

Materieelprojectenoverzicht

Prinsjesdag 2011

Ministerie van Defensie

Inhoudsopgave Materieelprojectenoverzicht 2011

- 4** Inleiding
- 6** Opbouw MPO
- 12** Tabellen

- 22** Projecten
- 22** Projecten Zeestrijdkrachten
  - In realisatie*
  - 24** Aanpassing Mijnenbestrijdingscapaciteit (PAM)
  - 25** *Fast Raiding, Interception and Special Forces Craft* (FRISC)
  - 26** Instandhouding M-fregatten
  - 27** Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten
  - 28** Kwantitatieve versterking mariniersbataljons (manoeuvrebataljons Korps Mariniers)
  - 29** Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LC-fregatten)
  - 31** Patrouilleschepen
  - 33** Verwerving *Joint* Logistiek Ondersteuningsschip (JSS)

  - In planning*
  - 35** Instandhouding Goalkeeper
  - 36** Instandhouding Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LC-fregatten)
  - 37** *Maritime Ballistic Missile Defence* (MBMD)
  - 38** *Midlife upgrade BV206D* (MLU BV206D)
  - 39** Modificatie MK48 torpedo
- 42** Projecten Landstrijdkrachten
  - In realisatie*
  - 44** *Army Ground Based Air Defence System* (AGBADS)
  - 45** *Battlefield Management System* (BMS) en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)
  - 47** Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer)
  - 50** Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV), productie en training
  - 52** *Tactical Indoor Simulation* (TACTIS)
  - 55** Vervanging genie- en doorbraaktank

  - In planning*
  - 56** *Capability Upgrade* Elektronische Oorlogvoering (CUP EO)
  - 57** Defensiebrede vervanging van ondersteunende Klein Kaliber Wapens
  - 58** Vervanging bouwmachines, grondverzet en wegherstelmiddelen
  - 59** Vervanging brugleggende tank
  - 60** Vervanging Mortieropsporingsradar (MOR)
  - 61** Verwerving CE-pakketten IGV
  - 62** Verwerving *Precision Guided Munition* (PGM)
  - 63** Warmtebeeld *Lightweight Infrared Observation Nightsight* (LION)

- 64 Projecten Luchtstrijdkrachten**
In realisatie
- 66** Aanschaf C-130/(K)DC-10 simulatoren
- 67** AH-64D MTADS (*Modernised Target Acquisition and Designation Sight*)
- 68** AH-64D upgrade
- 70** Chinook uitbreiding en versterking (vier + twee)
- 73** F-16 M5 modificatie
- 74** F-16 mode 5 IFF
- 75** F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 1
- 76** F-16 zelfbescherming (ASE)
- 77** Vervanging F-16
- In planning*
- 84** AH-64D Verbetering bewapening
- 85** AH-64D zelfbescherming (ASE)
- 86** Chinook *Midlife Update* (MLU)
- 87** F-16 infrarood geleide lucht-lucht raket
- 88** F-16 M6.5 Onderhoudstape
- 90** F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 2
- 92** Langer doorvliegen F-16 – Instandhouding
- 93** Langer doorvliegen F-16 – Operationele Zelfverdediging
- 94** Langer doorvliegen F-16 – Vliegveiligheid en Luchtwaardigheid
- 95** Patriot Vervanging COMPATRIOT
- 96** Vervanging *Medium Power Radars* in Wier en Nieuw Milligen
- 98 Projecten Defensiebreed**
In realisatie
- 100** *Counter Improvised Explosive Devices* (C-IED)
- 102** Militaire Satelliet Communicatie lange termijn defensiebreed (MILSATCOM)
- 104** Modernisering navigatiesystemen
- 106** NH-90
- 109** Richtkijker wapen schutter lange afstand
- In planning*
- 110** *Combat Identification* (*Combat ID*)
- 111** Defensie Bewakings en Beveiligings Systeem (DBBS)
- 112** Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen
- 114** *Joint Fires*
- 115** MALE UAV (*Medium Altitude Long Endurance Unmanned Aerial Vehicles*)
- 116** Militaire Satelliet Capaciteit (MILSATCAP)
- 117** Nieuwe generatie identificatiesystemen (*IFF mode 5/ mode S*)
- 118** Uitbreiding Chemische Biologische Radiologische en Nucleaire (CBRN)-capaciteit in het kader van de Intensivering Civiel Militaire Samenwerking (ICMS)
- 119** Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)
- 121** Vernieuwing TITAAN
- 122** Vervanging grondterminals MILSATCOM
- 123** Vervanging HF/VHF-radio (EZB/FM9000)
- 124** Vervanging Licht Indirect Vurend Systeem (LIVS)
- 125** Verwerving HV brillen
- 126 Projecten In Afstoting**
- 128** Agusta Bell 412 reddingshelikopter (*Search And Rescue*)
- 129** Bevoorradingsschip (*Fast Combat Supply Ship*) Hr.Ms. Zuiderkruis en Hr.Ms Amsterdam
- 130** Cougar-transporthelikopter
- 131** DC-10 vliegtuig
- 132** F-16 A/B Jachtvliegtuig in *Midlife Update* configuratie M4
- 133** Fennek *Medium Range Anti Tank* (MRAT) pantserwielvoertuig
- 134** Fokker 50 vliegtuig (passagiersuitvoering)
- 135** Leopard 2A6 gevechtstank
- 136** Lynx-helikopter
- 137** Mijnenbestrijdingsvaartuig (mijnenjager) van de Alkmaarklasse
- 138** Pantserhouwitser (PzH2000)
- 139** Pantserupscommandovoertuig M-577
- 140** Pantserupsvoertuig tegen luchtdoelen (PRTL), *Cheetah*
- 141** Pantserupsvoertuig YPR-765 en YPR-806, diverse types
- Colofon**

Inleiding

Defensie is één van de grootste investeerders binnen de Nederlandse overheid. Dit jaar investeert de organisatie voor ruim 1,2 miljard euro in onder meer nieuw materieel. Het totale defensiebudget bedraagt ongeveer 7,8 miljard euro per jaar.

Het aan te schaffen product moet voldoen aan de gestelde eisen en moet bovendien tegen een acceptabele prijs binnen de afgesproken levertijd kunnen worden geleverd. Om het proces van aanschaffingen in goede banen te leiden en ervoor te zorgen dat het defensiegeld zo goed mogelijk wordt besteed, zijn regels nodig.

Het proces rond de verwerving van materieel wordt gestuurd met behulp van het Defensie Materieel Proces (DMP). Het DMP bevat regels voor het voorzien in de behoefte aan militair materieel, informatiesystemen en infrastructuur voor projecten vanaf 5 miljoen euro. Het markeert politieke besluitvorming op belangrijke keuzemomenten en zorgt voor een adequate informatievoorziening aan de minister en, bij grotere projecten, aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal gedurende de gehele looptijd van de projecten, zodat kan worden bijgestuurd indien dat nodig is.

Projecten doorlopen in het DMP in beginsel vier fasen: de behoeftestelling (A-fase), de voorstudie (B-fase), de studie (C-fase) en de verwervingsvoorbereiding (D-fase). Na de D-fase begint de realisatie.

Voor DMP-projecten met een financiële omvang van 250 miljoen euro of meer volgt nog een DMP-evaluatie (E-fase). DMP-evaluaties omvatten twee afzonderlijke evaluatiemomenten: een evaluatie direct na afsluiting van het project (projectevaluatie) en een evaluatie enige tijd na ingebruikname (gebruiksevaluatie).

De Kamer wordt in beginsel geïnformeerd over materieelprojecten vanaf 25 miljoen euro. Over niet-strategische materieelprojecten wordt de Kamer geïnformeerd door middel van de begroting. Als niet-strategisch materieel wordt beschouwd het materieel dat niet specifiek ontwikkeld is voor militaire doeleinden. Het omvat onder meer zaken als tenten, aggregaten en eenvoudige bedrijfswagens en bedrijfsvoeringprojecten op het gebied van onder andere vastgoed en ICT.

Onder strategisch materieel wordt begrepen al het materieel waarop artikel 346 van het EU-werkingsverdrag betrekking heeft. Dit materieel is specifiek ontwikkeld voor militaire toepassingen. Projecten met een financiële omvang tot 100 miljoen euro worden na goedkeuring van de behoeftstelling in beginsel door de minister gemandateerd aan de ambtelijke organisatie. Wanneer de financiële omvang van een project 100 miljoen euro of meer is, of minder maar als politiek gevoelig is aangemerkt, heeft doorgaans geen mandatering plaats.

De vaste commissie voor Defensie heeft naar aanleiding van het algemeen overleg Materieel van 3 februari 2010 (Kamerstuk 32 123 X, nr. 72) voorstellen gedaan voor aanpassingen en uitbreiding van het DMP. In de brief van 7 juli 2010 (Kamerstuk 32 123 X, nr. 135) is gereageerd op de voorstellen en is uiteengezet in hoeverre het DMP wordt aangepast. Het betreft in het kort de volgende aanpassingen:

- B, C, en D-fasen van het DMP zullen in beginsel niet worden gecombineerd tenzij hier goede redenen voor zijn. In overeenstemming met het voorstel van de vaste commissie voor Defensie kunnen DMP-fasen van projecten worden gecombineerd als er sprake is van spoed of wanneer er slechts een aanbieder op de markt is. Hierover zal de Kamer worden geïnformeerd.
- Alleen wanneer operationele belangen in het geding zijn of wanneer de commerciële belangen van Defensie kunnen worden geschaad, zal Defensie informatie verstrekken op vertrouwelijke basis. Dit zal worden beargumenteerd in de openbare brief.
- Met het oog op de controlerende taak van de Kamer worden belangrijke ontwikkelingen, indien daartoe aanleiding bestaat, ook tussen de rapportagemomenten van het DMP gemeld. Het kan daarbij gaan om ontwikkelingen ten aanzien van geld, product, projectorganisatie of tijd. Tussentijdse wijzigingen in de kwalitatieve of de kwantitatieve behoeftstelling of onverwachte ontwikkelingen in de markt kunnen echter ook leiden tot een aanpassing van het projectbudget. Over overschrijdingen van meer dan 25 miljoen euro wordt de Kamer tussentijds geïnformeerd.
- Wanneer er in de A-fase bijzondere ontwikkelingen worden verwacht ten aanzien van het prijspeil en de marktprijzen dan zal de Kamer hierover worden geïnformeerd.

Materieelprojectenoverzicht (MPO)

Sinds september 2007 wordt jaarlijks het MPO samengesteld om te voorzien in de behoefte van de Kamer aan meer strategische, beter samenhangende en minder technische en versnipperde informatie over materieelprojecten. Dit overzicht geeft de stand van zaken weer van strategische materieelprojecten van meer dan 25 miljoen euro en materieelprojecten die liggen onder dat bedrag maar als politiek gevoelig zijn aangemerkt, waarvoor in de komende vijf jaar uitgaven zijn geraamd. Middelen voor ICT, reguliere bedrijfsvoering en infrastructuur worden niet tot de strategische projecten gerekend. In het overzicht wordt onder meer uiteengezet hoe dit past in het defensiebeleid en hoe het project samenhangt met andere materieelprojecten. Hierdoor ontstaat meer inzicht in het bredere kader waarin een materieelproject past. Tevens zijn projecten van materieel in afstoting opgenomen. Het gaat hierbij om de afstoting van overtollige wapens en wapensystemen. De Kamer wordt over gerealiseerde verkopen per brief geïnformeerd. Wanneer het kopende land openbaarmaking niet op prijs stelt of commerciële belangen dit noodzakelijk maken, gebeurt dat vertrouwelijk.

Jaarlijks wordt met Prinsjesdag het MPO aan de Tweede Kamer in drukvorm aangeboden. Ook wordt het MPO op internet gepubliceerd (www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/defensiematerieel/materieelprojectenoverzicht). Het internetoverzicht wordt in de loop van het jaar bijgewerkt met de laatste informatie die aan de Kamer is verstrekt.

Opbouw MPO

Het MPO bestaat uit de relevante tabellen uit de defensiebegroting 2012, Beleidsartikel 25 van de Defensie Materieel Organisatie (DMO) en geeft een overzicht van alle materieelprojecten van meer dan 25 miljoen euro in planning en in realisatie, uitgesplitst per operationeel commando of naar defensiebrede toepassing. In de tabellen is alle financiële informatie weergegeven in € miljoen. Als verdieping op de tabellen is per investeringsproject een projectpagina opgenomen met meer gedetailleerde informatie.

Ook is per afstotingsproject een projectpagina opgenomen. Het gaat hierbij alleen om het nog te verkopen materieel. De verkoopwaarde is afhankelijk van de actuele staat van de te verkopen zaken en de marktomstandigheden. Uit commerciële overwegingen wordt geen informatie over de geschatte verkoopwaarde gegeven.

De projectpagina's zijn opgebouwd volgens een vaste indeling:

Projectfase (bij projecten in planning, in realisatie en in afstoting)

Een project is in planning als het zich in de A t/m D-fase van het DMP bevindt. Na voltooiing van de D-fase en de ondertekening van het contract met de industrie komt het project in de realisatiefase. Zodra een wapen of wapensysteem door Defensie buiten gebruik wordt gesteld, komt het in de afstotingsfase.

Wel/niet gemandateerd (bij projecten in planning en in realisatie)

Projecten met een financiële omvang tot 100 miljoen euro worden na goedkeuring van de behoeftestelling in beginsel door de minister gemandateerd aan de ambtelijke organisatie. De Kamer wordt vervolgens in de begroting over het verloop van deze projecten geïnformeerd. Wanneer de financiële omvang van een project 100 miljoen euro of meer is, of minder maar als politiek gevoelig is aangemerkt, heeft geen mandatering plaats en wordt de Kamer na elke DMP-fase per brief geïnformeerd.

Gereed (bij projecten in realisatie)

Hier is vermeld wanneer een project is voltooid en al het materieel inzetbaar is. De oorspronkelijke en de huidige planning worden daarbij vermeld.

Instroom van-tot (bij projecten in planning)

Hier is vermeld vanaf wanneer materieel gepland staat bij Defensie in te stromen en wanneer dat is voltooid. De oorspronkelijke en de huidige planning worden daarbij vermeld.

Uitstroom van-tot (bij projecten in afstoting)

Hier is vermeld vanaf wanneer materieel gepland staat om uit te stromen bij Defensie en wanneer dat is voltooid. De oorspronkelijke en de huidige planning worden daarbij vermeld.

Behoeftestelling (bij projecten in planning en in realisatie)

Er is een korte omschrijving gegeven over de inhoud en het doel van het project.

¹ De Koninklijke Marechaussee (KMar) kent thans geen strategische materieelprojecten met een omvang van meer dan 25 miljoen euro.

Planning (bij projecten in planning)

Per project is een deel van de informatie uit de begrotingstabel opgenomen. Het projectvolume, de planning van het DMP, de fasering van de kasgeldreeks en de ramingen van de totale materiële exploitatielasten gedurende de levensduur van een (wapen)systeem zijn in verband gebracht met het voorgaande jaar en met de oorspronkelijke planning van het project. Pas na voltooiing van de A-fase kunnen de eerste (globale) ramingen van de materiële exploitatie worden opgesteld, en kunnen deze worden opgenomen in het MPO. In de hierop volgende fasen worden deze ramingen verder verfijnd. Alle financiële informatie is weergegeven in € miljoen, en conform het toenmalige prijspeil. In eerste instantie wordt alleen de planning van de A-fase vermeld. Op basis van de A-brief kan vervolgens een planning voor de B t/m D-fase worden bepaald.

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk									
2011									
2012									

Mutaties t.o.v. oorspronkelijk projectvolume (bij projecten in planning en in realisatie)

In de projecttabellen worden onder meer het oorspronkelijke en huidige projectvolume vermeld. Deze budgetten zijn niet rechtstreeks vergelijkbaar aangezien in de huidige budgetten de prijsbijstellingen van de afgelopen jaren zijn verwerkt. Daarnaast kunnen in de periode liggend tussen goedkeuring van de behoefte en daadwerkelijke verwerving van de goederen en diensten de nodige mutaties zijn verwerkt. Deze mutaties zijn in hoofdzaak, en niet limitatief, het gevolg van:

- verandering van het defensiebeleid;
- de opeenvolgende DMP-fasen waarbij de behoefte in elke volgende fase meer concreet wordt en waaruit kwantitatieve, kwalitatieve en financiële bijstellingen volgen;
- wijzigingen voortvloeiend uit internationale samenwerking;
- het verloop van het ontwikkelingstraject, indien het nieuw te ontwikkelen materieel betreft.

Daarnaast kan het voorkomen dat sub- of deelprojecten dermate gecompliceerd of belangrijk worden dat zij gedurende het DMP als afzonderlijke behoefte een eigen DMP gaan volgen.

Materiële exploitatielasten gedurende de levensduur (bij projecten in planning en in realisatie)

Waar mogelijk worden bij de projecten die de A-fase van het DMP hebben voltooid de materiële exploitatielasten vermeld, hetzij over de totale levensduur van een systeem, dan wel per jaar. Met de invoering van ERP-systemen zal de verdere toerekening aan de verschillende wapensystemen steeds beter worden.

Tabellen

Stand van Zaken Begroting 2012

Projecten Zeestrijdkrachten in realisatie

Projectomschrijving	Project- volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Aanpassing Mijnenbestrijdings- capaciteit (PAM)	186,3	183,4	2,9					2012
<i>Fast Raiding Interception and Special forces Craft (FRISC)</i>	28,6	9,9	14,0	3,5	1,2			2014
Instandhouding M-fregatten	57,8	27,3	12,0	12,0	6,5			2014
Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten	94,1	16,6	14,7	12,5	18,0	13,5	9,0	2018
Kwantitatieve versterking mariniersbataljons	10,4	4,8	2,1	2,0	1,5			2014
Luchtverdedigings- en Commando Fregatten (LC-fregatten)	1.553,3	1.525,7	13,8	10,3	3,5			2014
Patrouilleschepen	529,7	456,7	42,6	16,1	14,2			2014
Verwerving Joint Logistiek Ondersteuningsschip (JSS)	383,2	105,2	100,0	87,5	86,5	4,0		2015

Projecten Zeestrijdkrachten in planning

Projectomschrijving	Project- volume	Verwachte uitgaven t/m 2011	Verwachte uitgaven in 2012	Planning DMP						Fasering
				2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Instandhouding Goalkeeper*	25-50	<25	<25							2012-2020
Instandhouding Luchtverdedigings- en Commandofregatten **	50-100	0	0		A					2015-2019
Maritime Ballistic Missile Defence (MBMD)	100-250	<25	<25	A						2013-2018
Midlife upgrade BV206D (MLU BV206)*	25-50	<25	<25							2011-2015
Modificatie MK48 torpedo*	50-100	<25	<25							2011-2017

* Gemandateerde projecten waarvan de A-brief al aan de Kamer verzonden is.

** Project komt voor mandatering in aanmerking.

Projecten Landstrijdkrachten in realisatie

Projectomschrijving	Project- volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016	
<i>Army Ground Based Air Defence System (AGBADs)</i>	125,6	118,8	2,2	4,6				2013
<i>Battlefield Management System (BMS)</i>	62,7	46,2	13,4	3,1				2013
Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)	42,8	35,9	3,2	3,7				2013
Groot pantserwielvoertuig (GPW, Boxer) (ontwikkeling)	114,2	112,1	1,3	0,8				2013
Groot pantserwielvoertuig (GPW, Boxer) (productie)	729,6	178,5	114,0	142,6	140,5	119,6	31,5	2017
Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV), productie en training	1.118,1	1.085,5	32,6					2012
<i>Tactical Indoor Simulation (TACTIS)</i>	84,1	83,4	0,7					2012
Vervanging genie- en doorbraaktank	87,4	41,1	38,9	7,4				2013

Projecten Landstrijdkrachten in planning

Projectomschrijving	Project- volume	Verwachte uitgaven t/m 2011	Verwachte uitgaven in 2012	Planning DMP						Fasering
				2011	2012	2013	2014	2015	2106	
Capability Upgrade Elektronische Oorlogvoering (CUP EO) ^{**}	25-50				A					2014-2019
Defensiebrede vervanging van ondersteunende Klein Kaliber Wapens ^{**}	50-100				A					2014-2017
Vervanging Bouwmachines, grondverzet- en wegherstelmiddelen ^{**}	25-50				A					2015-2018
Vervanging Brugleggende tank ^{**}	50-100	<25				D				2010-2021
Vervanging Mortier-opsporingsradar (MOR) ^{**}	50-100				A					2014-2018
Verwerving CE-pakketten IGV ^{**}	50-100	<25		A						2011-2017
Verwerving Precision Guided Munition (PGM) [*]	<25	<25								2010-2014
Warmtebeeld Light Infrared Observation Nightsight (LION) ^{**}	25-50				A					2015-2018

* Gemandateerde projecten waarvan de A-brief al aan de Kamer verzonden is.

** Project komt voor mandatering in aanmerking.

Projecten Luchtstrijdkrachten in realisatie

Projectomschrijving	Project- volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Aanschaf C-130 / (K)DC-10 Simulatoren	36,0	32,9	3,1					2012
AH-64D <i>Modernised Target Acquisition and Designation Sight</i> (MTADS)	83,5	76,8	6,7					2012
AH-64D <i>Upgrade</i>	118,0	10,9	6,2	29,0	45,0	26,9		2015
Chinook uitbreiding en versterking (4 + 2)	364,6	311,2	49,6	0,7	1,9	1,2		2015
F-16 M5 modificatie	51,0	35,4	4,2	2,4	1,5			2014
F-16 <i>Mode 5 IFF</i>	39,3	13,2	12,1	7,5	5,5	1,0		2018
F-16 Verbetering lucht-grond bewapening, fase 1	58,8	37,2		1,5	14,0	6,1		2015
F-16 Zelfbescherming (ASE)	81,0	5,6	13,0	26,0	36,4			2014
Vervanging F-16 (<i>System Develop- ment and Demonstration</i>)	792,1	791,0	1,1					2012
Vervanging F-16 NL projecten	41,5	37,7	3,8					2012

Projecten Luchtstrijdkrachten in planning

Projectomschrijving	Project- volume	Verwachte uitgaven t/m 2011	Verwachte uitgaven in 2012	Planning DMP						Fasering
				2011	2012	2013	2014	2015	2016	
AH-64D Verbetering bewapening*	25-50		<25							2013-2017
AH-64D Zelfbescherming (ASE)**	50-100	<25	<25	B						2011-2016
Chinook <i>Midlife Update</i> (MLU)	>250		<25	A						2012-2018
F-16 infrarood geleide lucht- lucht raket*	25-50									2013-2015
F-16 M6.5 onderhoudstape*	<25		<25							2012-2015
F-16 Verbetering lucht-grond bewapening, fase 2	50-100	<25	<25							2010-2021
Langer doorvliegen F-16 - Instandhouding	100-250				A					2015-2020
Langer doorvliegen F-16 - Operationele zelfverdediging **	50-100			A						2015-2017
Langer doorvliegen F-16 - Vlieg- veiligheid en Luchtwaardigheid **	50-100				A					2016-2020
Patriot Vervanging COMPATRIOT*	25-50	<25	<25							2010-2015
Vervanging F-16 Voortgezette ver- wervingsvoorbereiding/productie	>250	100-250	100-250					D		t/m 2023
Vervanging <i>Medium Power Radars</i> in Wier en Nieuw Milligen **	25-50	<25	<25	B	C	D				2011-2016

* Gemandateerde projecten waarvan de A-brief al aan de Kamer verzonden is.

** Project komt voor mandatering in aanmerking.

Projecten Defensiebreed in realisatie

Projectomschrijving	Project- volume	Raming uitgaven in € miljoen						Fasering tot
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Counter Improvised Explosive Devices (C-IED) blok 1 & 2	34,2	31,4		2,8				2013
Militaire Satelliet Communicatie lange termijn defensiebreed (MILSATCOM)	133,0	99,4	9,0	9,0	9,1	6,5		2015
Modernisering navigatiesystemen	36,4	16,6	2,3	5,0	6,8	5,7		2015
NH-90	1.174,9	781,8	122,2	107,1	113,5	40,3	10,0	2016
Richtkijker wapen schutter lange afstand	30,5	21,2	4,0	3,3	2,0			2014

Projecten Defensiebreed in planning

Projectomschrijving	Project- volume	Verwachte uitgaven t/m 2011	Verwachte uitgaven in 2012	Planning DMP						Fasering
				2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Combat Identification (Combat ID) **	25 - 50			A						2013 - 2017
Counter Improvised Explosive Devices (C-IED) blok 3 **	50 - 100		<25	A						2012 - 2022
Defensie bewaking en beveiligings systeem (DBBS)	100 - 250			A						2013 - 2019
Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen	> 250	< 25	<25	B	C	D				2009 - 2019
Joint Fires **	25 - 50			A						2014 - 2018
Medium altitude long endurance (MALE) UAV	100-250		<25	A						2014-2017
Militaire Satelliet Capaciteit (MILSATCAP) **	25 - 50		<25	A						2011- 2018 ***
Nieuwe generatie identificatie- systemen (IFF mode 5/ Mode S) **	25 - 50					A				2014 - 2017
Uitbreiding CBRN-capaciteit in het kader van ICMS **	50 - 100			A						2012 - 2014
Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)	100 - 250	<25	<25	C	D					2007 - 2017
Vernieuwing TITAN **	50 - 100	<25	<25	A						2011 - 2016
Vervanging grondterminals MILSATCOM **	25 - 50						A			2018 - 2020
Vervanging HF/VHF-radio (EZB/FM9000)	100-250				A					2013 - 2021
Vervanging licht indirect vurend wapensysteem (LIVS) **	50 - 100				A					2017 - 2020
Verwerving HV brillen*	25 - 50	<25	<25							2011 - 2014

* Gemandateerde projecten waarvan het A-document al aan de Kamer verzonden is.

*** Investeringsdeel

** Project komt voor mandatering in aanmerking.

Projecten

Zeestrijdkrachten

Projectnaam

Aanpassing Mijnenbestrijdingscapaciteit (PAM)

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2001

Huidige planning: 2012

Behoeftestelling

Het project betreft de modernisering van de mijnenjachtcapaciteit van de tien Alkmaar-klasse mijnenbestrijdingsvaartuigen en zes schepen van de Belgische Flower-klasse, alsmede het uitvoeren van levensverlengend onderhoud aan deze schepen.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht te verbeteren en het expeditionaire vermogen te vergroten. In de maritieme context gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatieterrain op het land. Daarnaast is het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK) belast met de mijnenbestrijding op de Noordzee en de aanlooproutes van de Nederlandse zeehavens.

Deze taken vereisen een goede mijnenbestrijdingscapaciteit. Het past binnen het streven om de effectiviteit van de hoofdwagensystemen te vergroten.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: veiligheid en zelfbescherming, effectieve inzet en ontplooibaarheid en mobiliteit.

Gerelateerde projecten

- Geen

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De financiële situatie bij Defensie heeft geleid tot een vertraging. In 2012 wordt het project met de uitvoering van een aantal restpunten voltooid.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief, 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' (8 april 2011, Kamerstuk 32 733, nr. 1)
- Brief over het project Aanpassing Mijnenbestrijdingscapaciteit (D-brief) d.d. 07-11-2001 (Kamerstuk 27 830 nr. 11)
- Brief over het project Hydrografische opnemingsvaartuigen (HOV) d.d. 28-06-2000 (Kamerstuk 26 800 X nr. 43)
- Defensienota 2000 d.d. 29-11-1999 (Kamerstuk 26 900 nr. 2)
- Brief over projecten: Vervanging Mijnenbestrijdingscapaciteit en Modernisering Mijnenbestrijdingsvaartuigen (C-brief) d.d. 25-02-1997 (Kamerstuk 25 000 X nr. 59)
- Brief over behoeftestelling en voorstudie CUP Alkmaar (A/B-brief) d.d. 15-12-1994 (Kamerstuk 23 900 nr. 28)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk**	61,2							2001	
2011	186,3	184,3	2,0					2012	
2012	186,3	183,4	2,9					2012	

* PAM is een modificatieproject. De specifieke invloed van dit project op de totale exploitatie is niet inzichtelijk.

** Het verschil tussen het oorspronkelijk budget met het huidige budget is het gevolg van aanpassingen van de initiële behoefte ten aanzien van zowel omvang als inhoud. Deze aanpassingen zijn toegelicht in relevante Kamerstukken (vooral Kamerstuk 25 000 nr. 59 en 27 830 nr. 11).

Projectnaam

Fast Raiding, Interception and Special Forces Craft (FRISC)

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2013

Huidige planning: 2014

Gerelateerde projecten

- Patrouilleschepen

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Als gevolg van de herschikkingen bij Defensie is het project met twee jaar verlengd.

Relevante Kamerstukken

- Resultaten van de gecombineerde behoeftestelling, voorstudie, studie en verwervingsvoorbereiding d.d. 10-02-2009 (Kamerstuk 31 781 X nr. 4)

Behoeftestelling

In het project FRISC zijn vergelijkbare behoeftes samengevoegd. Het betreft de projecten Verwerving extra *Special Forces* (SF-) capaciteit (elf stuks) en Vervanging kleine landingsvaartuigen Korps Mariniers (zeventien stuks), Vervanging klein vaartuig Bootgroep CZMCARIB (twaalf stuks), de behoefte aan zes *interceptors* ten behoeve van het project Patrouilleschepen en twee *interceptors* voor de veiligheid van havengebieden.

Samenhang met het beleid

Het project voorziet in capaciteiten voor ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het expeditionair opereren nabij maritieme knooppunten, op transportroutes en in wateren nabij operatierreinen op het land, zoals verwoord in de Marinestudie 2005. Tevens voorziet het project in adequate uitrusting voor SF-eenheden voor de uitvoering van speciale operaties, zoals is verwoord in de CDS *Special Forces* Studie 2005.

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	28,2							2011	14,4*
2011	28,6	16,1	12,5					2012	25-50*
2012	28,6	9,9	14,0	3,5	1,2			2014	25-50*

* De lasten voor alle vaartuigen bij een voorziene levensduur van 12 jaar.

Projectnaam

Instandhouding M-fregatten

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2012

Huidige planning: 2014

Behoeftestelling

Om de M-fregatten tot het moment van vervanging (voorzien omstreeks 2021) in stand te kunnen houden en om een effectieve inzet in het gehele geweldsspectrum te kunnen garanderen zijn diverse aanpassingen aan het schip, waaronder het SEWACO-systeem, noodzakelijk. Deze aanpassingen zullen worden uitgevoerd tijdens reeds voorziene lange onderhoudsperiodes. Dit project wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking met België.

Samenhang met het beleid

Een van de hoofdlijnen van beleid is de vergroting van het expeditionaire vermogen en van de inzetbaarheid van de krijgsmacht. In de maritieme context gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatierreinen op het land.

De M-fregatten blijven een belangrijk onderdeel van de oppervlaktevloot en maken deel uit van de maritieme capaciteit zoals omschreven in de Marinestudie 2005. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve (wapen)inzet, ont-plooibaarheid en mobiliteit, veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

- Instandhouding Goalkeeper
- NH-90
- Nieuwe generatie identificatiesystemen (*IFF mode 5/mode S*)
- Patrouilleschepen
- Verwerving *Joint* Logistiek Ondersteuningsschip (JSS)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De financiële situatie bij Defensie heeft geleid tot een vertraging. Naar verwachting zal het eerste schip niet in 2011 maar in maart 2012 worden opgeleverd en het tweede schip in 2014. De gerelateerde projecten zijn dan nog niet voltooid.

Relevante Kamerstukken

- Lijst van vragen en antwoorden over A-brief d.d. 04-06-2007 (Kamerstuk 30 800 X nr. 96)
- Brief inzake de instandhouding en verbetering van M-fregatten (A-brief) d.d. 28-03-2007 (Kamerstuk 30 800 X nr. 79)
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

Planning

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	50-100							2012	
2011	50-100							2014	
2012	57,8	27,3	12,0	12,0	6,5			2014	<25

*Het betreft de geraamde exploitatiekosten per jaar.

Projectnaam

Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2013-2018

Huidige planning: 2014-2019

Behoeftestelling

De vier onderzeeboten zijn sinds 1990 in gebruik. Bij het ontwerp is uitgegaan van een levensduur van 25 jaar met halverwege de levensduur een moderniseringsprogramma. Om de levensduur tot tenminste 2025 te verlengen is een aantal aanpassingen aan de onderzeeboten nodig op het gebied van veiligheid en instandhouding van de huidige capaciteiten: het Instandhoudingsprogramma Walrusklasse onderzeeboten. Het programma behelst conserveringswerkzaamheden, de vervanging van een aantal verouderde primaire sensoren (sonarfunctionaliteiten en navigatieperiscoop), een vervanging van het *Combat Management Systeem* (CMS) en aanpassingen aan een aantal platform systeemdelen.

Samenhang met het beleid

Een van de hoofdlijnen van beleid is de vergroting van het expeditionaire vermogen en van de inzetbaarheid van de krijgsmacht. In de maritieme context gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en

transportroutes, alsmede in wateren nabij operatieterrain op het land. Nederlandse eenheden opereren in toenemende mate in kustwateren. De Walrusklasse onderzeeboten worden hierbij veelal in een zelfstandige rol ingezet ten behoeve van onder meer het vergaren van inlichtingen en het beschermen van de oppervlaktevloot tegen de onderwaterdreiging. Door de afstoting van de Orion-patrouillevliesvliegtuigen en de vermindering van het aantal M-fregatten is het belang van de Walrusklasse onderzeeboten voor de onderzeebootbestrijding verder toegenomen.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde inlichtingen, ontplooibaarheid en mobiliteit, effectieve (wapen) inzet, veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

- Modificatie MK48 torpedo

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Als gevolg van een aanpassing van het onderhoudsschema van de onderzeeboten begint het project later.

Relevante Kamerstukken

- Lijst van vragen en antwoorden over de A-brief d.d. 01-09-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr. 154)
- Behoeftestelling Instandhoudingsprogramma (IP) Walrusklasse onderzeeboten (A-brief) d.d. 13-06-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr. 129)
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

Planning

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	50-100							2018	
2011	50-100							2018	
2012	94,1	16,6	14,7	12,5	18,0	13,5	9,0	2018	<25

*Het betreft de geraamde exploitatiekosten per jaar.

Projectnaam

Kwantitatieve versterking mariniersbataljons (manoeuvrebataljons Korps Mariniers)

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2013

Huidige planning: 2014

Behoeftestelling

Doel van dit project is het verwerven van extra materieel en de infrastructuur met het oog op de uitbreiding van de twee manoeuvrebataljons van het Korps Mariniers met elk 125 vte'n. Door deze uitbreiding zijn de manoeuvrebataljons van het Korps Mariniers beter toegerust voor de uitvoering van expeditionaire en moderne amfibische operaties. De uitbreiding met in totaal 250 vte'n omvat versterkingen op de volgende gebieden: inlichtingenvoorziening, commandovoering, mobiliteit, zelfbescherming, vuurkracht en logistiek. Hierdoor wordt het expeditionaire vermogen versterkt. Ook wordt voorkomen dat andere ondersteunende onderdelen van het Korps Mariniers oneigenlijk worden belast, wat ten koste zou gaan van het voortzettingsvermogen.

Samenhang met het beleid

Het project is een integraal onderdeel van de Marinestudie 2005. Deze studie behelst een pakket aan maatregelen waarmee de samenstelling en de middelen van het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK) nog beter kunnen worden afgestemd op haar taken. In het bijzonder gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportrou-

tes, alsmede in wateren nabij operatieterrain op het land. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: tijdige beschikbaarheid, effectieve (wapen)inzet, adequate bevoering, goede logistieke ondersteuning en veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

- Defensiebrede vervanging wielvoertuigen
- Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)
- Verwerving HV brillen

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De aanzienlijke verlaging van het budget ten opzichte van vorig jaar is het gevolg van de overheveling van gelden voor de infrastructuur naar beleidsartikel 26. De plannen op het gebied van infrastructuur zijn als gevolg van de herschikkingen bij Defensie met vijf jaar vertraagd. De gereedstelling van de manoeuvrebataljons wordt hierdoor echter niet belemmerd. Met het resterende budget worden communicatie- en zichtmiddelen verworven. De aanschaf van dit materieel is met een jaar vertraagd doordat de contractonderhandelingen met de leverancier langer duurden dan aanvankelijk was voorzien.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' (8 april 2011, Kamerstuk 32 733, nr. 1)
- Lijst van vragen en antwoorden (A-brief) project Kwantitatieve versterking mariniersbataljons d.d. 19-10-2007 (Kamerstuk 31 200 X nr. 19)
- Brief project Kwantitatieve versterking mariniersbataljons (A-brief) d.d. 06-07-2007 (Kamerstuk 30 800 X nr. 105)
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

Financiën

Jaar	Project-volume	Ramming uitgaven in € mln						Fasering tot	Ramming exploitatielasten
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	25-50							2006-2010	<25*
2011	35,1	25,9	6,2	3,0				2013	<25*
2012	10,4	4,8	2,1	2,0	1,5			2014	<25*

* Dit zijn geschatte exploitatiekosten per jaar (ref. A-brief Kamerstuk 31 200 X nr. 19). Door de aard van dit project worden de budgetten besteed via andere projecten zoals Vervanging wielvoertuigen, Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS) en bandbreedte projecten van het CZSK. Het huidige budget is bestemd voor infrastructuur, Midlife update BV206, Verwerving HV brillen en Nieuw Mariniers Communicatie en Informatiesysteem (NIMCIS) apparatuur ten behoeve van de uitbreiding van de mariniersbataljons.

Projectnaam

Luchtverdedigings- en Commandofregatten
Deelprojecten: nieuwbouw, verwerving
walreservedelen en munitie

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning (basisbeschrijving project Luchtverdedigings- en Commandofregatten d.d. 18 maart 1998 (Kamerstuk 25 800 nr. 3)): overdracht van de schepen in de periode 2002-2005. Levering Sirius infrarood detectiesysteem: 2008-2009.

Huidige planning: de schepen zijn conform de planning in de periode 2002-2005 in de vaart gekomen en aan het Commando Zee-strijdkrachten (CZSK) overgedragen. Zoals gemeld in de DMP E-brief kent het project nog wel een aantal restpunten, zoals een geïntegreerd Sirius infrarood detectiesysteem, een geïntegreerd *Electronic Counter Measures*-systeem, de levering van een trainingssysteem, de aanpak van de rookhinderproblematiek en de uitvoering van het programma van verbetering voor de dieselgeneratoren voor de energieopwekking. Daarnaast is een aanpassing aan de schroefassen noodzakelijk gebleken. De uitvoering van een aantal activiteiten is gepland tijdens de geplande onderhoudsperioden, waardoor deze activiteiten naar verwachting nog doorlopen tot en met 2014.

Behoeftestelling

Het project betreft de ontwikkeling en bouw van vier LC-fregatten inclusief de aanschaf van bijbehorende walreservedelen en munitie ten behoeve van het CZSK. De munitie betreft de *Evolved Seasparrow Missile* (ESSM), de *Standard Missile 2* (SM2) en de munitie voor het 127 mm kanon. De fregatten hebben de twee verouderde geleidewapenfregatten en twee standaardfregatten vervangen.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan een van de hoofdlijnen van beleid, namelijk de vergroting van het expeditionaire vermogen en van de inzetbaarheid van de krijgsmacht. In de maritieme context gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatierreinen op het land. Het LC-fregat past binnen het streven om de operationele inzetbaarheid van het CZSK te verbeteren en de effectiviteit van de hoofdwapensystemen te vergroten.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve (wapen)inzet, ontplooibaarheid en mobiliteit, hoogwaardige commandovoering en veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

- Instandhouding Goalkeeper
- NH-90

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Als gevolg van de herschikkingen bij Defensie is het budget voor de verwerving van de munitie verlaagd en geherfaseerd. Daardoor zal er minder munitie worden verworven. Voor de aanschaf van munitie is in 2017 een bedrag van € 7,2 miljoen gereserveerd. Het betreft de behoefte aan lanceer- en transportcapsules voor het ESSM en de test- en evaluatiemunitie voor een aanpassing ten behoeve van het 127mm kanon.

Het Sirius-systeem is geplaatst op twee LC-Fregatten. De plaatsing van de overige twee systemen is voorzien voor 2012 en 2013. In maart 2011 is het trainingssysteem overgedragen aan het opleidingsinstituut van het CZSK. Het functioneren van een geïntegreerd *Electronic Counter Measures*-systeem zal eind oktober 2011 op zee worden getest op Hr.Ms. Evertsen. Eind oktober wordt met het oog op de vermindering van de rookhinder ook een systeem beproefd dat door middel van ventilatoren uitlaatgassen verder van het schip afvoert. Naar verwachting zullen midden 2012 de dieselgeneratoren op de Hr. Ms. De Zeven Provinciën als eerste worden vervangen.

Relevante Kamerstukken

- Kamervragen projectevaluatie LCF d.d. 12-10-2009 (Kamerstuk 25 800 nr. 24)
- Projectevaluatie (E-brief) LCF d.d. 22-05-2009 (Kamerstuk 25 800 nr. 23)
- Lijst van vragen en antwoorden elfde jaarrapportage project Luchtverdedigings- en Commandofregatten d.d. 17-06-2008 (Kamerstuk 25 800 nr. 22)
- Elfde jaarrapportage project Luchtverdedigings- en Commandofregatten d.d. 07-04-2008 (Kamerstuk 25 800 nr. 20)
- Brief verwervingsvoorbereiding Sirius (D-brief) d.d. 16-02-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 73)
- Vervanging twee standaardfregatten door fregatten voor luchtverdediging (D-brief) d.d. 19-12-1996 (Kamerstuk 25 000 X nr. 42)
- Aanbesteding twee stuks Luchtverdedigings- en Commandofregatten ter vervanging van geleide wapen fregatten van de Tromp klasse d.d. 06-06-1995 (Kamerstuk 23 900 X nr. 81)
- Brief over de voorstudie/studie (B/C-brief) d.d. 16-03-1993 (Kamerstuk 22 800 x nr. 45)
- Brief over behoeftestelling (A-brief) d.d. 06-04-1992 (Kamerstuk 22 300 nr. 74)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk **	LC-fregatten 1398,0 LCF-walreserve: 40,9 LCF-munitie: 404,8							2009 2008 2017	>250* n.v.t. n.v.t.
2011	LC-fregatten 1553,3 LCF-walreserve: 37,5 LCF-munitie: 335,1	1525,7 37,5 304,1	13,8 2,4	10,3 4,4	3,5 9,6		10,2 4,4	2014 2011 2016	>250* n.v.t. n.v.t.
2012	LC-fregatten 1553,3	1525,7	13,8	10,3	3,5			2014	>250*

* Geschatte levensduur 25 jaar.

** Basisbeschrijving en eerste jaarrapportage project Luchtverdedigings- en Commandofregatten d.d. 18-03-1998 (Kamerstuk 25 800 nr. 3).

Het budget voor de munitie maakt deel uit van het begrotingsartikel munitie, tezamen met de overige munitie voor het CZSK.

Projectnaam

Patrouilleschepen

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed**Oorspronkelijke planning:** 2013**Huidige planning:** 2014**Behoeftestelling**

De oppervlaktevloot van het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK) wordt ingezet voor taken in alle delen van het geweldsspectrum. Een belangrijke ontwikkeling is de toename van de taken lager in het geweldsspectrum, zoals kustwachttaken en maritieme veiligheidstaken. Dit laatste betreft de taken maritieme aanwezigheid, beveiliging tegen onder andere piraterij, logistieke ondersteuning, humanitaire hulp, evacuatieoperaties en maritieme interdictieoperaties. Om redenen van doelmatigheid worden voor de uitvoering van deze taken vier M-fregatten vervangen door vier op deze taken toegesneden patrouilleschepen.

Samenhang met het beleid

Het project is een integraal onderdeel van de Marinestudie 2005. Deze studie behelst een pakket aan maatregelen waarmee de samenstelling en de middelen van het CZSK nog beter worden afgestemd op haar taken. In het bijzonder gaat het daarbij om het toenemende belang van de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het expeditionair opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatieterrinen op het land. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde inlichtingen, effectieve (wapen)inzet, veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

- *Fast Raiding Interception and Special Forces Craft* (FRISC)
- Instandhouding M-fregatten
- NH-90
- Verwerving *Joint* Logistiek Ondersteuningschip (JSS)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

In het voorjaar van 2011 is het eerste schip na een beproeving overgenomen van de leverancier. De bouw van dit schip wordt voltooid in Den Helder en het schip wordt getest op zee. De productie van de Geïntegreerde Sensor- en Communicatie Suite is vertraagd (GSCS). De eerste GSCS wordt momenteel getest en zal na een beproeving eind 2011 op het eerste patrouilleschip worden geplaatst. Het eerste patrouilleschip zal naar verwachting niet eind 2012 maar begin 2013 gereed zijn. De overige drie GSCS zijn momenteel nog in productie. Naar verwachting is het laatste schip met GSCS niet in 2013 maar eind 2014 gereed. Het budget is met € 18,2 miljoen verhoogd als gevolg van de prijspeilbijstelling en een uitbreiding van de initiële voorraad munitie.

Relevante Kamerstukken

- Brief inzake behoeftestelling *IFF* Patrouilleschepen (A-brief) d.d. 27-10-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 15)
- Lijst van vragen en antwoorden over de gecombineerde voorstudie, studie en verwervingsvoorbereiding d.d. 12-12-2007 (Kamerstuk 31 200 X nr. 75)
- Resultaten van de gecombineerde voorstudie, studie en verwervingsvoorbereiding d.d. 14-11-2007 (Kamerstuk 31 200 X nr. 42)
- Brief inzake de start van de verwervingsvoorbereiding vooruitlopend op de parlementaire behandeling d.d. 14-06-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 113)
- Brief inzake behoeftestelling (A-brief) d.d. 18-05-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 95)
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	>250							2013	>250*
2011	511,5	442,0	44,5	13,5	11,5			2014	>250*
2012	529,7	456,7	42,6	16,1	14,2			2014	>250*

* Geschatte levensduur 2011-2036.

Projectnaam

Verwerving Joint Logistiek Ondersteuningschip (JSS)

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2011

Huidige planning: 2016

Behoeftestelling

Het project betreft het ontwerp, de bouw en de indienststelling van een Joint Logistiek Ondersteuningschip (*Joint Logistic Support Ship*, JSS). Het JSS vervangt Hr. Ms. Zuiderkruis en zal als gevolg van de Beleidsbrief 2011 tevens de taken van Hr. Ms. Amsterdam overnemen. Het nieuwe JSS zal in staat zijn de taken van de huidige bevoorradingschepen te vervullen, te weten het bevoorraden van schepen op zee met onder meer olie. Aangezien maritieme eenheden steeds vaker dichtbij de kust optreden voor de uitvoering en ondersteuning van operaties op het land, voorziet het JSS ook in transportcapaciteit (strategisch transport) en in de capaciteit om in de beginfase van een operatie land-eenheden vanuit zee logistiek te ondersteunen (*sea basing*) waaronder capaciteit voor helikopteroperaties. Het transportdek van het JSS is sterk genoeg om het zwaarste materieel van Defensie te vervoeren. Daarnaast beschikt het schip over de mogelijkheid onafhankelijk van havenfaciliteiten te laden en te lossen. Verder kan het schip ook zelfstandig noodhulp verlenen in verafgelegen gebieden. Het schip kan hiertoe ondermeer worden uitgerust met uitgebreide medische capaciteit.

Samenhang met het beleid

Het project JSS maakt deel uit van de Marinestudie 2005. Naar aanleiding van de beleidsbrief Wereldwijd Dienstbaar uit 2007 is het project JSS bijna drie jaar vertraagd. Het project JSS sluit aan bij de ambities van een veelzijdig inzetbare krijgsmacht zoals beschreven in de beleidsbrief. Het schip is een concrete uitwerking van het beleid ter versterking van het expeditionaire vermogen van de krijgsmacht zoals uiteengezet in de Marinestudie. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, effectieve inzet, logistieke ondersteuning en veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- Instandhouding Goalkeeper
- Instandhouding M-fregatten
- NH-90
- Nieuwe generatie identificatiesystemen (IFF mode 5/mode S)
- Patrouilleschepen

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De realisatiefase van het project is eind 2009 begonnen. De bouw van het schip bij Damen Schelde Naval Shipbuilding in Roemenië is in februari 2011 begonnen en begin juni is de kiel gelegd. De bouw van het schip verloopt zoals voorzien. De levering van de Geïntegreerde Sensor en Communicatie Suite (GSCS) is echter met een jaar vertraagd, waardoor het schip bij ingebruikname in 2014 beperkt inzetbaar zal zijn. Defensie is voornemens om de GSCS midden 2015 te plaatsen, waarna deze op zee zal worden beproefd. Zes tot twaalf maanden na de plaatsing van de GSCS zal het JSS volledig gereed zijn. Momenteel wordt onderzocht of dit proces kan worden versneld. Het budget is verhoogd met € 5,6 miljoen als gevolg van de prijspeilbijstelling.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' (8 april 2011, Kamerstuk 32 733, nr. 1)
- Kamerbrief toezeggingen Algemeen Overleg over het project JSS d.d. 02-12-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 82)
- Kamerbrief toezeggingen wetgevingsoverleg Materieel over het project JSS d.d. 19-11-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 38)
- Kamervragen over het project Joint Logistiek Ondersteuningsschip (JSS) d.d. 06-11-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 26)
- Resultaten van de gecombineerde voorstudie, studie en verwervingsvoorbereiding (B/C/D-brief) Joint Logistiek Ondersteuningsschip (JSS) d.d. 05-11-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 24)
- Beleidsbrief Wereldwijd Dienstbaar d.d. 18-09-2007 (Kamerstuk 31 243 nr. 1)
- Lijst van vragen en antwoorden over drie behoeftestellingen naar aanleiding van de Marinestudie 2005 d.d. 06-09-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 138)
- Brief inzake de start van de verwervingsvoorbereiding vooruitlopend op de parlementaire behandeling d.d. 14-06-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 113)
- Brief inzake behoeftestelling (A-brief) d.d. 18-05-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 95)
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	>250							2011	>250*
2011	377,6	137,9	86,9	77,1	71,1	4,6		2015	>250*
2012	383,2	105,2	100,0	87,5	86,5	4,0		2015	>250*

* Geschatte levensduur is 25 jaar.

Projectnaam

Instandhouding Goalkeeper

Projectfase

In planning

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Instream van-tot**Oorspronkelijke planning:** 2010-2014**Huidige planning:** 2012-2020**Behoeftestelling**

Het Goalkeeper systeem is ontworpen in de jaren '80 als laatste verdedigingsmiddel tegen inkomende *Anti Surface Ship Missiles* (ASSM's). Om dit zelfverdedigingssysteem voor de grotere oppervlakte eenheden tot 2025 technisch in stand te houden en operationeel relevant, is een instandhoudingsprogramma noodzakelijk.

Samenhang met het beleid

Een van de hoofdlijnen van beleid is de vergroting van het expeditionaire vermogen en van de inzetbaarheid van de krijgsmacht. In de maritieme context gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatieterrijnen op het land. De instandhouding van het Goalkeeper systeem is van essentieel belang voor de bescherming en zelfverdediging van schepen zoals M- en LC-fregatten en LPD's bij expeditionaire operaties op grote afstand van Nederland die zich veelal in kustwateren zullen afspelen. Het project draagt bij de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: veiligheid en zelfbescherming en effectieve (wapen)inzet.

Relatie met andere projecten

Geen

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het project is met twee jaar vertraagd als gevolg van de herschikkingen bij Defensie.

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling (A-brief) Instandhouding Goalkeeper d.d. 10-03-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 106)
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	25-50	A (08)						2010-2014	
2011**	25-50							2010-2018	
2012**	25-50							2012-2020	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

** Gemandateerd project waarvan de A-brief al verzonden is.

Projectnaam

Instandhouding Luchtverdedigings- en Commandofregatten

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2015-2019

Huidige planning: 2015-2019

Behoeftestelling

De LC-fregatten van de 'De Zeven Provinciën'-klasse zijn sinds 2002 in de vaart. Bij het ontwerp is uitgegaan van een levensduur van 25 jaar met halverwege de levensduur een moderniseringsprogramma. De behoefte omvat de instandhouding en verbetering van de platforminstallaties en de sensor-, wapen- en commandosystemen van de vier LC-fregatten teneinde deze tot het einde van hun levensduur operationeel relevant, effectief inzetbaar en onderhoudbaar te houden. De aanpassingen zullen worden uitgevoerd tijdens reeds voorziene periodes voor de uitvoering van het groot onderhoud.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan een van de hoofdlijnen van beleid, namelijk de vergroting van het expeditionaire vermogen en van de inzetbaarheid van de krijgsmacht. In de maritieme context gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten en transportroutes, alsmede in wateren nabij operatierreinen op het land. Het LC-fregat past binnen het streven om de operationele inzetbaarheid van het CZSK te verbeteren en de effectiviteit van de hoofdwapensystemen te vergroten.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve (wapen)inzet, ontplooibaarheid en mobiliteit, hoogwaardige commandovoering en veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

- LC-fregatten deelprojecten: nieuwbouw, verwerving walreserveden en munitie
- *Maritime Ballistic Missile Defence* (MBMD)
- Instandhouding Goalkeeper
- NH-90

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Geen

Relevante Kamerstukken

- Projectevaluatie LCF d.d. 22-05-2009 (Kamerstuk 25 800 nr. 23)
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	50-100	A						2015-2019	
2011	50-100	A						2015-2019	
2012	50-100		A					2015-2019	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Maritime Ballistic Missile Defence (MBMD) [Voorheen Maritime Tactical Ballistic Missile Defence (MTBMD)]

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2015-2018

Huidige planning: 2017-2020

Behoeftestelling

Met het project *Maritime Ballistic Missile Defence* (MBMD) worden de Luchtverdedigings- en Commandofregatten op termijn voorzien van een verdedigingscapaciteit tegen ballistische raketten. In 2006 is een sensormodificatie met succes beproefd.

De mogelijkheid tot internationale samenwerking bij dit project wordt onderzocht. Duitsland, Denemarken, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk hebben concrete belangstelling voor samenwerking op het gebied van BMD getoond. Nederland heeft LC-fregatten met de verbeterde SMART-L radar als *early warning* sensorplatforms aan het *Active Layered Theatre Ballistic Missile Defence* (ALTBMD) programma van de Navo aangeboden.

Samenhang met het beleid

Het onderzoek naar en de ontwikkeling van een maritieme BMD-capaciteit in aanvulling op de expeditionaire Patriot-capaciteit volgt direct uit de Marinestudie 2005. Dit project draagt bij aan de operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet, veiligheid en bescherming en hoogwaardige commandovoering. De internationale behoefte aan maritieme BMD-capaciteit is in november 2010 door de Navo benadrukt. Daarnaast is de verwerving van deze capaciteit als intensivering opgenomen in de beleidsbrief.

Gerelateerde projecten

- Instandhouding Luchtverdedigings- en Commandofregatten

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Als gevolg van de herschikkingen bij Defensie is het project vertraagd. De behoeftestellingsfase van dit project zal naar verwachting in de tweede helft van 2011 worden voltooid.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' (8 april 2011, Kamerstuk 32 733, nr. 1)
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 9)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	100-250	A (08)						2008-2018	
2011	100-250	A (10)						2008-2020	
2012	100-250	A						2013-2018	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Midlife upgrade BV206D (MLU BV206D)

Projectfase

In planning

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: tot 2009

Huidige planning: 2013-2016

Behoeftestelling

Het Korps Mariniers heeft behoefte aan voertuigen met een hoge terreinvaardigheid. Hiervoor beschikt het Korps over de BV206D en gepantserde rupsvoertuigen van het type Viking. De BV's 206D zijn aan het einde van hun technische levensduur. Hierdoor zijn de voertuigen verminderd inzetbaar en vertonen zij operationele tekortkomingen. Om financiële redenen is besloten de BV's niet te vervangen, maar een aantal voertuigen levensduurverlengend onderhoud te geven en te moderniseren zodat zij operationeel inzetbaar blijven tot ten minste 2020.

Samenhang met het beleid

Het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK) heeft behoefte aan *All Terrain* Mobiliteit (ATM) voor het Korps Mariniers. De BV206D dekt een deel van deze behoefte af maar is aan het einde van zijn technische levensduur. Hierdoor is zij verminderd inzetbaar en heeft operationele tekortkomingen. Bij het vaststellen van de benodigde aantallen voertuigen in de defensiebrede vervanging wielvoertuigen (ref. B) is de beschikbaarheid van voldoende ATM als uitgangspunt gehanteerd. Om operationele en financiële

overwegingen, is voor een deel van de mariniers eenheden voor commandovoering, gevechtssteun en voorwaartse logistiek geen wielvoertuig als organiek voertuig opgenomen maar een gemodificeerde BV206D.

Relatie met andere projecten

- Kwantitatieve versterking mariniersbataljons (manoeuvrebataljons Korps Mariniers)
- Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen
- Verwerving HV brillen

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Als gevolg van een vertraging in de verwerkingsvoorbereiding zal het eerste voertuig een jaar later worden geleverd.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' d.d. 08-04-2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)
- Antwoorden op Kamervragen over de behoeftestellingsfase van het project *Midlife Upgrade BV206D* d.d. 20-08-2010 (Kamerstuk 27830 nr 81)
- A-brief *Midlife upgrade BV206D* (MLU BV206) d.d. 25-05-2010 (Kamerstuk 27830 nr. 77)
- Beleidsbrief Wereldwijd Dienstbaar d.d. 18-09-2007 (Kamerstuk 31 243 nr. 1)
- Brief over vervanging van *All Terrain Vehicles* van het Korps Mariniers (A-brief) d.d. 16-03-2005 (Kamerstuk 27 830 nr. 30)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten**
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	25-50*							2010-2020	
2011	25-50*							2010-2015	
2012	25-50*							2011-2015	

* Gemandateerd project waarvan de A-brief al aan de Kamer verzonden is.

** Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Modificatie MK48 torpedo

Projectfase

In planning

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Instream van-tot**Oorspronkelijke planning:** 2011-2016**Huidige planning:** 2014-2018**Behoeftestelling**

De Walrusklasse onderzeeboten beschikken over één wapensysteem: de torpedo. Sinds de bouw van de klasse wordt het type MK48, modificatiestandaard 4 (*mod 4*) gebruikt.

Deze is van Amerikaanse makelij en in de jaren '70 van de vorige eeuw ontworpen voor inzet in diep water. De omstandigheden voor een succesvolle inzet van een torpedo zijn in ondiep water veel complexer dan de omstandigheden in diep water. De MK48 *mod 4* heeft beperkte mogelijkheden kleine doelen in ondiep water te bestrijden.

De MK48 *mod 4* is in gebruik geweest bij de marine van Australië, Canada en de Verenigde Staten. Australië en de Verenigde Staten zijn reeds overgeschakeld op de *mod 7*, die beter geschikt is voor het gebruik in ondiep water. Reserveonderdelen worden niet meer geproduceerd en zijn nu reeds schaars. Hierdoor stijgen de exploitatiekosten de komende jaren sterk. Om deze redenen dient de torpedo te worden verbeterd.

Samenhang met het beleid

Een van de hoofdlijnen van beleid is de vergroting van het expeditionaire vermogen en van de inzetbaarheid van de krijgsmacht. In de maritieme context gaat het daarbij om de ondersteuning en beïnvloeding van landoperaties vanuit zee en het opereren in en nabij maritieme knooppunten, transportroutes en in wateren nabij operatieterreinen op het land. Nederlandse eenheden opereren derhalve in toenemende mate in kustwateren. Voor de verdediging op grotere afstand heeft de Nederlandse krijgsmacht na de afstoting van de Orion-patrouillevliegtui-

gen alleen nog onderzeeboten beschikbaar. De boot beschikt over een scala aan sensoren. Het torpedowapensysteem kan zowel tegen oppervlakte-eenheden als tegen onderzeeboten worden ingezet. Het project draagt bij aan het de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve (wapen)inzet, veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

- Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het project is als gemandateerd project in uitvoering bij de Defensie Materieel Organisatie (DMO) en gesplitst in twee verwervingstrajecten. Het betreft de aanschaf van pakketten voor de modificatie van de MK48 *mod 4* torpedo's naar de *mod 7*. Deze verwerving, via het Amerikaanse *Foreign Military Sales (FMS-)* programma, is duurder dan aanvankelijk was voorzien als gevolg van een prijsstijging van de modificatiepakketten. Daarnaast moet de fasering worden aangepast als gevolg van de herschikkingen bij Defensie. Momenteel wordt onderzocht op welke wijze in deze behoefte kan worden voorzien. Het gevolg is dat de aangepaste torpedo's later zullen instromen. Het tweede verwervingstraject betreft de aanschaf van een nieuwe vuurleiding (*Weapon Control Suite*). Na de voltooiing van het project Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten zal de vuurleiding het sensor- en commandosysteem koppelen aan de gemodificeerde torpedo's. Defensie zal de vuurleiding aankopen bij de industrie.

Relevante Kamerstukken

- Jaarverslag Ministerie van Defensie d.d. 18 mei 2011 (Kamerstuk 32 710 X, nr. 1)
- Behoeftestelling (A-brief) Modificatie MK48 torpedo d.d. 17-09-2009 (Kamerstuk 32 123 X, nr. 6).
- Marinestudie 2005 d.d. 14-10-2005 (Kamerstuk 30 300 X, nr. 9)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	50-100	A (09)						2011-2016	
2011*	50-100							2010-2017	0,6**
2012*	50-100							2011-2017	0,6**

* Gemandateerd project waarvan de A-brief al verzonden is.

** Dit betreft de exploitatielasten per jaar.

Projecten

Landstrijdkrachten

Projectnaam

Army Ground Based Air Defence System (AGBADS)
(voorheen: Future Ground Based Air Defence System (FGBADS))

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2005

Huidige planning: 2013

Behoeftestelling

Dit project betreft de invoering van bevelvoering- en communicatievoorzieningen alsmede lanceersystemen voor de luchtverdediging voor middellange en korte afstand (SHORAD en STINGER) voor het Commando Landstrijdkrachten. Hiermee wordt een gecontroleerde en gecoördineerde inzet van de verschillende grondgebonden luchtverdedigingssystemen mogelijk.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum en er wordt invulling gegeven aan de voorgenomen modernisering van de grondgebonden luchtverdediging. Voorts past het binnen het streven om op te kunnen treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) en de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten.

Dit project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve (wapen)inzet en hoogwaardige commandovoering.

Gerelateerde projecten

- Battlefield Management System (BMS) en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)
- Patriot vervanging COMPATRIOT

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Met de beleidsbrief wordt de luchtverdedigingscapaciteit van de landstrijdkrachten gehalveerd. De consequenties voor het project worden onderzocht.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' d.d. 08-04-2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)
- Brief over de resultaten van de verwervingsvoorbereidingsfase van deel 1 fase 2, BMC4I FOC en deel 2, SSC (D-brief) d.d. 05-10-2006 (Kamerstuk 29 221 nr. 5)
- Brief over het project FGBADS (B/C-brief) d.d. 19-09-2003 (Kamerstuk 29 221 nr. 1)
- Brief inzake de resultaten van de voorstudiefase van het project TICCS (B-brief) d.d. 27-02-1998 (Kamerstuk 25 917 nr. 1)
- Brief over de behoefte aan een Command & Control systeem voor de luchtverdediging bij de Koninklijke Landmacht (A-brief) d.d. 13-06-1995 (Kamerstuk 23 900 X nr. 82)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk**	99,0							2005	
2011	n.v.t.							2013	100-250*
2012	125,6	118,8	2,2	4,6				2013	100-250*

* Geschatte levensduur: 2008-2033.

** Na de oorspronkelijke behoeftestelling is de Shorad Shooter Capacity (SSC) toegevoegd, waardoor het projectvolume is aangepast (Kamerstuk 29 221 nr. 1).

Projectnaam

Battlefield Management System (BMS) en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2011

Huidige planning: 2013

Behoeftestelling

Het project ondersteunt de bevelvoering van de grondgebonden eenheden van het Commando Landstrijdkrachten. Het *Battlefield Management System (BMS)* beoogt de operationele informatievoorziening en daarmee de commandovoering op het niveau peloton, compagnie en bataljon te verbeteren. Dit gebeurt door vooral de *situational awareness* bij deze eenheden te verbeteren. Het systeem is onderdeel van het grotere geheel van operationele commandovoeringssystemen dat is gebaseerd op C3I-architectuur.

Samenhang met het beleid

Het project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid verder te verbeteren. Het past binnen het streven de inlichtingenketen te versterken en het vermogen om op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten. Tevens draagt de verbeterde *situational awareness* bij aan een grotere bescherming van eigen personeel.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en hoogwaardige commandovoering.

Gerelateerde projecten

- *Army Ground Based Air Defence System (AGBADS)*
- Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer)
- Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV), productie en training
- Pantserhouwitser (PzH2000)
- Richtkijker wapen Schutter Lange Afstand (SLA)
- *Tactical Indoor Simulation (TACTIS)*
- Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)
- Vervanging brugleggende tank
- Vervanging genie- en doorbraaktank
- Vervanging HF/VHF-radio (EZB/FM9000)
- Vernieuwing TITAN

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het project is met een jaar verlengd als gevolg van de herschikkingen bij Defensie. De invoering van het systeem duurt tot eind 2013.

Relevante Kamerstukken

- Resultaten van de verwervingsvoorbereiding van het BMS/DCMO project (D-brief) d.d. 26-11-2007 (Kamerstuk 27 830 nr. 48)
- Resultaten van de studiefase van het project BMS (C-brief) en de behoefte aan aanvullende dataradio's (project Datacommunicatie Mobiel Optreden; DCMO) (A-brief) d.d. 24-03-2006 (Kamerstuk 27 830 nr. 37)
- Brief inzake de resultaten van de demonstratiefase en plannen voor de pilotfase van het project *Battlefield Management System* (BMS) (B-brief) d.d. 28-11-2002 (Kamerstuk 27 830 nr. 14)
- Brief over de behoefte aan een *Battlefield Management System* voor eenheden van de Koninklijke Landmacht (A-brief) d.d. 09-12-1997 (Kamerstuk 25 600 X nr. 25)

Financiën

Jaar	Projectvolume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk**	BMS: 131,6							2011	
	DCMO: 41,8								
2011	BMS: 62,7	49,3	13,4					2012	25-50*
	DCMO: 41,7	37,4	4,3					2012	<25
2012	BMS: 62,7	46,2	13,4	3,1				2013	25-50*
	***DCMO: 42,8	35,9	3,2	3,7				2013	<25

* Geschatte levensduur BMS: 2008-2018, geschatte levensduur DCMO: 2008-2018.

** De omvang van de initiële behoefte is verlaagd vanwege prioriteitsstelling.

*** Projectbudget is toegenomen wegens een geringe meerbehoefte aan radio's.

Projectnaam

Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer)
Deelprojecten: ontwikkeling en productie

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2015

Huidige planning: 2016

Behoeftestelling

Dit project betreft de internationale ontwikkeling van een nieuw pantserwielvoertuig, dat Boxer wordt genoemd. De ontwikkeling van de Boxer wordt, na uittreding van eerst Frankrijk en later het Verenigd Koninkrijk, vanaf begin 2001 als binationaal project door Duitsland en Nederland voortgezet. Het betreft de ontwikkeling van een gemeenschappelijk basisvoertuig en specifieke landgebonden missie modules. Voor Nederland worden voor operationeel gebruik vijf versies voorzien: commando, ambulance, vracht, vracht/commando en genie. In december 2006 is voor de serieproductie een contract getekend omvattende de levering van 200 voertuigen voor Nederland en 272 voertuigen voor Duitsland.

Het eerste voertuig als vrachtversie zal in de tweede helft van 2012 worden geleverd. De ontwikkeling, dus ook de kwalificaties, van onder meer de Nederlandse genie versie duurt tot 2012, waarna het eerste genievoertuig eind 2013 is voorzien. Het Nederlandse leverschema loopt dus deels parallel met het ontwikkeltraject van de diverse versies en wordt volgens de contractuele planning eind 2016 voltooid. Duitsland loopt in het programma voor op Nederland want de serieproductie is eind 2008 begonnen en de eerste voertuigen zijn midden 2011 ingezet in Afghanistan.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren met kwalitatief hoogwaardig materieel. Het past binnen het streven om de effectiviteit van hoofdwapensystemen verder te vergroten en op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum. Voorts past het in het streven om de interoperabiliteit in nationaal en internationaal verband te kunnen verbeteren. Verder worden met dit project bijdragen geleverd aan de ontwikkeling van nieuw beleid op het gebied van onderhoud. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, veiligheid en zelfbescherming en effectieve (wapen)inzet.

Gerelateerde projecten

- *Army Ground Based Air Defence System* (AGBADS)
- *Battlefield Management System* (BMS) en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)
- Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV), productie en training
- *Tactical Indoor Simulation* (TACTIS)
- Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)
- Defensiebrede vervanging van ondersteunende Klein Kaliber Wapens

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De planning voor het aantonen van de betrouwbaarheid van het gemeenschappelijke basisvoertuig is vertraagd naar eind 2011. Bij de ondertekening van het seriecontract (eind 2006) was duidelijk dat de integratie van additionele C4I-middelen nog in de plannen moest worden verwerkt. In de afgelopen periode is de specificatie hiervan voor de verschillende Boxer-versies vastgesteld en het budget voor de realisatie is inmiddels aan het project toegevoegd. De offertes voor de integratie en de kwalificatie op het gebied van C4I (inclusief de genoemde additionele middelen) zijn begin 2011 ontvangen. Daarnaast zijn offertes ontvangen voor de oplossing van een aantal technische knelpunten betreffende de inrichting van het voertuig. Een contractwijziging is in voorbereiding. Daarnaast is inmiddels duidelijk dat de rijlesvoertuigen vanaf de tweede helft van 2012 zullen worden geleverd, dat de operationele voertuigen vanaf begin 2013 zullen worden overgedragen en dat de einddatum van het project met een half jaar is verlengd naar eind 2016.

Relevante Kamerstukken

- Lijst van vragen en antwoorden over de twaalfde jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 07-06-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 87)
- Twaalfde jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 21-04-2010 (Kamerstuk 26 396 nr. 86)
- Lijst van vragen en antwoorden over de elfde jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 15-04-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 81)
- Elfde jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 27-04-2010 (Kamerstuk 26 396 X nr. 79)
- Antwoord op kamervragen over kosten- en werkverdeling bij de ontwikkeling en productie van de Boxer d.d. 18-03-2010 (Kamerstuk aanhangsel nr. 1958)
- Lijst van vragen en antwoorden over de tiende jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 09-06-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 74)

- Tiende jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 15-04-2009 (Kamerstuk 26396 X nr.75)
- Lijst van vragen en antwoorden over de negende jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 20-06-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 71)
- Lijst van vragen en antwoorden over de overname van Stork PWV door Rheinmetall Landsysteme d.d. 09-05-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 70)
- Negende jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 08-04-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 69)
- Brief over de voorgenomen overname van Stork Pantserwielvoertuig BV (SPWV) door de Duitse firma Rheinmetall Landsysteme GmbH (RLS) d.d. 14-03-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 68)
- Brief over de resultaten van de verwervingsvoorbereiding van het project Groot Pantserwielvoertuig (D-brief) d.d. 18-10-2006 (Kamerstuk 26 396 nr. 63)
- Brief over voortgang project Groot Pantserwielvoertuig en over de voortzetting van de verwervingsvoorbereiding d.d. 23-06-2006 (Kamerstuk 26 396 nr. 57)
- Brief over de onderhandelingen m.b.t. aanschaf Boxer d.d. 19-06-2006 (Kamerstuk 26 396 nr. 56)
- Brief over prijsonderhandelingen Groot Pantserwielvoertuig d.d. 28-02-2006 (Kamerstuk 26 396 nr. 53)
- Brief over het deelproject ontwikkeling van een groot gepantserd wielvoertuig voor gevechtsondersteunende taken d.d. 16-12-2005 (Kamerstuk 26 396 nr. 51)
- Brief inzake toelichting op programma van eisen en vergelijking GTK-project met ongevraagd alternatief RDM (Piranha) (B/C-brief) d.d. 24-01-2001 (Kamerstuk 26 396 nr. 6)
- Brief over vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR (basisbeschrijving groot project) d.d. 05-02-1999 (Kamerstuk 26 396 nr. 1)
- Brief inzake de noodzaak tot vervanging van de pantserrups commandovoertuigen type M-577 en pantservoertuigen YPR (A-brief) d.d. 18-04-1997 (Kamerstuk 25 000 X nr. 74)

Financiën

Jaar	Projectvolume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk**	862,0							2015	>250*
2011	Ontwikkeling: 114,2	113,2	0,2	0,8				2013	>250*
	Productie: 705,7	189,0	125,6	129,9	125,2	102,5		2017	
2012	Ontwikkeling: 114,2	112,1	1,3	0,8				2013	>250*
	Productie: 729,6***	178,5	114,0	142,6	140,5	119,6	31,5	2017	

* Geschatte levensduur: 30 jaar.

** Product- en projectvolume vergelijking ten opzichte van de initiële behoefte is niet goed mogelijk omdat er gedurende de looptijd van het project verschillende aanpassingen zijn geweest. Dit is toegelicht in bovengenoemde Kamerstukken en in jaarrapportage nummer twee, vier, vijf, zes en acht.

***Projectbudget voor de productie is verhoogd in verband met prijspeeraanpassingen en de additionele CqI-middelen.

Projectnaam

Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV), productie en training

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2011

Huidige planning: 2012

Behoeftestelling

Naast de Fennek (MRAT en AD versie) en het Groot Pantserwielvoertuig is dit het derde deelproject van het overkoepelende project Vervanging pantservoertuigen. Dit deelproject betreft de vervanging van de technisch en operationeel verouderde YPR-PRI 25 mm door een nieuw infanteriegevechtsvoertuig. Eind 2004 is het contract voor levering van de IGV (CV-90) getekend. Volgens de huidige planning zal de serielevering medio 2011 en de invoering bij de eenheden eind 2012 worden voltooid.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten en te voorzien in de bescherming van ingezette eenheden. Daarnaast past het in het streven op te kunnen treden in het gehele geweldspectrum. Verder worden met dit project bijdragen geleverd aan de ontwikkeling van nieuw beleid op het gebied van onderhoud. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, veiligheid en zelfbescherming en effectieve (wapen)inzet.

Gerelateerde projecten

- *Battlefield Management System (BMS)* en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)
- Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer)
- *Tactical Indoor Simulation (TACTIS)*
- Verwerving CE-pakketten IGV

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De modificatie van de in 2007 en 2008 geleverde voertuigen naar de actuele configuratie is door de leverancier uitgevoerd in de periode tot begin 2011 (retrofit). Midden 2011 zijn alle voertuigen aangeboden. Naar verwachting zullen de laatste retrofitactiviteiten in 2012 door de leverancier worden voltooid.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' d.d. 08-04-2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)
- Lijst van vragen en antwoorden over de twaalfde jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 07-06-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 87)
- Twaalfde jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 21-04-2010 (Kamerstuk 26 396 nr. 86)
- Lijst van vragen en antwoorden over de elfde jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 15-04-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 81)
- Elfde jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 27-04-2010 (Kamerstuk 26 396 nr. 79)
- Lijst van vragen en antwoorden over de tiende jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 15-04-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 75)
- Tiende jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 15-04-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 74)
- Lijst van vragen en antwoorden over de negende jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 20-06-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 71)
- Negende jaarrapportage van het project Vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 08-04-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 69)
- Brief over de resultaten van de gecombineerde studie- en verwervingsvoorbereidingsfase (C/D-fase) van het project Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV) (C/D-brief) d.d. 09-11-2004 (Kamerstuk 26 396 nr. 40)
- Brief over de reductie van het aantal kandidaat-leveranciers voor het Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV) d.d. 06-11-2002 (Kamerstuk 26 396 nr. 15)
- Brief over de voorstudieresultaten van het project Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV) (B-brief) d.d. 18-03-2002 (Kamerstuk 26 396 nr. 11)
- Brief over vervanging pantservoertuigen M-577 en YPR (basisbeschrijving groot project) d.d. 05-02-1999 (Kamerstuk 26 396 nr. 1)
- Brief inzake de noodzaak tot vervanging van de pantserrups commandovoertuigen type M-577 en pantservoertuigen YPR (A-brief) d.d. 18-04-1997 (Kamerstuk 25 000 X nr. 74)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk**	610,0							2011	
2011	1136,9	1120,4	16,5					2012	>250*
2012	1118,1***	1085,5	32,6					2012	>250*

* Geschatte levensduur: 30 jaar.

** Product- en projectvolume vergelijking ten opzichte van de initiële behoefte is niet goed mogelijk omdat er gedurende de lange looptijd van het project verschillende aanpassingen zijn geweest. Dit is toegelicht in bovengenoemde kamerstukken en in jaarrapportage nummer twee, zes en twaalf.

***Projectvolume is verlaagd als gevolg van prijspeilaanpassingen.

Projectnaam

Tactical Indoor Simulation (TACTIS)

Projectfase

Gerealiseerd

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed**Oorspronkelijke planning:** 2002**Huidige planning:** Gereed**Behoeftestelling**

TACTIS is een geavanceerd onderwijsleermiddel dat bestaat uit een netwerk van gekoppelde simulatoren. Deze gekoppelde simulatoren kunnen samen een complete virtuele wereld genereren. In die kunstmatige omgeving krijgen de cursisten te maken met onder meer een realistisch optredende tegenstander, realistisch optredende neven-eenheden en neutrale elementen zoals individuen, groepen mensen, transportmiddelen en dieren. Door een netwerkkoppeling zijn in onderling verband gesimuleerde gevechtsacties uit te voeren tot op het niveau van eskadron, pantserinfanteriecompagnie en/of team. Deelnemende bemanningen kunnen, zittend in de *mock-up* van de tank, waarnemen, bewegen en communiceren in een door computers gegenereerde virtuele omgeving. Ook zijn de effecten van indirect vuur, mijnen en hindernissen op een realistische wijze te simuleren. Programma's op de computer maken het mogelijk het verloop van het gevecht te registreren, te analyseren en te evalueren in een apart daarvoor ingerichte ruimte. In de toekomst zal TACTIS uitgebreid worden met simulatoren van andere typen wapensystemen, zoals het Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV).

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren door de gedegen opleiding en training van het personeel. Het past in het streven om op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum.

Dit project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: tijdige beschikbaarheid, effectieve inzet en hoogwaardige commandovoering.

Gerelateerde projecten

- *Battlefield Management System* en Datacommunicatie Mobiel Optreden (BMS/DCMO)
- Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer)
- Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV), productie en training

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Defensie heeft het systeem in april 2011 met een aantal restpunten overgenomen van de leverancier. De resterende werkzaamheden aan TACTIS worden in 2011 voltooid.

Relevante Kamerstukken

- Brief over het project *Tactical Indoor Simulation* d.d. 23-03-2011 (Kamerstuk 32 500 X nr. 90)
- Kamervragen over het project *Tactical Indoor Simulation* (TACTIS) d.d. 19-02-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 100)
- Kamerbrief vertraging project *Tactical Indoor Simulation* (TACTIS) d.d. 22-12-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 90)
- Brief over het project *Tactical Indoor Simulation* (D-brief) d.d. 04-07-2003 (Kamerstuk 28 600 X nr. 51)
- Brief over de voltooiing van de studiefase van het project *Concept Tactical Indoor Simulation* (C-brief) d.d. 23-12-1999 (Kamerstuk 26 800 nr. 30)
- Brief over het project *Concept Tactical Indoor Simulation* (B-brief) d.d. 09-10-1998 (Kamerstuk 26 200 X nr. 4)
- Brief inzake de ontwikkeling van het concept *Tactical Indoor Simulation* door de Koninklijke Landmacht (A-brief) d.d. 08-01-1997 (Kamerstuk 25 000 X nr. 45)

Financiën

Jaar	Projectvolume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	80,1							2002	40*
2011	84,1	84,1						2011	40*
2012	84,1	83,4	0,7					2012	40*

* Er is een onderhoudscontract afgesloten met de leverancier voor 15 jaar voor € 40 miljoen.

Projecten Landstrijdkrachten

Projectnaam

Vervanging genie- en doorbraaktank

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed**Oorspronkelijke planning:** 2008**Huidige planning:** 2013**Behoeftestelling**

Tijdens crisisbeheersingsoperaties treden Nederlandse eenheden op in gebieden met natuurlijke en kunstmatig aangebrachte hindernissen als aarden wallen, greppels, barricades en mijnenvelden.

Het is noodzakelijk te kunnen beschikken over eigen middelen die desnoods onder gevechtsumstandigheden in staat zijn hindernissen en infrastructurele voorzieningen aan te passen om de mobiliteit bij operaties te garanderen. Deze capaciteit kan zo nodig ook voor nationale taken bij calamiteiten en rampen worden ingezet. De KODIAK van de firma Rheinmetall Defence (gebaseerd op de Leopard 2 tank) voorziet in deze behoefte. De kwantitatieve behoefte bedraagt tien stuks deels voorzien van middelen om mijnenvelden te doorbreken.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit.

Gerelateerde projecten

- Battlefield Management System (BMS) en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)
- Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen (DVOW)
- Defensiebrede vervanging van ondersteunende Klein Kaliber Wapens

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De kwalificatiebeproevingen worden momenteel uitgevoerd en de serielevering is voorzien voor 2012.

Relevante Kamerstukken

- Brief over de resultaten van de verwervingsvoorbereiding van het project Verwerving genie- en doorbraaktank (D-brief) d.d. 28-11-2007 (Kamerstuk 31 200 X nr. 69)
- Brief project Verwerving genie- en doorbraaktank (B/C-brief) d.d. 19-04-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 88)
- Brief inzake behoeftestelling mijndoorbraaksysteem (A-brief) d.d. 30-11-1993 (Kamerstuk 23 400 X nr. 19)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk**	29,5							2008	
2011	77,3	40,7	32,7	3,9				2013	50-100*
2012	87,4	41,1	38,9	7,4				2013	50-100*

* Geschatte levensduur: 2012-2042.

** Het grote verschil tussen het initiële en het huidige projectvolume is het gevolg van herijkingen van de behoefte in kwalitatieve en kwantitatieve zin gedurende de lange looptijd van het project. Het initieel voorziene mijndoorbraaksysteem (1993) is gedurende de tweede helft van de jaren '90 kwalitatief gewijzigd in een geniedoorbraak systeem. Ook is hierbij de kwantitatieve behoefte aangepast. Het budget is tevens het afgelopen jaar verhoogd vanwege een prijspeil aanpassing.

Projectnaam

Capability Upgrade Elektronische Oorlogvoering (CUP EOv)

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2010-2014

Huidige planning: 2014-2019

Behoeftestelling

De behoefte omvat een verbetering van het huidige EOv-systeem van het Commando Landstrijdkrachten. Het huidige systeem is het resultaat van een Duits-Nederlands samenwerkingsproject dat loopt sinds de tweede helft van de jaren '80. Het systeem is mobiel en is in staat de communicatie van een tegenstander te volgen (intercepteren), de plaats van de uitzendingen vast te stellen (peilen, lokaliseren) en deze uitzendingen te storen. Omdat op het gebied van elektronische oorlogvoering (EOv) de ontwikkelingen in de techniek elkaar snel opvolgen, is een voortdurende aanpassing en verbetering van het EOv-systeem noodzakelijk om ook nieuwe mogelijkheden van communicatie te kunnen intercepteren, peilen en storen.

Samenhang met het beleid

Het project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om de inlichtingenketen te versterken.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde inlichtingen, effectieve (wapen)inzet, veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

Geen

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De planning van het project is met een jaar verschoven als gevolg van de maatregelen in de beleidsbrief.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' d.d. 08-04-2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)

Planning

Jaar	Projectvolume	Planning DMP						Fasering **	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	25-50	A (10)						2010-2014	
2011	25-50	A						2013-2018	
2012	25-50		A					2014-2019	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

** Het project is een jaar verschoven als gevolg van de maatregelen in de beleidsbrief.

Projectnaam

Defensiebrede vervanging van ondersteunende Klein Kaliber Wapens

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instroom van-tot

Oorspronkelijke planning: Nieuw project

Huidige planning: 2014-2017

Behoeftestelling

Het project voorziet in een vervanging van meerdere ondersteuningswapens, zoals FN MINIMI, FN MAG en .50 M2. Het betreft wapens ten behoeve van zowel uitgestegen of te voet optredende militairen, voor gebruik op het affuit van voer- en vaartuigen en helikopters, als coaxiaal wapen of in het *Remote Controlled Weapon Station*. Een aanzienlijk deel van deze systemen is verouderd en versleten. Ook het inbeddingsvraagstuk van de automatische granaatwerper, die tijdens de missie in Afghanistan via *fast track procurement* is gekocht, maakt deel uit van dit project.

Samenhang met het beleid

Het project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren.

Een bijdrage wordt geleverd aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: Effectieve (wapen)inzet en veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

- Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer)
- Vervanging genie- en doorbraaktank
- Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen

Relevante Kamerstukken

Geen

Planning

Jaar	Projectvolume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	50-100								
2011									
2012	50-100		A					2014-2017	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Vervanging bouwmachines, grondverzet- en wegherstelmiddelen

Projectfase

In planning

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2015-2018

Huidige planning: 2015- 2018

Behoeftestelling

Nederland streeft naar een kwalitatief hoogwaardige en volledig inzetbare krijgsmacht die expeditionair en wereldwijd kan opereren. Om effectief en efficiënt te kunnen optreden is een krijgsmachtbrede capaciteit benodigd om gevechtseenheden te beschermen en te verplaatsen in het operatiegebied en om zo nodig de lokale - al dan niet beschadigde - infrastructuur te verbeteren voor eigen doeleinden.

Ervaringen uit recente militaire operaties onderstrepen dat er behoefte is aan grondverzet- en wegherstelmiddelen in alle fasen van de militaire operatie om tijdens het operationeel optreden de bescherming en de mobiliteit voor de eigen eenheden te kunnen garanderen.

In 1991 zijn de universele bouwmachines Werklust bij de krijgsmacht ingestroomd. Met het bereiken van de verlengde *End Life of Type* ontstaat behoefte aan vervangende capaciteit.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid, bescherming en mobiliteit

Gerelateerde projecten

- Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen (DVOW)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Geen

Relevante Kamerstukken

Geen

Planning

Jaar	Projectvolume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	25-50	A						2015-2018	
2011	25-50	A						2015-2018	
2012	25-50		A					2015-2018	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Vervanging brugleggende tank

Projectfase

Leguaan: in realisatie

Leguaanbrug op Leopard 2A4: in planning, D-fase

Wel/niet gemandateerd

Leguaan: gemandateerd

Leguaanbrug op Leopard 2A4: komt voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Leguaan op wielonderstel:

Oorspronkelijke planning: 2009**Huidige planning:** 2011

Leguaan op Leopard 2A4:

Oorspronkelijke planning: 2004**Huidige planning:** 2014-2018**Behoeftestelling**

Het project vervanging brugleggende tank bestaat uit twee deelprojecten, te weten de Leguaanbrug op een wielonderstel (vier stuks) en de Leguaanbrug op een Leopard 2A4 onderstel (tien stuks). De Leguaanbrug op een wielonderstel kan belast worden tot *Military Load Class (MLC) 70*, de Leguaanbrug op Leopard tot *MLC 80*.

Brugleggers worden ingezet om tijdens operationeel optreden met zowel een hoge als lage geweldsintensiteit de mobiliteit voor de eigen eenheden te kunnen garanderen. Tijdens crisisbeheersingsoperaties treden Nederlandse eenheden op in gebieden waar overgangen moeten worden gecreëerd. Dit dient snel en met bescherming van eigen

personeel te gebeuren. Zowel de Leguaanbrug op een wielonderstel als de Leguaanbrug op Leopard kan ook voor nationale taken bij calamiteiten en rampen worden ingezet.

De Leguaanbrug op een wielonderstel is van Noorwegen overgenomen en doorloopt een modificatieprogramma bij de firma Krauss Maffei Wegmann (KMW), zodat de systemen nog vijftien jaar kunnen worden gebruikt. De Leguaanbrug op Leopard is een spin-off van de eerdere ontwikkelingen van de *Panzer Schnell Brücke* en wordt samen met Duitsland verder ontwikkeld en verworven.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit.

Gerelateerde projecten

- *Battlefield Management System (BMS)* en *Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)*

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het project is met drie jaar vertraagd en het budget is met € 21 miljoen verminderd. Uit studie zal moeten blijken hoe het project 'Vervanging brugleggende tank' op grond van de gewijzigde randvoorwaarden uitgevoerd zal moeten worden.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' d.d. 08-04-2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)
- Brief over de voortgang project Vervanging brugleggende tank d.d. 20-05-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 127)
- Brief over voorstudie/studie (B/C-brief) d.d. 25-06-1999 (Kamerstuk 26 645 nr. 1)
- Brief over behoeftestelling (A-brief) d.d. 05-02-1997 (Kamerstuk 25 000 X nr. 52)

Planning

Jaar	Projectvolume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	100-250							2004	
2011	50-100	D						2009-2018**	
2012	50-100			D				2010-2021	

* Door herijking van de behoefte kan nog geen prognose worden gegeven.

** Het project wordt in twee fasen uitgevoerd. De Leguaan is in 2010 overgedragen aan de gebruiker en de instroom van de vervanging van de tankversie is voorzien vanaf 2017 tot 2021.

Projectnaam

Vervanging Mortieropsporingsradar (MOR)

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2011-2014

Huidige planning: 2014-2018

Behoeftestelling

Nederland streeft naar een kwalitatief hoogwaardige en volledig inzetbare krijgsmacht die expeditionair en wereldwijd kan opereren. Om doeltreffend en doelmatig te kunnen optreden is een sterke inlichtingenpositie een eerste vereiste. Ervaringen uit recente militaire operaties onderstrepen dat. Inlichtingen zijn essentieel voor een goede *situational awareness* en meer in het bijzonder ook voor de bestrijding van vijandelijke grondwapens. Tot op heden kan de wapenlocatieradar (WLR)² voor een deel in deze behoefte voorzien. Met het einde van de levensduur van de WLR in zijn huidige vorm in 2008 ontstaat behoefte aan vervangende capaciteit. Omdat in de huidige netwerk-omgeving synergie kan worden bereikt door sensoren te koppelen, wordt de vervanging

van de WLR integraal benaderd en gerelateerd aan andere sensoren in het driedimensionale gevechtsveld. De vervanging dient tevens te voorzien in het in 2000 opgeheven artillerie geluidmeetdienststelsel. In de integrale benadering van het project vervanging WLR worden tevens de mogelijkheden van het gebruik van sensoren voor compound-beveiliging en ter ondersteuning van het mobiele optreden bezien.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid de inlichtingenketen te versterken. Het past binnen het streven om de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten en op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*). Tevens past het binnen het streven naar betere bescherming van ingezette eenheden door hun informatiepositie te verbeteren.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde inlichtingen, effectieve inzet en veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

Geen

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het project is herijkt en drie jaar verschoven als gevolg van herschikkingen bij Defensie.

Relevante Kamerstukken

Geen

Planning

Jaar	Projectvolume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	100-250	A (09)						2011-2014	
2011	50-100	A						2011-2014	
2012	50-100		A					2014-2018**	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

** Het project is herijkt en drie jaar verschoven als gevolg van de herschikkingen bij Defensie.

² Hoewel het project Mortieropsporingsradar (MOR) is getiteld wordt in de praktijk over Wapenlocatieradar (WLR) gesproken. Met beide benamingen wordt hetzelfde bedoeld.

Projectnaam

Verwerving CE -pakketten IGV

Projectfase

In planning, voorbereiding van A-fase.

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking.

Instroom van-tot**Oorspronkelijke planning:** 2011-2014**Huidige planning:** 2014-2017**Behoeftestelling**

De behoefte omvat de bescherming van het hoofdwapensysteem, het Infanterie Gevechtsvoertuig IGV), van de pantserinfanterie binnen de gemechaniseerde brigades. Dit voertuig is vanaf begin 2009 bij de gemechaniseerde eenheden ingestroomd. Het voertuig moet extra kunnen worden beschermd met beschermingspakketten tegen de heersende en toekomstige dreigingen. Deze dreigingen variëren van *Explosively Formed Projectiles* (EFP) tot diverse types *Rocket Propelled Grenades* (RPG) inclusief tandem heat projectielen. Om een voertuig daartegen te beschermen zijn nu al verschillende systemen op de markt, terwijl de ontwikkelingen in snel tempo verder gaan. Dit project voorziet in een combinatie van passief, reactief en actief pantser. De behoefte gaat uit van 45 pakketten waarmee een compleet pantserinfanteriebataljon kan worden uitgerust. De ontwikkelingen op de markt worden tijdens de looptijd van het project nauwlettend gevolgd. Om een goed beeld te krijgen van de beschikbare systemen en hun prestaties is gedurende het jaar

2009 een haalbaarheidsstudie uitgevoerd. Uit deze studie is gebleken dat de behoefte realiseerbaar is.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven te voorzien in betere bescherming van ingezette eenheden en tevens de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV), productie en training
- *Tactical Indoor Simulation* (TACTIS)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Naar aanleiding van de maatregelen in de beleidsbrief is het project met twee jaar verlengd.

Relevante kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' d.d. 08-04-2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)
- Brief over de resultaten van de gecombineerde studie- en verwervingsvoorbereidingsfase (C/D-fase) van het project Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV) (C/D-brief) d.d. 09-11-2004 (Kamerstuk 26 396 nr. 40)

Planning

Jaar	Projectvolume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	50-100							2011-2014	
2011	50-100	A (10)						2011-2014	
2012**	50-100	A						2014-2017	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

** Project komt voor mandatering in aanmerking.

Projectnaam

Verwerving Precision Guided Munition (PGM)

Projectfase

In planning

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2010-2013

Huidige planning: 2013-2016

Behoeftestelling

De pantserhouwtser PzH2000 kan in hoog tempo en nauwkeurig 155 mm granaten verschieten over een afstand tot 40 kilometer. De effectiviteit en doelmatigheid van de PzH2000 worden verder verbeterd door het gebruik van precisie-munitie. Hierdoor is minder munitie nodig om een doel uit te schakelen. Daarnaast neemt door het gebruik van precisie-munitie het risico van ongewenste nevenschade (*collateral damage*) af. Precisie-munitie bestaat uit twee munitiesoorten: *Course Correcting Fuses* (CCF's) en *Precision Guided Munition* (PGM). Laser geleide projectielen (behorende tot de PGM) die voldoen aan de projecteisen zijn en komen voorlopig ook niet op de markt.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten en op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet.

Gerelateerde projecten

- Pantserhouwtser (PzH2000)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het budget is verminderd tot onder de € 25 miljoen, waardoor het project niet meer als aparte regel zal worden opgenomen in de begroting 2013.

Relevante kamerstukken

- Voortgang van het project Verwerving Precision Guided Munition d.d. 09-07-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 136)
- Lijst van vragen en antwoorden betreffende het project Precision Guided Munition d.d. 10-06-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr. 123)
- Behoeftestelling Precision Guided Munition voor de PzH2000 (A-brief) d.d. 07-04-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr. 104)

Planning

Jaar	Projectvolume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten**
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	25-50							2011-2014	0,02
2011*	25-50							2011-2014	0,02
2012*	25-50							2010-2014	0,02

* Gemandateerd project waarvan de A-brief al aan de Kamer verzonden is.

** Dit betreft de exploitatielasten per jaar.

Projectnaam

Warmtebeeld *Lightweight Infrared Observation Nightsight (LION)*

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instroom van-tot

Oorspronkelijke planning: Nieuw project

Huidige planning: 2015-2018

Behoeftestelling

De behoefte betreft een vervanging van verscheidene kleine waarnemingssystemen. Het betreft oude generaties van helderheidsversterkers en warmtebeeldsystemen. Deze systemen maken optreden bij duisternis mogelijk inclusief optreden onder omstandigheden van verminderd zicht zoals neerslag en rook.

Deze systemen dienen voor doelopsparing en doelidentificatie en vergroten daarnaast de *situational awareness*. In het hedendaags optreden is doellocatiebepaling steeds belangrijker, mede ter voorkoming van ongewenste nevenschade of het treffen van de eigen eenheden. Ten slotte heeft de huidige generatie systemen bewezen zeer bruikbaar te zijn bij inlichtingenvergaring.

Samenhang met het beleid

Het project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren en vormt een randvoorwaarde om voortdurend te kunnen optreden. Daarnaast past het in het streven de inlichtingenketen te versterken.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: Effectieve (wapen)inzet, veiligheid en zelfbescherming, gevalideerde inlichtingen en toepasbaar bij hoogwaardige commandovoering.

Gerelateerde projecten

- Richtkijker wapen schutter lange afstand
- Verwerving HV brillen
- Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen

Relevante Kamerstukken

Geen

Planning

Jaar	Projectvolume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	25-50		A					2014-2017	
2011									
2012	25-50		A					2015-2018	

* Onderzoek naar de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projecten

Luchtstrijdkrachten

Projectnaam

Aanschaf C-130/(K)DC-10 simulatoren

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: n.v.t.

Huidige planning:

(K)DC-10 simulator: Gereed (mei 2010)

C-130 simulator: Gereed (september 2010)

Academic Training System: 2012

Behoeftestelling

In 2007 is besloten de opleidingen en trainingen voor de (K)DC-10 en C-130 cockpit bemanningen aan te besteden. In 2007 is een contract gesloten met de firma CAE in Canada voor de levering van een (K)DC-10 en een C-130 *level D* simulator. Daarnaast is het voor *E-learning* geschikte *Academic Training System* aangeschaft.

Samenhang met het beleid

In 2005 is besloten tot intensivering van het luchttransport. De aanschaf van de simulatoren en de aanvullende leermiddelen maken het mogelijk om de daarvoor benodigde bemanningen op te kunnen leiden en te trainen. De simulatoren en aanvullende middelen voldoen aan de door de Militaire Luchtvaart Autoriteit gesteld eisen.

Gerelateerde projecten

- Aanschaf derde en vierde C-130

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De C-130 simulator is geleverd in september 2010 en daarna in gebruik genomen.

Relevante Kamerstukken

- Brief Luchttransport en Chinook d.d. 15-09-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 158)
- Kamervragen project Aanschaf C-130/(K)DC-10 simulatoren d.d. 09-02-2009 (Kamerstuk 31 700 nr. 87)
- Behoeftestelling simulatoren (K)DC-10 en C-130 d.d. 22-12-2008 (Kamerstuk 31 700 nr. 71)
- Brief Luchttransport en Chinook d.d. 25-11-2008 (Kamerstuk 31 700 X nr. 28)
- Brief Luchttransport d.d. 09-11-2007 (Kamerstuk 31 243 nr. 3) en d.d. 25-11-2008 (Kamerstuk 31 700 X nr. 28H)
- Jaarverslag Defensie over 2006 d.d. 16-05-2007 (Kamerstuk 31 031 X nr. 1)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	33,7							2010	30-45*
2011	34,9	33,7	1,2					2012	30-45*
2012	36,0**	32,9	3,1					2012	30-45*

* Geschatte levensduur tot 2020-2025.

** Projectbudget is toegenomen wegens koersverschillen

Projectnaam

AH-64D MTADS (Modernised Target Acquisition and Designation Sight)

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2009

Huidige planning: 2012

Behoeftestelling

Met dit project wordt de detectie- en identificatiecapaciteit van de AH-64D Apache aanzienlijk verbeterd. Tevens wordt de simulator op dezelfde standaard gebracht.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. De ervaringen tijdens de uitzendingen van de afgelopen jaren hebben het belang van de Apache helikopters duidelijk bewezen, zowel vanwege de uitstekende sensoren als de grote mobiliteit en de vuurkracht. Dit project draagt bij aan het verbeteren van de capaciteiten van de Apaches. Voorts past het binnen het streven om de inlichtingenketen te versterken en de informatiepositie van ingezette eenheden te verbeteren.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet, gevalideerde inlichtingen, veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- AH-64D upgrade
- AH-64D zelfbescherming (ASE)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De levering van de laatste modificatiepakketten is vertraagd. Hierdoor worden de laatste vijf helikopters aangepast in 2012.

Relevante Kamerstukken

- Brief modificeren vijf reservetoestellen d.d. 29-05-2008 (Kamerstuk 27 830 X nr. 54)
- Brief modernisering Apache helikopters (A/B/C/D-brief) d.d. 14-11-2003 (Kamerstuk 29 200 X nr. 52)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	109,4							2009	
2011	83,5	79,3	4,2					2012	
2012	83,5	76,8	6,7					2012	

* Geen afzonderlijke raming. De exploitatie is opgenomen in 'Instandhouding Apache'.

Projectnaam

AH-64D upgrade

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2010-2013

Huidige planning: 2013-2016

Behoeftestelling

Defensie levert een kwalitatief en technologisch hoogwaardige bijdrage aan internationale operaties in alle delen van het geweldsspectrum. De Nederlandse Apache helikopters vormen daarvan een belangrijke component. De huidige versie van de Nederlandse Apache, de *Block I*-versie, heeft de grenzen van haar operationele capaciteiten bereikt. De enige andere gebruiker van deze versie van de Apache, de Amerikaanse landmacht, is in hoog tempo haar toestellen aan het moderniseren. Door de *Block II upgrade* houdt Nederland operationele en logistieke aansluiting met de VS. De *Block II upgrade* leidt tot een verbetering van de *situational awareness* van de Apache bemanning, waardoor snel een beeld van de tactische situatie kan worden verkregen. Daarnaast kan de bemanning door de *Block II upgrade* opereren in een *Network Enabled Capabilities* (NEC-) omgeving.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om het vermogen om op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten, te voorzien in betere bescherming van ingezette eenheden, de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten, de interoperabiliteit in nationaal en internationaal verband te kunnen verbeteren en op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit en effectieve inzet.

Gerelateerde projecten

- AH-64D MTADS (*Modernised Target Acquisition and Designation Sight*)
- AH-64D zelfbescherming (ASE)
- Nieuwe generatie identificatiesystemen (*IFF mode 5/mode S*)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Met de beleidsbrief is de Kamer geïnformeerd over een herfasering die binnen het contract kan worden uitgevoerd. Het betreft een financiële herschikking van een jaar. De vertraging bij de aanpassingen aan de laatste helikopters bedraagt ongeveer een half jaar (voorjaar 2016). In het najaar van 2011 zal de Kamer worden geïnformeerd over de invulling van de deelbehoefte *Blue Force Tracking*.

Relevante Kamerstukken

- Brief project *Apache Block II upgrade*; gecombineerde (voor)studie- en verwervingsvoorbereidingsfase (B/C/D-brief) d.d. 28-10-2009 (Kamerstuk 27 830 nr. 67)
- Brief beantwoording Kamervragen d.d. 01-12-2008 (Kamerstuk 27 830 nr. 58)
- Brief DMP A-fase (A-brief) d.d. 30-10-2008 (Kamerstuk 27 830 nr. 56)
- Brief modificeren vijf reservetoestellen d.d. 29-05-2008 (Kamerstuk 27 830 X nr. 54)
- Hoofdlijnennotitie d.d. 02-07-2007 (Kamerstuk 30 800 X nr. 109)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	100-250							2010-2013	
2011	122,3	20,6	39,5	49,6	12,6			2014	
2012**	118,0	10,9	6,2	29,0	45,0	26,9		2015	

*Zoals gemeld in de brief van 28-10-2009 heeft dit project geen invloed op de exploitatiekosten.

** Projectbudget is verlaagd als gevolg van de aangepaste plandollarkoers

Projectnaam

Chinook uitbreiding en versterking (vier + twee)

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2008

Huidige planning: Het eerste toestel wordt naar verwachting in het vierde kwartaal 2011 geleverd. De overige toestellen volgen binnen een half jaar na de eerste levering.

Behoeftestelling

Zowel nationaal als internationaal wordt een ernstig tekort aan vooral middelzware transporthelikopters onderkend. In het bijzonder de crisisbeheersingsoperaties van de laatste jaren hebben het grote belang van transporthelikopters laten zien. Door de Nederlandse Chinookvloot uit te breiden met vier toestellen wordt een bijdrage geleverd aan het bestrijden van dit tekort. Met dit project worden tevens twee toestellen vervangen die in 2005 verloren zijn gegaan tijdens operaties in Afghanistan. Het project voorziet daarnaast in de verwerving van beperkte voorzieningen voor het uitvoeren en ondersteunen van speciale operaties.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te vergroten. In de studie Integrale Helikoptercapaciteit is de behoefte kenbaar gemaakt voor de uitbreiding van de Chinookvloot. Uitbreiding en versterking van de Chinookvloot past in het streven om de luchttransportcapaciteit verder te vergroten. Het levert een bijdrage aan het vervullen van de grote nationale en internationale behoefte aan transporthelikopters, onder meer tijdens crisisbeheersingsoperaties. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet, adequate logistieke ondersteuning en gevalideerde inlichtingen.

Gerelateerde projecten

- Chinook *Midlife Update* (MLU)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Van de zes nieuwe Chinooks worden er drie gestationeerd in de Verenigde Staten (Fort Hood).

Relevante Kamerstukken

- Brief Luchttransport en Chinook d.d. 17-09-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 158)
- Brief operationele inzetbaarheid van de helikoptervloot d.d. 01-04-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 117)
- Antwoorden op vragen inzake vier projecten op het gebied van luchttransport en Chinook d.d. 06-11-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 25)
- Brief Luchttransport en Chinook d.d. 27-10-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 16)
- Brief Luchttransport en Chinook d.d. 25-11-2008 (Kamerstuk 31 700 X nr. 28H)
- Antwoorden op vragen over de Chinook aanschaf d.d. 13-02-2007 (Kamerstuk 30 800 X nr. 67)
- Brief inzake resultaten verwervingsvoorbereiding (B/C/D-brief) d.d. 02-02-2007 (Kamerstuk 30 800 X nr. 57)
- Brief inzake behoeftestelling (A-brief) d.d. 28-09-2005 (Kamerstuk 30 300 X nr. 5)
- Studie Integrale Helikoptercapaciteit d.d. 21-09-2004 (Kamerstuk 29 800 nr. 3)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	335,0							2008	50-100*
2011	364,1	352,4	11,7					2012	50-100*
2011**	364,6	311,2	49,6	0,7	1,9	1,2		2015	50-100*

* Geschatte levensduur van 30 jaar.

** De verwerving van munitie maakt deel uit van het projectbudget waardoor de fasering duurt tot en met 2015.

Projecten Luchtstrijdkrachten

Projectnaam

F-16 M5 modificatie

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Gereed**Oorspronkelijke planning:** 2011**Huidige planning:** 2016**Behoeftestelling**

Om de F-16 gevechtsvliegtuigen tot de vervanging van de F-16 op het vereiste operationele niveau te houden, moeten de toestellen worden gemoderniseerd. De M5 modificatie wordt samen met andere Europese gebruikers en de Verenigde Staten uitgevoerd in het kader van het *Multi National Fighter Program* (MNFP). Het M5 modificatieprogramma omvat wijzigingen bij zowel de hardware als de software van de F-16's. Door het M5 programma krijgt de F-16 een moderner GPS-systeem en wordt het toestel onder meer geschikt voor het gebruik van andere typen precisiegeleide wapens en voor een moderner elektronisch zelfbeschermingssysteem. De M5 ontwikkeling bestaat uit drie aspecten. Ten eerste de M5 software, ten tweede de *engineering* en modificatie van twee testvliegtuigen (TVI) en ten slotte de ontwikkeling van modificatiepakketten voor de F-16 vloot.

Samenhang met het beleid

Dit project past in het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, effectieve (wapen)inzet, hoogwaardige commandovoering, veiligheid en zelfbescherming.

Gerelateerde projecten

- F-16 *mode 5 IFF* (M6 modificatie)
- F-16 M6.5 onderhoudstape
- F-16 verbetering lucht-grond bewapening fase I
- F-16 zelfbescherming (ASE)
- Vervanging F-16

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De planning van de modificatie is verlengd tot 2016 en het projectbudget is geherfa-seerd.

Relevante Kamerstukken

- Brief *Helmet Mounted Cueing System* voor de F-16 d.d. 16-06-2005 (Kamerstuk 27 487 nr.8)
- Brief F-16 M5 modificatie (A-brief) d.d. 12-11-2004 (Kamerstuk 27 487 nr. 5)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk**	62,0							2011	
2011	52,3	47,5	4,8					2012	
2012***	51,0	35,4	4,2	2,4	1,5			2018	

* Geen afzonderlijke raming. De exploitatie is opgenomen in 'Instandhouding jachtvliegtuigen'.

** Het verschil in oorspronkelijk budget met het huidige budget is het gevolg van een te ruime inschatting van de initiële ramingen.

*** Vermindering budget door aanpassing van de plandollarkoers van Defensie. Daarnaast is de projectreserve later voorzien, zodat dit geen impact heeft op de financiële problematiek in de komende jaren.

Projectnaam

F-16 mode 5 IFF

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2009-2011

Huidige planning: 2012-2015

Behoeftestelling

Het onderscheiden van vijandelijke en vriendschappelijke eenheden is bij het operationele optreden essentieel. De huidige methoden die hiervoor worden gebruikt raken technisch verouderd. In Navo-verband is besloten het huidige IFF systeem (*Identification Friend or Foe mode 4*) te gaan vervangen door *mode 5*. De Navo-partners krijgen hiermee de beschikking over een waterdicht systeem waarmee de identificatie versluierd uitgevoerd kan worden. De overgang naar *mode 5* voor offensieve wapensystemen wordt voorzien in 2012-2015. Voor de Nederlandse F-16's wordt de *mode 5 IFF* capaciteit verworven via deelname aan het multinationale M6 modificatieprogramma voor de F-16.

Samenhang met het beleid

Het project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om op te kunnen treden in het hogere deel van het geweldsspectrum. Voorts is het project van belang voor het optreden samen met bondgenoten. Het verbetert de interoperabiliteit in internationaal verband. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: hoogwaardige en adequate commandovoering, veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase II
- Nieuwe generatie identificatiesystemen (*IFF mode 5/mode S*)
- M6.5 onderhoudstape voor de F-16
- Vervanging F-16

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Momenteel wordt in Navo-verband het huidige *Identification Friend or Foe (IFF) mode 4* systeem vervangen door *mode 5*. De Amerikaanse luchtvaartautoriteit heeft aanvullende eisen gesteld die leiden tot een vertraging bij de invoering van het systeem van naar verwachting een jaar en tot een herschikking van het projectbudget.

Relevante Kamerstukken

- Kamerbrief over de M6.5-softwaremodificatie voor de F-16 d.d. 20-05-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 238)
- Brief F-16 *mode 5 IFF* (A-brief) d.d. 03-10-2007 (Kamerstuk 26 488 nr. 62)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	<25							2008-2014	
2011	40,8	30,2	9,5	1,1				2013	3M€*
2012**	39,3	13,2	12,1	7,5	5,5	1,0		2015	3M€*

* Bij een verwachte levensduur van 20 jaar.

** Vermindering budget door aanpassing van de plandollarkoers.

Projectnaam

F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 1

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: april 2004 tot december 2007

Huidige planning: 2004 tot eind 2014

Behoeftestelling

Dit project heeft tot doel de bewapening van de F-16 aan te vullen en te verbeteren. De verbetering omvat vooral een grotere precisie, om de inzet vanaf middelbare hoogte te verbeteren en de inzet onder slechte weersomstandigheden mogelijk te maken. Het project richt zich op het verwerven en verder invoeren van precisiegeleide wapens. Het gaat om laser- en GPS-geleide wapens en verbeterde munitie voor het boordkanon.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten, in het bijzonder de inzet van precisiegeleide wapens.

Dit project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve (wapen)inzet.

Gerelateerde projecten

- F-16 M5 modificatie
- F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 2
- Vervanging F-16

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Naar aanleiding van de beleidsbrief is het resterende deel van het projectbudget verlaagd en geherfaseerd. Vanwege het langer doorvliegen met de F-16 wordt het resterende deel besteed aan de verwerving van laser- en GPS-geleide wapens voor de F-16. Deze wapens zijn ook geschikt voor de beoogde opvolger van dit toestel, de F-35.

Relevante Kamerstukken

- Brief over de verbetering van het lucht-grond wapenpakket van de Koninklijke Luchtmacht (A-brief) d.d. 25-02-2003 (Kamerstuk 27 830 nr. 16)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	78,5							2006	
2011	61,9	40,8			21,1			2014	
2012	58,8	37,2		1,5	14,0	6,1		2015	

* Geen afzonderlijke raming. Exploitatie is opgenomen in 'Instandhouding jachtvliegtuigen'.

Projectnaam

F-16 zelfbescherming (ASE)

Projectfase

In realisatie/in planning (verschillende deelprojecten)

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2007-2010

Huidige planning: 2009-2014

Behoeftestelling

Met dit project wordt de zelfbescherming van de F-16's verbeterd door een aanpassing van de radarstoorzender. Daarnaast omvat het de verbetering van de presentatie in de cockpit door middel van inbouw van het *Advanced Threat Display (ATD)*. De bijbehorende test-, analyse- en verificatiesystemen maken ook deel uit van het project.

Samenhang met het beleid

Het project past bij de vergroting van het expeditionaire vermogen en verhoogt de inzetbaarheid van de krijgsmacht door bij te dragen aan de verbetering van de operationele inzetbaarheid van de F-16.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- F-16 M5 modificatie
- F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 2
- Langer Doorvliegen F-16 – Operationele Zelfverdediging

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Met de beleidsbrief is de Kamer geïnformeerd over de herfasering van het project. De totale capaciteit zal naar verwachting beschikbaar komen in 2014, een jaar later dan voorzien.

Relevante Kamerstukken

- Brief behoeftestelling F-16 ASE (A-brief) d.d. 06-04-2006 (Kamerstuk 27 487 nr. 9)
- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' (Kamerstuk 32 733, nr. 1) d.d. 8 april 2011

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	50-100							2005-2010	
2011	81,0	13,3	27,1	40,6				2013	
2012	81,0	5,6	13,0	26,0	36,4			2014	

* Geen afzonderlijke raming. De exploitatie is opgenomen in 'Instandhouding jachtvliegtuigen'.

Projectnaam

Vervanging F-16

Deelprojecten: *System Development & Demonstration* (SDD) (in realisatie), Nederlandse projecten (in realisatie) en Voortgezette verwervingsvoorbereiding/productie (in planning)

Projectfase

Vervanging F-16 productie: in planning, D-fase

SDD en NL projecten en testtoestellen: in realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: Vanaf 2012 tot tenminste 2025

Huidige planning: Besluitvorming over de vervanger van de F-16 is aan het volgend kabinet.

Behoeftestelling

Het project Vervanging F-16 heeft tot doel tijdig te voorzien in de vervanging van de F-16 jachtvliegtuigen van de Nederlandse krijgsmacht. Naast de verwerving van nieuwe jachtvliegtuigen gaat het tevens om de verwerving van bijbehorende simulatoren, initiële reservedelen, infrastructuur, speciale gereedschappen, meet- en testapparatuur, documentatie, initiële opleidingen en transport evenals de betaling van BTW.

Nederland neemt sinds 2002 als level 2 partner deel aan de *System Development & Demonstration-fase* (SDD-fase) van het *Joint Strike Fighter* programma. Vanaf dat moment is het project Vervanging F-16 voortgezet met de verwervingsvoorbereidingsfase (D-fase) van het DMP. In deze D-fase heeft het SDD-partnerschap gestalte gekregen en wordt het verwervingsbesluit voorbereid. Nederland draagt in totaal 800 miljoen dollar bij aan de SDD-fase. Hiervan is 50 miljoen dollar bestemd voor door Nederland geïnitieerde projecten.

In 2006 hebben de negen SDD-partners het *Production, Sustainment and Follow-On Development Memorandum of Understanding* (PSFD MoU) getekend. In dit MoU zijn afspraken vastgelegd over de productie, de instandhouding en de doorontwikkeling van de JSF, alsmede over de besturing van deze aspecten gedurende 45 jaar. Het PSFD MoU bevat tevens spelregels met betrekking tot de industriële participatie van de JSF-partnerlanden.

Nederland en Italië hebben in 2004 het initiatief genomen om samenwerkingsmogelijkheden in Europees verband te bezien. Dit initiatief heeft in maart 2006 geleid tot een MoU tussen Italië en Nederland over samenwerking bij de productie en de instandhouding (*IT/NL Production & Sustainment* (P&S) MoU). In juni 2007 heeft Noorwegen zich hierbij aangesloten.

Het kabinet heeft in 2008 besloten het MoU te tekenen over de deelneming aan *Initial Operational Test & Evaluation* (IOT&E) van de JSF in de Verenigde Staten. Voorwaarde voor deelneming is de inbreng van twee Nederlandse testtoestellen.

Samenhang met het beleid

Gevechtsvliegtuigen vormen een onmisbare component van een hoogwaardige expeditonaire krijgsmacht die in staat is te worden ingezet in het gehele geweldsspectrum. Daarnaast wil Defensie kunnen deelnemen aan *initial entry* operaties waarbij snel een militair overwicht moet worden bereikt. Het luchtwapen is hiervoor bij uitstek geschikt. Tevens spelen gevechtsvliegtuigen een belangrijke rol bij de nationale veiligheid,

bijvoorbeeld als *Quick Reaction Alert*. Hiermee sluit het project aan bij de doelstellingen van de beleidsbrief over de toekomst van Defensie. Dit project draagt bovendien bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht te verbeteren, de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten en de interoperabiliteit in nationaal en internationaal verband te verbeteren. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde informatie, effectieve (wapen)inzet, veiligheid en bescherming. Het sensorenpakket draagt bij aan de versterking van de inlichtingencapaciteit voor onder andere cyberoperaties, bescherming tegen IED's en optreden binnen NEC. Tot slot biedt het project ruimte voor verdergaande Europese samenwerking bij de instandhouding van jachtvliegtuigen (*European Footprint*).

Gerelateerde projecten

Bij tal van lopende en nieuwe behoeftestellingen wordt rekening gehouden met de vervanging van de F-16. Het betreft ten eerste de nog noodzakelijke verbeteringen aan de F-16, zowel hardware als software. Ten tweede betreft het materieelprojecten waarvan de te verwerven middelen in eerste instantie zijn bestemd voor gebruik met de F-16, maar die in de toekomst tevens moeten kunnen worden gebruikt met de vervanger daarvan. Ook kan het gaan om projecten die geen directe relatie hebben met de F-16, maar waarvan wordt voorzien dat die relatie er wel zal zijn met het vervangende toestel. Met de jaarrapportage van het project Vervanging F-16 over 2010 is gerapporteerd over de gerelateerde projecten. Dit jaar zijn drie nieuwe projecten opgenomen als gevolg van het langer doorvliegen met de F-16.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De aanschaf van het tweede Nederlandse F-35 testtoestel voor de deelneming aan de operationele testfase in de Verenigde Staten is eind april 2011 geëffectueerd. Zoals gemeld in de beleidsbrief wordt in het investeringsoverzicht € 4,5 miljard gereserveerd voor de vervanging van de F-16. Dit kabinet neemt geen besluiten over de vervanger van de F-16, het aantal aan te schaffen toestellen en het daarvoor benodigde budget. In overeenstemming met het regeerakkoord zullen in deze kabinetsperiode geen verplichtingen voor productietoestellen worden aangegaan. Gezien de huidige bestelsystematiek die de Amerikaanse overheid hanteert, heeft dit tot gevolg dat de beoogde opvolger van de F-16 niet voor 2019 bij de luchtmacht zal instromen. Als gevolg hiervan is de fasering van de projectreservering aangepast. De betrokkenheid van overheid en bedrijfsleven bij de ontwikkeling en de productie van de JSF blijft ongewijzigd en hetzelfde geldt voor het Nederlandse planningsaantal.

Relevante Kamerstukken

- Kamerbrief project Vervanging F-16 d.d. 01-07-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 275)
- Kamervragen over de kopie van het getekende contract en het afschrift van de brief over het tweede F-35 testtoestel d.d. 22-06-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 274)
- Kamerbrief met reactie op commissieverzoek inzake het *Selected Acquisition Report (SAR)* 2010 over het F-35 programma, d.d. 01-06-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 272)
- Kamervragen inzake de jaarrapportage van het project Vervanging F-16 over het jaar 2010 d.d. 25-05-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 271)
- Kamerbrief met reactie op commissieverzoek inzake kopie getekend contract en afschrift brief tweede F-35 testtoestel, d.d. 25-05-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 270)
- Kamervragen AR-rapport 'Monitoring vervanging F-16, stand van zaken december 2010' d.d. 20-05-2011 (Kamerstuk 31 300 nr. 23)
- Kamervragen inzake de beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' d.d. 19-05-2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 2)
- Kamerbrief met reactie op GAO-rapport van april 2011 over het F-35 programma, d.d. 12-05-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 269)
- Kamerbrief project Vervanging F-16 d.d. 27-04-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 268)
- Kamervragen over de aanschaf van het tweede F-35 testtoestel d.d. 19-04-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 267)
- Kamervragen inzake optietermijn voor de aanschaf van het tweede F-35 testtoestel, d.d. 13-04-2011 (kenmerk 2011Z07841)
- Kamerbrief met reactie op commissieverzoek inzake het rapport van het Canadese *Office of the Parliamentary budget Officer* over de F-35 d.d. 13-04-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 262)
- Kamerbrief inzake aanschaf tweede Nederlandse F-35 testtoestel d.d. 08-04-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 261)
- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' d.d. 08-04-2011 (Kamerstuk 32 733, nr. 1)
- Kamervragen inzake prijs tweede F-35 testtoestel d.d. 04-04-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 260)
- Kamerbrief met reactie op commissieverzoek inzake optietermijn voor de aanschaf van het tweede F-35 testtoestel, d.d. 24-03-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 259)
- Kamerbrief Algemene Rekenkamer inzake rapport Monitoring vervanging F-16. Stand van zaken december 2010; onder andere ontwikkelingen *Joint Strike Fighter* d.d. 24-03-2011 (Kamerstuk 31 300, nrs. 20 en 21)
- Kamerbrief inzake jaarrapportage project Vervanging F-16 over 2010 d.d. 17-03-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 258)
- Kamerbrief prijs tweede F-35 testtoestel d.d. 22-02-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 257)
- Kamervragen inzake geactualiseerde kostenraming project Vervanging F-16, d.d. 14-01-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 253)
- Kamerbrief reactie op verzoek commissie om een actualisering van het project Vervanging F-16, d.d. 07-01-2011 (Kamerstuk 26 488 nr. 252)
- Kamerbrief inzake de validatie van de F-35 geluidsbelasting door het RIVM, d.d. 22-12-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 251)
- Kamerbrief inzake budgetten van het project Vervanging F-16, d.d. 14-12-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 250)
- Kamerbrief inzake geactualiseerde kostenraming project Vervanging F-16, d.d. 2-12-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 249)
- Kamerbrief met reactie op herhaald commissieverzoek certificering F-35 programma door het Amerikaanse ministerie van Defensie d.d. 05-10-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 248)
- Kamerbrief met reactie op commissieverzoek inzake termijn resultaten validatie F-35 geluidscontouren d.d. 23-09-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 247)
- Kamerbrief met reactie op commissieverzoek inzake certificering F-35 programma door het Amerikaanse ministerie van Defensie d.d. 23-09-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 246)
- Kamerbrief inzake vertaling Noors rapport en validatie rapport F-35 geluidsbelasting d.d. 09-07-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 245)

- Kamerbrief certificering F-35 programma door het Amerikaanse ministerie van Defensie d.d. 09-07-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 244)
- Kamerbrief commissieverzoek inzake contacten met de VS over het JSF project d.d. 30-06-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 243)
- Kamervragen over de kabinetsreactie op de moties Vervanging F-16 d.d. 18-06-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 242)
- Kabinetsreactie op moties Vervanging F-16 d.d. 28-05-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 240)
- Reactie op moties Vervanging F-16 d.d. 27-05-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 239)
- Lijst van vragen en antwoorden over het rapport Monitoring verwerving JSF, stand van zaken augustus 2009 van de Algemene Rekenkamer d.d. 20-05-2010 en 21-04-2010 (Kamerstuk 31 300 nrs. 19 en 18)
- Kamerbrief inzake stand van zaken projecten NH90 en Vervanging F-16 d.d. 17-05-2010 (Kamerstuk nr. 25 928 nr. 43)
- Kamervragen over het rapport 'Monitoring verwerving *Joint Strike Fighter*; Stand van zaken augustus 2009' van de Algemene Rekenkamer d.d. 12-05-2010 (Kamerstuk nr. 31 300 nr. 19)
- Kamerbrief inzake reactie op GAO-rapport *Joint Strike Fighter* maart 2010 d.d. 27-04-2010 (Kamerstuk nr. 26 488 nr. 234)
- Kamerbrief JSF *Program Office* over geluids informatie JSF d.d. 27-04-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 233)
- Kamerbrief jaarrapportage van het project Vervanging F-16 over het jaar 2009 d.d. 13-04-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 232)
- Informatievoorziening lopende JSF-zaken d.d. 06-04-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 230)
- Reactie op verzoek met betrekking tot een Noors rapport over de geluidsbelasting van de JSF d.d. 30-03-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 225)
- Lijst van vragen en antwoorden over het JSF afdrachtpercentage d.d. 29-03-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 224)
- Informatie over de afronding van de JSF *Business Case* d.d. 26-03-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 223)
- Kamerbrief aanvullende informatie herstructurering F-35 programma d.d. 23-03-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 222)
- Reactie op de brief van G. Veldman en G. Verf over de geluidsbelasting van de JSF d.d. 11-03-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 221)
- Kamerbrief uitstel reactie op een Noors rapport over de geluidsbelasting van de JSF d.d. 04-03-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 220)
- Kamerbrief aanvullende informatie werkbezoek Israël met betrekking tot JSF d.d. 22-02-2010 (Kamerstuk nr. 32 123 X nr. 101)
- Kamervragen over de informatie over de geluidsbelasting van de JSF d.d. 22-02-2010 (Kamerstuk nr. 26 488 nr. 219)
- Kamervragen over de Amerikaanse besluitvorming over de tweede motor voor de F-35 d.d. 19-02-2010 (Kamerstuk nr. 26 488 nr. 218)
- Kamerbrief over de herstructurering van het F-35-programma d.d. 16-02-2010 (Kamerstuk nr. 26 488 nr. 217)
- Kamerbrief met reactie op de presentatie '*Joint Programs TOC Affordability, Cost Department, Naval Air Systems Command*' d.d. 15-02-2010 (Kamerstuk nr. 26 488 nr. 216)
- Kamervragen inzake het aantal vliegtuigen per F-16 d.d. 03-02-2010 (Kamerstuk nr. 1479)
- Reactie op NRC-artikel: "VK halveert bestelling JSF's" d.d. 01-02-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 215)
- Vervolgstappen project Vervanging F-16 d.d. 28-01-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 213)
- Reactie op commissieverzoek herijking informatiebehoefte project Vervanging F-16 d.d. 22-01-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 212)
- Kamerbrief met informatie over de geluidsbelasting van de JSF d.d. 07-01-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 211)
- Kamerbrief Amerikaanse besluitvorming over de tweede motor voor de F-35 d.d. 24-12-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 210)
- Kamerbrief informatie over *deadline* ondertekening contract voor de aanschaf van het tweede JSF-testtoestel d.d. 15-12-2009 (Kamerstuk nr. 26 488 nr. 209)
- Kamerbrief over JSF Afdrachtpercentage d.d. 02-12-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 208)
- Afronding arbitragezaak *business case* d.d. 27-11-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 207)

- Verzoek om afschrift van beantwoording van schriftelijke vragen COVM vliegbasis Leeuwarden over verwachte geluidsbelasting van de F-35 d.d. 20-11-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 206)
- Kamerbrief reactie staatssecretaris op commissieverzoek bestellingen JSF d.d. 20-11-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 205)
- Kamerbrief correctie project Vervanging F-16 in Defensiebegroting d.d. 19-11-2009 (Kamerstuk 32 123 X nr. 42)
- Kamervragen budget Vervanging F-16 d.d. 28-10-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 202)
- Geluidscontouren F-35 d.d. 19-10-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 200)
- Kamervragen inzake budget Vervanging F-16 d.d. 07-09-2009 (Kamerstuk nr. 26 488 nr. 196)
- Geluidsonames JSF - F-15 - F-16 d.d. 10-07-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 193)
- Geluid F-35 d.d. 10-07-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 192)
- Kamervragen over geluidsoverlast d.d. 13-05-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 182)
- Verwijzing prijsinformatie JSF met bijlage d.d. 21-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 174)
- Assurance rapport over de jaarrapportage 2008 d.d. 21-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 173)
- Prijs eerste F-35 testtoestel d.d. 17-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 170)
- Stand van zaken motie Van Velzen - voorlichting Raad van State met bijlage d.d. 16-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 172)
- Geluidscontouren F-35 d.d. 16-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 170)
- Aanbiedingsbrief addendum jaarrapportage 2008 met bijlage d.d. 15-04-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 167)
- Kamervragen over vervanging F-16 d.d. 31-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 156)
- Antwoorden aanvullende Kamervragen vervanging F-16 d.d. 31-03-2009 (Kamerstuk 31 300 nr. 11)
- Vragen *endlife update* d.d. 31-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 161)
- Verzoeken project Vervanging F-16 met bijlagen d.d. 31-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 160)
- Jaarrapportage 2008 en assurance rapport d.d. 27-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 159)
- Kamervragen rapport monitoring verwerving *Joint Strike Fighter* d.d. 16-03-2009 (Kamerstuk 31 300 nr. 9)
- NLR rapport en bijlagen geluid kandidaattoestellen d.d. 16-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 153)
- *Request for proposal* vervanging F-16 d.d. 04-03-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 147)
- Verzoeken commissies d.d. 18-02-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 143)
- Beantwoording vragen besluit twee F-35 toestellen d.d. 18-02-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 142)
- Antwoorden op Kamervragen over kandidatenvergelijking d.d. 10-02-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 138)
- Kamervragen *endlife update* F-16's d.d. 10-02-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 139)
- Geluidsgegevens kandidaattoestellen vervanging F-16 met bijlagen d.d. 22-01-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 137)
- Besluit aanschaf twee F-35 toestellen d.d. 16-01-2009 (Kamerstuk 26 488 nr. 134)
- *Endlife update* F-16 d.d. 18-12-2008 (Kamerstuk 26 488 nr. 132)
- Antwoorden Kamervragen d.d. 17-11-2008 (Kamerstuk 26 488 nr. 121)
- Brief inzake aanbieding D-brief van het project Vervanging F-16, productie d.d. 26-09-2008 (Kamerstuk 31 700 X nr. 8)
- Algemene Rekenkamer en kandidatenevaluatie project Vervanging F-16 d.d. 18-09-2008 en 17-10-2008 (Kamerstuk 26 488 nrs. 103 en 110)
- Herberekening JSF *Business Case* d.d. 08-07-2008, 17-09-2008, 17-10-2008, 04-12-2008 en 12-12-2008 (Kamerstuk 26 488 nrs. 97, 102, 109, 126 en 127)
- Brieven kandidatenvergelijking vervanging F-16 d.d. 27-06-08, 02-07-2008, 17-07-08, 02-09-2008, 26-09-2008, 26-09-2008, 07-10-2008, 11-11-2008, 11-11-2008, 17-12-2008 en 18-12-2008 (2x) (Kamerstuk 26 488 nrs. 89, 96, 99, 101, 104, 105, 108, 119, 120, 129, 130 en 131)
- Lijst van vragen en antwoorden over de Jaarrapportage 2007 d.d. 07-07-2008 (Kamerstuk 26 488 nr. 75)
- Jaarrapportage vervanging F-16 over het jaar 2007 d.d. 28-03-2008 (Kamerstuk 26 488 nr. 67)

- Lijst van vragen en antwoorden over de IOT&E van de JSF d.d. 07-07-2008, 04-11-2008 en 27-11-2008 (Kamerstuk 26 488 nrs. 69, 118 en 125)
- Brief over deelneming aan de Initiële Operationele Test en Evaluatie van de JSF d.d. 29-02-2008 (Kamerstuk 26 488 nr. 65)
- Brieven deelname PSFD MoU d.d. 29-09-2006 en 17-10-2006 (Kamerstuk 26 488 nrs. 47 en 54H)
- Brieven deelname SDD-fase JSF d.d. 11-02-2002 en 08-04-2002 en 09-04-2002 (Kamerstuk 26 488 nrs. 8, 13 en 14)
- Basisdocument Vervanging F-16 d.d. 15-03-2000 (Kamerstuk 26 488 nr. 3)

Planning Vervanging F-16 voortgezette verwervingsvoorbereiding/productie

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	>250							2007-2025	
2011	>250		D					2007-2025	>250
2012	>250					D		2007-NTB	>250

* Over de raming van de exploitatiekosten wordt de Kamer periodiek met de jaarrapportage van het project Vervanging F-16 geïnformeerd.

Financiën SDD en NL projecten

Jaar	Projectvolume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	SDD: 788,7 NL Projecten: 48,1							2012 2010	
2011	SDD: 792,1 NL Projecten: 48,4	791,0 45,4	1,1 3,0					2012 2012	
2012**	SDD: 792,1 NL Projecten: 41,5	791,0 37,7	1,1 3,8					2012 2012	

* De projectvolumes voor de SDD en NL projecten betreffen een bijdrage aan de ontwikkelingskosten voor de vervanger van de F-16. Hier zijn geen exploitatiekosten mee gemeoid.

** De verlaging van het budget voor de NL projecten is het gevolg van de gerealiseerde dollarkoers voor deelprojecten ten opzichte van de plandollarkoers waarmee werd geraamd

Projecten Luchtstrijdkrachten

Projectnaam

AH-64D verbetering bewapening

Projectfase

In planning

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Instroom van-tot

Oorspronkelijke planning: 2012-2014

Huidige planning: 2012-2017

Behoeftestelling

Bij de invoering van de Apache in 1996 is een munitiepakket ingevoerd met als uitgangspunt het optreden in reguliere conflicten. Tijdens recente operaties is gebleken dat dit munitiepakket niet optimaal aansluit bij het optreden onder asymmetrische omstandigheden. Zo voldoet het pakket niet geheel aan de eisen die tegenwoordig worden gesteld aan precisie en proportionaliteit. Verder is een deel van de munitie onbruikbaar geworden ten gevolge van het verbod op clustermunitie dat sinds eind 2008 van kracht is. Daarnaast bereikt een deel van het munitiepakket in 2012 het einde van de technische levensduur. Ten slotte hebben diverse technologische ontwikkelingen geleid tot nieuwe munitietypen die beter geschikt zijn voor modern militair optreden. Deze combinatie van factoren maakt een herziening van het munitiepakket voor de Apache noodzakelijk.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om zo effectief en doelmatig mogelijk op te kunnen treden, met een zo gering mogelijke kans op onbedoelde nevenschade. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en veiligheid en bescherming.

Relatie met andere projecten

- Geen

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Met de beleidsbrief is de Kamer geïnformeerd over de verlenging van het project met een jaar.

Relevante Kamerstukken

- Brief inzake het project AH-64D verbetering bewapening d.d. 03-05-2010 (Kamerstuk 27 830 nr. 76)
- Brief behoeftestelling verbetering bewapening Apache helikopter (A-brief) d.d. 11-12-2009 (Kamerstuk 27 830 nr.68)
- Beleidsbrief Wereldwijd Dienstbaar d.d. 18-09-2007 (Kamerstuk 31 243 nr. 1)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten**
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	25-50	A (09)						2011-2014	0,1 M€ extra tov huidig pakket
2011	25-50	A (10)						2012-2016	0,1 M€ extra tov huidig pakket
2012*	25-50							2013-2017	0,1 M€ extra tov huidig pakket

* Gemandateerd project waarvan de A-brief al aan de Kamer verzonden is.

**Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

AH-64D zelfbescherming (ASE)

Projectfase

In planning, B -fase

Wel/niet gemandateerd

Komt in aanmerking voor mandatering

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2009-2013

Huidige planning: 2013-2016

Behoeftestelling

Defensie levert een kwalitatief en technologisch hoogwaardige bijdrage aan internationale operaties in alle delen van het geweldsspectrum. De Nederlandse Apache-helikopters vormen daarvan een belangrijke component. Geavanceerde elektronische zelfbeschermingsmiddelen tegen lucht- en grondgebonden luchtverdedigingssystemen dragen in belangrijke mate bij aan de operationele bewegingsvrijheid en vergroten de overlevingskansen van het toestel en de bemanning. Effectieve zelfbescherming is derhalve mede bepalend voor succesvol en langdurig optreden. Bij de aanschaf van de Apache-gevechtshelikopter in de jaren negentig van de vorige eeuw konden de toestellen nog niet worden voorzien van een geïntegreerd zelfbeschermingssysteem tegen verschillende typen luchtafweersystemen. De apparatuur van de Apache bood toen slechts bescherming tegen oudere radargeleide luchtafweersystemen. Voor de operaties in Irak en Afghanistan zijn als tijdelijke oplossing dertien Apache *Modular Aircraft Survivability Equipment* (AMASE-)systemen aangeschaft tegen infraroodgeleide luchtdoelraketten. Met het project AH-64D

zelfbescherming (ASE) krijgen de Apaches een geïntegreerd zelfbeschermingssysteem tegen verschillende en moderne typen luchtafweersystemen.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om te voorzien in betere bescherming van ingezette eenheden, de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten en op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- AH-64D MTADS (*Modernised Target Acquisition and Designation Sight*)
- AH-64D upgrade

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De Kamer is inmiddels geïnformeerd over de voorstudiefase (B-fase) van dit project.

Relevante Kamerstukken

- Brief voorstudiefase DMP (B-brief) d.d. 01-07-2011 (Kamerstuk 27 830, nr. 89).
- Brief modificeren vijf reservetoestellen d.d. 29-05-2008 (Kamerstuk 27 830 X nr. 54)
- Brief DMP A-fase (A-brief) d.d. 04-01-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr 83)
- Brief modernisering Apache-helikopters (A/B/C/D-brief) d.d. 21-11-2003 (Kamerstuk 29 200 X nr. 52)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	100-250							2009-2013	
2011	50-100	B (10)						2010-2015	
2012**	50-100	B						2011-2016	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

** Vanwege het verlaagde projectbudget komt het project in aanmerking voor mandatering, daarnaast is het projectbudget vanwege herschikkingen bij Defensie geherfaseerd.

Projectnaam

Chinook *Midlife Update* (MLU)

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt niet voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2014-2018

Huidige planning: 2016-2019

Behoeftestelling

Een *Midlife Update* van de Chinook-helikopters is noodzakelijk om de instandhouding tot het einde van de levensduur te waarborgen en operationele verbeteringen aan te brengen. Redenen hiervoor zijn scheurvorming van het *airframe* en een veroudering van onderdelen. De modernisering van de helikopter is daarnaast nodig om te kunnen voldoen aan de eisen zoals gesteld door de luchtvaartregelgeving. Vanaf 2011 wordt de vloot Chinook-helikopters (CH-47D) uitgebreid met zes nieuwe toestellen (CH-47F). De configuratie van de zes nieuwe Chinooks komt niet overeen met de configuratie van de huidige elf helikopters van Defensie. De standaardisatie van de gehele vloot maakte aanvankelijk deel uit van het project Chinook uitbreiding en versterking. Om budgettaire redenen is de standaardisatie gescheiden van het project Chinook uitbreiding en versterking en toegevoegd aan het project *Midlife Update* Chinook

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om de beschikbaarheid en inzetbaarheid van ondersteunende systemen te vergroten. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en adequate logistieke ondersteuning.

Gerelateerde projecten

- Chinook uitbreiding en versterking (vier + twee)
- Nieuwe generatie identificatiesystemen (*IFF mode 5/mode S*)
- Vervanging HF/VHF-radio (EZB/FM9000)
- *Combat Identification* (Combat ID)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De Kamer wordt in 2011 geïnformeerd over de behoeftestellingsfase (A-fase).

Relevante Kamerstukken

- Studie Integrale Helikoptercapaciteit d.d. 21-09-2004 (Kamerstuk 29 800 X nr. 3)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	>250							2014-2018	
2011	>250	A (10)						2014-2018	
2012	>250	A						2012-2018	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

F-16 infrarood geleide lucht-lucht raket

Projectfase

In planning

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Instream van-tot**Oorspronkelijke planning:** 2007-2011**Huidige planning:** 2013-2015**Behoeftestelling**

Bij het optreden in het hogere deel van het geweldsspectrum is het noodzakelijk eerst een luchtoverwicht te bevechten en te behouden. Daarvoor dienen vijandelijke luchtverdedigingssystemen, zowel grondgebonden systemen als vliegtuigen, te worden uitgeschakeld. De potentiële dreiging die uitgaat van de vijandelijke gevechtsvliegtuigen is in kwalitatief opzicht toegenomen. Om weerstand te kunnen bieden aan deze toestellen zijn onder andere infraroodgeleide (IR) raketten nodig. De huidige raketten zijn echter operationeel verouderd en aan het eind van de technische levensduur. Deze dienen derhalve te worden vervangen door verbeterde IR-geleide lucht-lucht raketten. De nieuwe raketten dienen software- en hardwarematig te zijn/kunnen worden geïntegreerd op zowel de F-16 als op de vervanger van de F-16.

Samenhang met het beleid

Dit project past in het streven om op te kunnen treden in het hogere deel van het geweldsspectrum. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- Vervanging F-16

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Als gevolg van het besluit tot de vermindering van het aantal F-16's en het langer doorvliegen met de F-16 is het projectbudget verlaagd en is de planning aangepast.

Relevante Kamerstukken

- Antwoord op vraag over behoeftestelling d.d. 05-10-2006 (Kamerstuk 26 488 nr. 49)
- Brief behoeftestelling (A-brief) d.d. 18-07-2006 (Kamerstuk 26 488 nr. 44)

Planning

Jaar*	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	25-50							2007-2011	
2011	25-50							2012-2017	0,3**
2012	25-50							2013-2015	0,3**

* Gemandateerd project waarvan de A-brief al verzonden is.

** Raming exploitatielasten bedragen 0,3 miljoen euro per jaar.

Projectnaam

F-16 M6.5 onderhoudstape

Projectfase

In planning, D-fase

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2011-2015

Huidige planning: 2012-2015

Behoeftestelling

De vloot F-16 gevechtsvliegtuigen dient periodiek te worden gemodificeerd zodat de toestellen gedurende de resterende gebruiksduur effectief en inter-operabel kunnen blijven opereren en blijven voldoen aan de hoge eisen met betrekking tot veiligheid en bescherming. In tegenstelling tot voorgaande modificaties, waar operationele uitbreidingen en verbeteringen de boventoon voerden, is de M6.5-modificatie voornamelijk gericht op het onderhoud van de vliegtuigsoftware. Dit onderhoud is noodzakelijk om de F-16, zoals in de huidige planning staat, tot einde van dit decennium operationeel inzetbaar te houden.

De M6.5-modificatie speelt in op aanpassingen van bijvoorbeeld essentiële netwerksystemen en is van belang voor de operationele inzet van wapens en het zoveel mogelijk beperken van nevenschade. Ook vergroot de modificatie de vliegveiligheid en de overlevingskansen tijdens inzet. Verder wordt de interoperabiliteit met de gevechtsvliegtuigen van coalitiepartners gewaarborgd. Door deelneming aan het internationale M6.5-modificatie programma kan Nederland bij de instandhouding van het wapensysteem de komende jaren gebruik blijven maken van de schaalvoordelen die het *Multi National Fighter Program* (MNFP) partnerschap biedt.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te verbeteren en op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum. Voorts is het project van belang voor het optreden samen met bondgenoten. Het verbetert de interoperabiliteit in internationaal verband. Dit project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: tijdige beschikbaarheid, ontplooibaarheid en mobiliteit, effectieve (wapen)inzet, hoogwaardige commandovoering, veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- F-16 M5 modificatie
- F-16 *mode 5 IFF* (M6 modificatie)
- F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 1
- Vervanging F-16

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Geen

Relevante Kamerstukken

- Kamervragen over de M6.5 softwaremodificatie F-16 d.d. 01-10-2010 (Kamerstuk 27 830 nr. 83)
- Kamerbrief projecten F-16 Verbetering lucht-grondbewapening, fase 2 en F16 M6.5 onderhoudstape d.d. 15-09-2010 (Kamerstuk 2010D36625)
- Brief over de M6.5 softwaremodificatie voor de F-16 (A-brief), d.d. 25-05-2010 (Kamerstuk 26 488 nr. 238)

Planning

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	<25	A (10)							
2011**	<25	A (10)							
2012**	<25							2012-2015	

* Geen afzonderlijke raming. De exploitatie is opgenomen in 'Instandhouding jachtvliegtuigen'.

** Gemandateerd project waarvan de A-brief al aan de Kamer verzonden is.

Projectnaam

F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 2

Projectfase

In planning. Deels in uitvoering (*Small Diameter Bomb I*).

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: na 2006

Huidige planning: 2012-2021

Behoeftestelling

Dit project heeft tot doel de bewapening van de F-16 te verbeteren en aan te vullen. Daarbij gaat het vooral om de mogelijkheid tot inzet vanaf middelbare hoogte, over een grotere afstand (*stand-off*), met een grotere precisie en onder alle weersomstandigheden. De behoefte is herijkt en verdeeld in vijf deelbehoeften. Twee deelbehoeften worden met de aanschaf van de *Small Diameter Bomb I* vervuld voor de F-16 en zijn opvolger. De overige drie deelbehoeften worden alleen vervuld voor de vervanger van de F-16.

Samenhang met het beleid

Het project past bij de vergroting van het expeditionaire vermogen en verhoogt de inzetbaarheid van de krijgsmacht. Het project komt tegemoet aan de groeiende behoefte aan precisiewapens, in het bijzonder bij crisisbeheersingsoperaties. Door de inzet van precisiewapens kunnen burgerslachtoffers en onbedoelde nevenschade zoveel mogelijk worden vermeden. Het vermijden van burgerslachtoffers is van groot belang voor het behouden of verkrijgen van de steun van de bevolking, en daarmee voor het succes van de missie. Met de *stand-off* wapens kunnen doelen van grotere afstand worden bestreden waardoor het risico voor het ingezette vliegtuig en bemanning wordt verminderd.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet, veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- F-16 M6 modificatie
- F-16 mode 5 IFF
- F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 1
- F-16 zelfbescherming (ASE)
- Vervanging F-16

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

In 2010 is de Kamer met de B-, C- en D-brieven geïnformeerd over de aanschaf van de *Small Diameter Bomb I*. Met de beleidsbrief is de Kamer geïnformeerd over een herfasering van de overige drie deelbehoeften naar de periode van 2018 tot 2021. Het hiervoor gereserveerde budget is verlaagd. Na de besluitvorming over de vervanger van de F-16 zal de Kamer worden geïnformeerd over de vervulling van de overige drie deelbehoeften.

Relevante Kamerstukken

- Brief Verwervingsvoorbereidingsfase project F-16 Verbetering lucht-grondbewapening fase II, deelbehoeften 1 en 2 d.d. 5 oktober 2010 (Kamerstuk 27 830 nr. 84)
- Brief studiefase project F-16 Verbetering lucht-grondbewapening fase II, deelbehoeften 1 en 2, d.d. 20 augustus 2010 (Kamerstuk 27 830 nr. 80)
- Brief voorstudiefase project F-16 Verbetering lucht-grondbewapening, fase 2 (B-brief) d.d. 13-04-2010 (Kamerstuk 27 830 nr. 74)
- Lijst van vragen en antwoorden over project F-16 verbetering lucht-grond bewapening, fase 2 d.d. 16-01-2008 (Kamerstuk 27 830 nr. 49)
- Brief F-16 verbetering lucht grond bewapening, fase 2 (A-brief) d.d. 07-10-2007 (Kamerstuk 27 830 nr. 47)
- Brief F-16 verbetering lucht-grond wapenpakket van de Koninklijke Luchtmacht (fase I) (A-brief) d.d. 25-02-2003 (Kamerstuk 27 830 nr. 16)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	100-250							2007-2011	
2011	100-250	B, C, D (10)						2010-2019	
2012	50-100							2010-2021	

* Geen afzonderlijke raming. De exploitatie is opgenomen in 'Instandhouding jachtvliegtuigen'.

Projectnaam

Langer Doorvliegen F-16 – Instandhouding

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt niet voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Huidige planning: 2015-2020

Behoeftestelling

Als gevolg van de maatregelen in de beleidsbrief wordt de vervanger van de F-16 niet vanaf 2016, maar vanaf 2019 ingevoerd. Hierdoor zal de F-16 drie jaar langer doorvliegen dan was voorzien. Om de technische instandhouding te waarborgen moet een aantal componenten worden vervangen, waaronder een deel van de generatoren, de airconditioningsystemen, de kanonslopen, de vleugels en delen van de doel-aanwijsapparatuur. Daarnaast is groot onderhoud nodig voor een deel van de motoren.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid en slagkracht van de krijgsmacht te blijven garanderen. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: tijdige beschikbaarheid, effectieve inzet, en veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- F-16 mode 5 IFF
- F-16 M6.5 onderhoudstape
- Vervanging F-16
- Langer Doorvliegen F-16 – Vliegveiligheid en Luchtwaardigheid
- Langer Doorvliegen F-16 – Operationele Zelfverdediging

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen

Relevante Kamerstukken

- Antwoorden op vragen van de vaste commissie voor Defensie over de beleidsbrief (Kamerstuk 32 733 nr 2 d.d. 19 mei 2011)
- Beleidsbrief, 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' (Kamerstuk 32 733, nr. 1) d.d. 8 april 2011

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	100-250		A					2015-2020	
2011									
2012	100-250		A					2015-2020	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP

Projectnaam

Langer Doorvliegen F-16 – Operationele Zelfverdediging

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Huidige planning: 2015-2017

Behoeftestelling

Als gevolg van de maatregelen in de beleidsbrief wordt de vervanger van de F-16 niet vanaf 2016, maar vanaf 2019 ingevoerd. Hierdoor zal de F-16 drie jaar langer doorvliegen dan was voorzien. Om de operationele inzetbaarheid te waarborgen is modernisering en uitbreiding van het operationele zelfbeschermingspakket noodzakelijk, onder meer vanwege de proliferatie van dreigingssystemen en de operationele veroudering van de F-16. Dit project sluit aan bij het project F-16 Zelfbescherming (ASE).

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid en slagkracht van de krijgsmacht te blijven garanderen. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: tijdige beschikbaarheid, effectieve inzet, en veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- F-16 *mode 5 IFF*
- F-16 M6.5 onderhoudstape
- F-16 zelfbescherming (ASE)
- F-16 infrarood geleide lucht-lucht raket
- F-16 verbetering lucht-grond bewapening fase 1 en 2
- Vervanging F-16
- Langer Doorvliegen F-16 – Vliegveiligheid en Luchtwaardigheid
- Langer Doorvliegen F-16 – Instandhouding

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen

Relevante Kamerstukken

- Antwoorden op vragen van de vaste commissie voor Defensie over de beleidsbrief (Kamerstuk 32 733 nr 2 d.d. 19 mei 2011)
- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' (Kamerstuk 32 733, nr. 1) d.d. 8 april 2011

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	50-100			A				2015-2017	
2011									
2012	50-100			A				2015-2017	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP

Projectnaam

Langer Doorvliegen F-16 – Vliegveiligheid en Luchtwaardigheid

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt in aanmerking voor mandatering

Instream van-tot

Huidige planning: 2015-2020

Behoeftestelling

Als gevolg van de maatregelen in de beleidsbrief wordt de vervanger van de F-16 niet vanaf 2016, maar vanaf 2019 ingevoerd. Hierdoor zal de F-16 drie jaar langer doorvliegen dan was voorzien. Om de vliegveiligheid en luchtwaardigheid te waarborgen zijn aanpassingen van de software noodzakelijk. Het betreft ook de vervanging van onder meer de *Modular Mission Computer*. Met de aanpassing van de software worden onder meer verbeterde communicatiemiddelen en het *Automatic Dependant Surveillance-Broadcast* systeem geïntegreerd. Dit systeem is na 2019 verplicht op alle luchtvaartuigen. Het modificatieprogramma wordt uitgevoerd in het *Multi National Fighter Program (MNFP)*-verband.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid en slagkracht van de krijgsmacht te blijven garanderen. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: tijdige beschikbaarheid, effectieve inzet, en veiligheid en bescherming.

Gerelateerde projecten

- F-16 mode 5 IFF
- F-16 M6.5 onderhoudstape
- Vervanging F-16
- Langer Doorvliegen F-16 – Instandhouding
- Langer Doorvliegen F-16 – Operationele Zelfverdediging

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen

Relevante Kamerstukken

- Antwoorden op vragen van de vaste commissie voor Defensie over de beleidsbrief (Kamerstuk 32 733 nr 2 d.d. 19 mei 2011)
- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' (Kamerstuk 32 733, nr. 1) d.d. 8 april 2011

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	50-100		A					2016-2020	
2011									
2012	50-100		A					2016-2020	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP

Projectnaam

Patriot vervanging COMPATRIOT

Projectfase

In planning

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Instream van-tot**Oorspronkelijke planning:** 2010**Huidige planning:** 2014-2015**Behoeftestelling**

Voor de grondgebonden luchtverdediging beschikt de krijgsmacht onder meer over het Patriot grond-lucht geleide wapensysteem. Het verbindingssysteem COMPATRIOT ondersteunt de commandovoering en vuurleiding van het Patriot systeem. De effectiviteit van het Patriot systeem is er voor een belangrijk deel van afhankelijk. Het huidige COMPATRIOT systeem is technisch en economisch verouderd en dient te worden vervangen.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het project past in het streven om het vermogen om op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten. Voorts past het in het streven om te voorzien in betere bescherming van ingezette eenheden. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet, hoogwaardige commandovoering en adequate commandovoering.

Gerelateerde projecten

- Army Ground Based Air Defence System (AGBADS)
- Vernieuwing TITAAN

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het project is momenteel in de verwerkingsvoorbereidingsfase. Als gevolg van de maatregelen in de beleidsbrief is het project herijkt en de invoering van het systeem is met een jaar vertraagd. Daarnaast is het project een jaar verlengd.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' d.d. 08-04-2011 (Kamerstuk 32733 nr. 1)
- Behoeftte vervanging COMPATRIOT verbindingssysteem (A-brief) d.d. 08-06-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 112)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	25-50							2007-2010	< 25
2011	25-50							2010-2013	< 25
2012	25-50							2010-2015	< 25

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP

Projectnaam

Vervanging *Medium Power Radars* in Wier en Nieuw Milligen

Projectfase

In planning, B-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2011-2013

Huidige planning: 2013-2016

Behoeftestelling

De behoefte omvat de vervanging van een tweetal langeafstandradars in Wier en Nieuw Milligen. Deze radars zijn onderdeel van het systeem van waarneming, bewaking en verdediging van het Nederlandse luchtruim, zowel in nationaal als in Navo-verband. De bestaande radars zijn dusdanig verouderd dat de instandhouding problematisch is. Uit het oogpunt van luchtruimbeveiliging dient deze capaciteit gegarandeerd te zijn. Daarnaast zal worden onderzocht op welke wijze rekening kan worden gehouden met de vermindering van radarverstoring om meer ruimte te bieden aan hoogbouw en duurzame energie-initiatieven.

Samenhang met het beleid

Het project zorgt voor instandhouding van de beveiliging van het nationale luchtruim in het kader van de eerste en derde hoofdtak van Defensie.

Gerelateerde projecten

- Nieuwe generatie identificatiesystemen (*IFF mode 5/mode S*)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Geen

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling Vervanging 2 *Medium Power Radars* d.d. 24-02-2009 (Kamerstuk 27 830 nr. 62)
- Defensie als structurele veiligheidspartner d.d. 24-05-2006 (Kamerstuk 30 300 X nr. 106)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	25-50							2011-2013	
2011	50-100	B	C		D			2011-2016	
2012	50-100	B	C	D				2011-2016	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP

Projecten

Defensiebreed

Projectnaam

Counter Improvised Explosive Devices (C-IED)

Projectfase

C-IED is een programma dat is opgedeeld in diverse gerelateerde projecten. Deze projecten zijn niet tegelijkertijd begonnen en bevinden zich in verschillende stadia van het DMP (planning, realisatie & uitvoering).

- C-IED Blok 1: Gerealiseerd
- C-IED Blok 2: In realisatie
- C-IED Blok 3: In planning

Wel/niet gemandateerd

(Deels) gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2008-2017

Huidige planning: 2008-2022

Behoeftestelling

Het C-IED programma berust op een plan van aanpak van de *Joint Task Force C-IED* uit 2008. Hierin is onder andere de behoefte aan C-IED middelen beschreven. Het materiële deel van het C-IED programma is verdeeld in drie delen.

Het eerste deel betreft de behoefte aan middelen die direct gerelateerd waren aan de missie in Uruzgan. Deze behoefte is verwoord in het 'DMP-A *Countering Improvised Explosive Devices, Urgente behoefte*'. Dit deel van de behoefte voorzag alle eenheden in Uruzgan en de eenheden in Nederland die bij de missie betrokken waren, van de benodigde middelen om *search*-activiteiten te trainen en uit te voeren. Dit deel van de behoefte is voltooid.

Het tweede deel van de behoefte behelst de structurele inbedding van *search*-middelen binnen de krijgsmacht, een aantal *Concept Development and Experimentation (CD&E)* projecten en wetenschappelijk onderzoek naar de mogelijkheden van een eventuele structurele inbedding van succesvolle CD&E projecten. Dit deel van de behoefte is nagevoeg voltooid. De materiële behoefte aan *search*-middelen is verwoord in het 'DMP-A *Countering Improvised Explosive Devices, Structurele behoefte*'. Als gevolg van de maatregelen in de beleidsbrief wordt dit deel van de behoefte herijkt.

Het derde deel van het programma C-IED behelst de structurele inbedding van CIED-middelen bij de krijgsmacht. Het betreft een intensivering zoals uiteengezet in de beleidsbrief. De financiële omvang van dit deel van het C-IED programma ligt tussen € 50 en 100 miljoen. Hierbij is een deel gereserveerd voor de materiële investering. Een deel is gereserveerd voor structureel onderzoek en ondersteuning, waardoor de voortdurend wijzigende dreiging kan worden bestreden. Vanwege de snelle ontwikkelingen op dit gebied wordt vooral materieel gekocht om kennis en ervaring bij Defensie te waarborgen. Door de kennis die tijdens het onderzoek wordt opgebouwd kunnen tijdens een missie de meest moderne C-IED middelen via *fast track procurement* worden verworven.

Samenhang met het beleid

Het C-IED programma draagt bij aan het streven naar het verhogen van de veiligheid en bescherming van operationele eenheden. Het programma draagt bij aan verschillende essentiële operationele capaciteiten: gevalideerde inlichtingen, effectieve inzet, mobiliteit en veiligheid en bescherming.

Relatie met andere projecten

Geen

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Geen

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' d.d. 08-04-2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)
- C-IED structurele behoefte d.d. 06-10-2009 (Kamerstuk 32 164 nr. 1)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
C-IED blok 1 & 2									
Oorspronkelijk	36,7							2013	
2011	34,2	31,4		2,8				2013	1,6*
2012	34,2	31,4		2,8				2013	1,6*
C-IED blok 3 (Intensivering)									
2012	50-100	A						2012-2022	50-100

* Geschatte exploitatielasten per jaar.

Projectnaam

Militaire Satelliet Communicatie lange termijn defensiebreed (MILSATCOM)

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2007

Huidige planning: De lancering van de tweede satelliet staat gepland voor april 2012 en is vanwege de positionering boven Europa voor Nederland en Groot-Brittannië van groot belang. De datum van lancering van de derde en vierde satelliet moet nog worden vastgesteld. De *Advanced Extremely High Frequency* (AEHF-) satellietcommunicatie capaciteit zal voor Nederland naar verwachting vanaf begin 2013 beschikbaar zijn. De landterminals worden in 2012 geleverd. De voltooiing van het project voor Nederland hangt samen met de inbouw van de scheepsterminals op de vier Luchtverdediging- en Commandofregatten (LCF'n) tijdens geplande onderhoudsperiodes en is voorzien voor 2016.

Behoeftestelling

Doel van het project MILSATCOM is het voorzien in de behoefte van de krijgsmacht aan satellietcapaciteit voor militair gebruik. Het project betreft gegarandeerde beschikbaarheid van satellietcapaciteit (het ruimtesegment) in verschillende frequentiebanden (AEHF, *militaire Super High Frequency* (SHF) en commerciële SHF), het realiseren van grondstations in Nederland en Curaçao (het statische grondsegment) en het verwerven van land- en scheepsterminals (het mobiele grondsegment). Het deelproject MILSATCOM LT voorziet in de resterende AEHF-satellietcommunicatie capaciteit met de bijbehorende AEHF-terminals.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om de informatiepositie van ingezette eenheden te verbeteren. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: hoogwaardige en wereldwijde commandovoering.

Gerelateerde projecten

- Patriot vervanging COMPATRIOT
- Vernieuwing TITAN
- Vervanging grondterminals MILSATCOM
- MILSATCAP

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Op 14 augustus 2010 is de eerste satelliet gelanceerd van in totaal vier satellieten. De satellieten zullen voorzien in AEHF-ruimtecapaciteit. De positionering van de eerste satelliet is vertraagd als gevolg van voortstuwingsproblemen. Hierdoor is de lancering van de tweede satelliet met een jaar verschoven naar april 2012 met als gevolg dat de initiële AEHF-satellietcapaciteit begin 2013 beschikbaar is.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' d.d. 08-04-2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)
- Brief verwervingsvoorbereiding lange termijn, sloopsterminals AEHF, ruimtecapaciteit SHF en MOU *Operations & Support* (D2-brief) d.d. 22-05-2006 (Kamerstuk 25 886 nr. 8)
- Brief verwervingsvoorbereiding lange termijn, landterminals AEHF (D2-brief) d.d. 18-01-2005 (Kamerstuk 25 886 nr. 7)
- Brief inzake afsluiten MOU voor AEHF deelname d.d. 09-07-2002 (Kamerstuk 25 886 nr. 6)
- Brief verwervingsvoorbereiding korte termijn (D1-brief) d.d. 28-02-2002 (Kamerstuk 25 886 nr. 5) & antwoorden schriftelijke vragen d.d. 23-04-2002
- Brief studiefase lange termijn (C2-brief) d.d. 09-03-2001 (Kamerstuk 25 886 nr. 4) & antwoorden schriftelijke vragen
- Brief studiefase korte termijn (C1-brief) d.d. 03-11-1999 (Kamerstuk 25 886 nr. 3)
- Brief over voorstudie (B-brief) d.d. 19-02-1998 (Kamerstuk 25 886 nr. 1)
- Brief over behoeftstelling (A-brief) d.d. 30-10-1995 (Kamerstuk 24 400 nr. 21)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	181,5							2002	
2011	135,9	116,4	9,3	9,2	1,0			2014	<250*
2012	** 133,0	99,4	9,0	9,0	9,1	6,5		2015	<250*

* Geschatte levensduur van 10 jaar.

** Projectbudget is afgenomen wegens de plandollarkoers en prioriteitstelling.

Projectnaam

Modernisering navigatiesystemen

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Gereed

Oorspronkelijke planning: 2013

Huidige planning: 2015

Behoeftestelling

Dit project vervult een krijgsmachtbrede behoefte aan modernisering en uitbreiding van navigatiemiddelen en daarmee samenhangende maritieme identificatiemiddelen.

Het project bestaat uit drie deelprojecten:

- Vervanging van de militaire component van het *Global Positioning System* (GPS) in gebruik bij de gehele krijgsmacht en gelijktijdige verwerving van antennesystemen die opzettelijke ontzegging van het GPS-signaal door derden tegengaat.
- Verwerving van de op zee te gebruiken Automatische Identificatie Systemen (AIS);
- Verwerving van elektronische zeekaartsystemen.

De laatste twee genoemde systemen worden nu ook uitgerust met een militaire component.

Het gaat om een *upgrade* van navigatiemiddelen om plaatsbepaling en *situational awareness* te verbeteren en de positie, navigatie en tijd robuuster te maken tegen al of niet opzettelijk veroorzaakte externe verstoringen.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om het vermogen om op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten en om de interoperabiliteit in nationaal en internationaal verband te kunnen verbeteren. Door een verbetering in de operationele samenwerking met Navo-partners en Navo-verband vergroot het project het expeditionair vermogen van de krijgsmacht.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, effectieve inzet en veiligheid en zelfbescherming. Verder draagt het ook bij aan hoogwaardige commandovoering door commandanten op alle niveaus te voorzien van identieke, zo mogelijk *real time* informatie.

Gerelateerde projecten

- *Battlefield Management System* (BMS) en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)
- Patrouilleschepen
- NH-90

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Een aanzienlijk deel van de verworven systemen is geleverd. De levering van de resterende systemen vergt meer tijd dan aanvankelijk was voorzien vanwege de afstemming met de gerelateerde projecten en de onderhoudsschema's van de betrokken eenheden. Daarnaast is het project als gevolg van de herschikkingen bij Defensie verschoven van 2013 naar 2015. Voor een vermindering van de risico's en voor een doelmatiger gebruik van de schaarse capaciteit van defensiebedrijven worden de systemen ingebouwd tijdens de voorziene instandhoudingprogramma's of het onderhoud van de schepen. Ten slotte duurt bij de modernisering van de navigatiemiddelen voor de NH-90 de certificering van de luchtwaardigheid langer dan aanvankelijk was voorzien.

Relevante Kamerstukken

- Lijst van vragen en antwoorden over het project Modernisering navigatiesystemen d.d. 12-10-2006 (Kamerstuk 27 830 nr. 41)
- Brief over behoeftestelling modernisering en uitbreiding van navigatiemiddelen (A-brief) d.d. 17-08-2006 (Kamerstuk 27 830 nr. 40)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten*
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	53,2							2013	
2011	36,4	24,1	9,3	3,0				2013	< 25*
2012	36,4	16,6	2,3	5,0	6,8	5,7		2015	< 25*

* Geschatte levensduur is 10 tot 20 jaar.

Projectnaam

NH-90

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed**Oorspronkelijke planning:**

Volgens het productiecontract dat juni 2000 is gesloten worden twintig NATO *Frigate Helicopters* (NFH) geleverd in de periode 2007 t/m 2012. Deze planning staat sinds 2005 onder druk. In maart 2007 heeft *NHIndustries* laten weten de planning te moeten wijzigen naar de periode 2009-2013. Begin 2008 is duidelijk geworden dat *NHIndustries* ook deze planning niet haalt. Vervolgens heeft *NHIndustries* een tijdelijke configuratie voorgesteld (*Meaningful Operational Configuration*), MOC.

Huidige planning:

NHIndustries heeft eind 2009 de eerste van zeven helikopters aangeboden in een tijdelijke configuratie (MOC). Deze eerste NH-90 is in april 2010 door Nederland overgenomen. Inmiddels zijn in totaal vier MOC-helikopters overgedragen aan het Defensie Helikopter Commando (DHC). Dit jaar zullen nog twee MOC-helikopters aan Defensie worden overgedragen en het laatste toestel volgt in 2012. Met deze helikopters worden de operationele test en evaluatie uitgevoerd, training en opleiding verzorgd en wordt begonnen met de overname van de waltaken van de Lynx-helikopter. De eerste Nederlandse NFH in de *Full Operational Capable* (FOC-) configuratie zal naar verwachting vanaf eerste helft van 2012 worden geleverd. De laatste MOC-helikopter en het eerste FOC-toestel zullen later worden geleverd dan aanvankelijk was voorzien als gevolg van de beperkte (kwalificatie-) capaciteit bij de industrie. *NHIndustries* heeft nog geen gedetailleerde planning voor deze FOC NFH's verstrekt, maar ook van deze configuratie zullen er naar verwachting ongeveer vier per jaar geleverd worden.

Behoeftestelling

In verband met de voorziene uitfasering van de Lynx-helikopter neemt Defensie deel aan het helikopterproject NH-90, een internationaal programma met Duitsland, Frankrijk, Italië, Portugal en België. Aanvankelijk is een behoefte gesteld voor twintig NFH's. Naar aanleiding van de studie 'Integrale helikopter capaciteit' is de behoefte gewijzigd in twaalf NFH's en acht maritieme transporttoestellen (Transport NFH, TNFH). Deze behoefte is om budgettaire redenen opnieuw gewijzigd. Op 20 mei 2011 is de Kamer geïnformeerd over deze gewijzigde behoefte (Kamerstuk 25 928 nr. 48)

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Naar aanleiding van de studie 'Integrale helikopter capaciteit' is de kwalitatieve behoefte gewijzigd in twaalf NFH's voor diverse maritieme taken en acht transportversies van deze helikopter, die geschikt is voor tactische transporttaken vanaf het land en vanaf schepen. Het project past binnen het streven om de expeditionaire capaciteiten van de krijgsmacht te verbeteren en om Europese en Navo-tekorten ten aanzien van helikopter capaciteiten te verminderen. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: ontplooibaarheid en mobiliteit, effectieve inzet, goede logistieke ondersteuning en gereedheid. De behoefte aan de vervulling van transporttaken door de NH-90 is in de beleidsbrief van 8 april 2011 verder onderstreept.

Gerelateerde projecten

- Instandhouding M-fregatten
- Luchtverdedigings- en Commandofregatten
- Patrouilleschepen
- Verwerving *Joint* Logistiek Ondersteuningsschip (JSS)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De eerste vier helikopters zijn geleverd aan het DHC en kunnen worden ingezet. De wijze waarop in de transportcapaciteit wordt voorzien wordt gewijzigd. Hierover is de Kamer geïnformeerd met de brief van 20 mei 2011. Het projectvolume is verhoogd als gevolg van een prijsbijstelling en de fasering is aangepast aan het leveringschema.

Relevante Kamerstukken

- Kamerbrief gewijzigde behoefte helikopterproject NH-90 d.d. 20 mei 2011 (Kamerstuk 25 928 nr.,48)
- Kamervragen over de tiende jaarrapportage over het helikoptertraject NH-90 d.d. 22 februari 2011 (Kamerstuk 25 928 nr., 47)
- Tiende jaarrapportage over het helikopterproject NH-90 d.d. 24 november 2010 (Kamerstuk 25 928 nr. 46)
- Kamerbrief helikopterproject NH-90 - reservedelen d.d. 25-06-2010 (Kamerstuk 25 928 nr. 45)
- Kamerbrief inzake stand van zaken projecten NH-90 en Vervanging F-16 d.d. 17-05-2010 (Kamerstuk 31 300 nr. 19)
- Kamervragen over de aanvulling openbare informatie op de 9e jaarrapportage over het helikopterproject NH-90 d.d. 17-03-2010 (Kamerstuk nr. 25 928 nr. 42)
- Kamervragen over 9e jaarrapportage helikopterproject NH-90 d.d. 17-03-2010 (Kamerstuk nr. 25 928 nr. 41)
- Aanvulling openbare informatie negende jaarrapportage over het helikopterproject NH-90 d.d. 22-01-2010 (Kamerstuk 25 928 nr. 40)
- Negende jaarrapportage over het helikopterproject NH-90 d.d. 05-01-2010 (Kamerstuk 25 928 nr. 38)
- Voortgang helikopterproject NH-90, werkbezoek aan AgustaWestland d.d. 30-09-2009 (Kamerstuk 25 928 nr. 36)
- Tijdelijke configuratie NH-90 helikopter d.d. 10-07-2009 (Kamerstuk 25 928 nr. 35)
- Antwoorden achtste jaarrapportage d.d. 06-02-2009 (Kamerstuk 25 928 nr. 34)
- Achtste jaarrapportage van het helikopterproject NH-90 d.d. 26-11-2008 (Kamerstuk 25 928 nr. 33)
- Verslag schriftelijk overleg over project NH-90 d.d. 18-07-2008 (Kamerstuk 25 928 nr. 31)
- Brief project NH-90, resultaten verwervingsvoorbereidingsfase voor de *Full Mission Flight Trainer* d.d. 24-06-2008 (Kamerstuk 25 928 nr. 29)
- Brief financiële stand van zaken project NH-90 d.d. 10-06-2008 (Kamerstuk 25 928 nr.28)
- Lijst van vragen en antwoorden over zevende jaarrapportage van het helikopterproject NH-90 d.d. 06-03-2008 (Kamerstuk 25 928 nr. 27)
- Zevende jaarrapportage van het helikopterproject NH-90 d.d. 04-12-2007 (Kamerstuk 25 928 nr. 26)
- Brief Studies naar aanleiding van de Prinsjesdagbrief 2003 d.d. 20-09-2004 (Kamerstuk 29 800 X nr. 3)
- Brief over ondertekening MOU en D-fase (D-brief) d.d. 05-09-1991 (Kamerstuk 19 282 nr. 10)
- Brief over afronden studie (B/C-brief) d.d. 01-10-1990 (Kamerstuk 19 282 nr. 7)
- Brief over Nederlandse helikopterbehoefte (A-brief) d.d. 03-06-1987 (Kamerstuk 19 282 nr. 5)

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	788,0							2012	
2011	1169,5	858,1	158,9	115,1	37,4			2014	>250*
2012	1174,9	781,8	122,2	107,1	113,5	40,3	10,0	2016	>250*

* Geschatte levensduur van 30 jaar.

Projectnaam

Richtkijker wapen schutter lange afstand

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Gereed**Oorspronkelijke planning:** 2015**Huidige planning:** 2014**Behoeftestelling**

Het defensiebrede project Richtkijker wapen schutter lange afstand voorziet het geweer lange afstand (GLA) van de noodzakelijke waarnemingsapparatuur om in alle omstandigheden effectief ingezet te kunnen worden. Het GLA-team, bestaande uit een schutter en een waarnemer, beschikt na uitvoering van het project over drie soorten waarnemingsapparatuur; normaal, helderheidversterking en warmtebeeld. Beide teamleden beschikken daarmee over zicht op het doel. Bovendien is met de geleverde apparatuur het GLA-team in staat op te treden als gelegenheidswaarnemer. Het GLA-team kan doelen aanwijzen en deze door derden onder vuur laten nemen. Het project is een samenvoeging van reeds lopende kleinere projecten.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het project past in het streven om de informatiepositie van ingezette eenheden te verbeteren en het vermogen om op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten. De apparatuur is hierop voorbereid. Voorts past het in het beleid om op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum. Het stelt commandanten in staat divers en proportioneel te reageren op diverse dreigingen.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve wapeninzet.

Gerelateerde projecten

- *Battlefield Management System (BMS)* en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)
- *Combat Identification (Combat ID)*
- Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)
- Verwerving HV brillen

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het project is met twee jaar verlengd als gevolg van de herschikkingen bij Defensie.

Relevante Kamerstukken

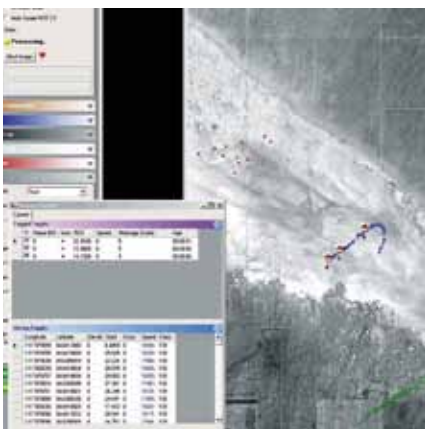
Geen

Financiën

Jaar	Project-volume	Raming uitgaven in € mln						Fasering tot	Raming exploitatielasten
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	28,2							2012	25-50*
2011	30,5	26,2	4,3					2012	25-50*
2012	30,5	21,2	4,0	3,3	2,0			2014**	25-50*

* Geschatte levensduur van 10 jaar.

** Het project is twee jaar verlengd als gevolg van de herschikkingen bij Defensie.

Projectnaam

Combat Identification (Combat ID)

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2009-2014

Huidige planning: 2013-2017

Behoeftestelling

Combat ID beoogt het effect van de missie te vergroten, door onder andere het risico van wapeninzet tegen eigen troepen en burgers te voorkomen. Combat ID geeft grond- en luchtgebonden eenheden een capaciteit zodat identificatie vanuit de lucht, maar ook onderling op de grond, verbetert. Hierdoor kan nauwkeurig worden bepaald waar zich vriendschappelijke eenheden, vijanden, en neutrale of onbekende eenheden zoals burgers bevinden. De informatie kan *real time* worden doorgegeven aan overige vriendschappelijke eenheden (*shared awareness*).

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om het vermogen op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten en om de interoperabiliteit in nationaal en internationaal verband te kunnen verbeteren. Tevens wordt de kans op burgerslachtoffers en het risico van wapeninzet op eigen eenheden verminderd.

Gerelateerde projecten

- Nieuwe generatie identificatiesystemen (*IFF mode 5/mode S*)
- Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)
- Battlefield Management System (BMS) en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Naar aanleiding van de maatregelen in de beleidsbrief is het project met een jaar verschoven.

Relevante Kamerstukken

Geen

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering **	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	50-100	A (08)						2009-2014	
2011	25-50	A (10)						2012-2016	
2012	25-50	A						2013-2017	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

** Het project is een jaar verschoven als gevolg van de maatregelen in de beleidsbrief.

Projectnaam

Defensie Bewakings en Beveiligings Systeem (DBBS)

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2013-2019

Huidige planning: 2013-2019

Behoeftestelling

Personeel, informatie en materieel zijn van belang om een doelgerichte en effectieve uitvoering van taken te kunnen garanderen. De beschikbaarheid van mensen en middelen wordt onder meer gegarandeerd door het treffen van een combinatie van beveiligingsmaatregelen, zoals organisatorische, bouwkundige en elektronische. Dit project behelst de bedrijfsmatige vervanging van de verouderde elektronische bewakings- en beveiligingssystemen van de statische defensielocaties, zoals gebouwen en installaties. Door het invoeren van een defensiebrede standaard en de integratie van functionaliteiten in een centraal systeem wordt een aanzienlijke besparing in personele en materiële kosten behaald.

Samenhang met het beleid

Ten behoeve van het beveiligingsbeleid van Defensie zijn organisatorische, bouwkundige, elektronische en technische maatregelen noodzakelijk voor de bescherming van informatie en informatiesystemen, materieel, goederen en objecten.

Gerelateerde projecten

Geen

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen

Relevante Kamerstukken

Geen

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		t/m 2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	100-250	A						2013-2019	
2011									
2012	100-250	A						2013-2019	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen

Projectfase

In planning, B-fase

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2010-2018

Huidige planning: 2012-2019

Behoeftestelling

De defensiebrede behoefte omvat de vervanging van de operationele wielvoertuigen van Defensie, die voor het merendeel zijn ingevoerd tussen 1980 en 2000. Deze wielvoertuigen vormen de basismobiliteit van nagenoeg alle expeditieaire, nationale, opleidings- en overige eenheden van alle operationele commando's. Bij aanvang van dit project in 2012 zal Defensie beschikken over ongeveer 8.400 te vervangen wielvoertuigen. Het betreft de volgende typen:

Het toekomstige wielvoertuigenbestand zal gaan bestaan uit een licht, een middelzwaar en een zwaar type vrachtauto. De middelzware en zware typen vrachtauto's worden containerdragers. De voertuigen zullen afhankelijk van de behoefte worden voorzien van een laadbak/container met huif of containers met de benodigde functionaliteit (commandovoering, verbindingen, kantoor, werkplaats, magazijn, brandstoftransport en gewondentransport). Hiermee wordt een grote mate van flexibiliteit bereikt bij operaties en in de bedrijfsvoering. De vrachtauto's die zijn bestemd voor expeditieaire inzet zullen zijn voorbereid voor montage van beschermingsmiddelen. Ten behoeve van de bescherming zal binnen dit project een minimaal noodzakelijk aantal ballistische pakketten en wapensystemen worden verworven. Omdat kwalitatief hoogwaardige militaire voertuigen kostbaar zijn, zal - waar verantwoord, gelet op de opleiding en training van personeel en eenheden - een aantal van de huidige wielvoertuigen worden vervangen door onbeschermd vrachtauto's in een meer civiele uitvoering.

Type	Huidig aantal
Lichte vrachtauto 5/7,5/10/12 kN	3700
Vrachtauto 30, 40 en 50 kN	3800
Vrachtauto 100 and 120 kN	350
Trekkers	50
Shelters (o.a. commandovoering, verbindingen, kantoor, werkplaats, magazijn)	2200

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om de beschikbaarheid en inzetbaarheid van ondersteunende systemen te vergroten.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: tijdige beschikbaarheid, ontplooibaarheid en mobiliteit, adequate commandovoering, effectieve inzet en adequate logistieke ondersteuning.

Gerelateerde projecten

- Kwantitatieve versterking mariniersbataljons (manoeuvrebataljons Korps Mariniers)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De herijking van het project is vertraagd als gevolg van de maatregelen in de beleidsbrief. Daarom vergt de B-fase meer tijd dan voorzien. Naar verwachting zal Defensie de lichte vrachtauto als eerste verwerven.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' d.d. 08-04-2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)
- Brief over de herijking en vertraging van het project d.d. 26-08-2010 (Kamerstuk 26 396 nr. 82)
- Brief over de voortgang van het project Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen d.d. 03-05-2010 (Kamerstuk 26 396 nr. 80)
- Antwoorden op vragen over A-brief d.d. 23-09-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 73)
- Brief behoeftstelling (A-brief) d.d. 18-08-2008 (Kamerstuk 26 396 nr. 72)
- Antwoorden op vragen over brief conceptuele samenhang tactische voertuigen d.d. 27-11-2006 (Kamerstuk 26 396 nr. 65)
- Brief conceptuele samenhang tactische voertuigen d.d. 04-10-2006 (Kamerstuk 26 396 nr. 62)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	>250	D (10)						2010-2018	
2011	>250	B	C	D				2009-2019	
2012	>250	B	C	D				2009-2019	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Joint Fires

Projectfase

In planning

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: Nieuw project

Huidige planning: 2014-2018

Behoeftestelling

Voor het snel en nauwkeurig verlenen van vuursteun aan grondtroepen is de samenwerking tussen jachtvliegtuigen, gevechtshelikopters, artillerie en mortieren en de voorwaartse waarnemers voor grondgebonden vuursteun en *forward air controllers* vereist. Tijdens de inzet in Afghanistan is gebleken dat de uitrusting voor verbetering vatbaar is. Voorwaartse waarnemers en *forward air controllers* zullen worden samengevoegd in zogeheten *fire support teams*, die op compagniesniveau worden ingedeeld. Uitrustingsstukken worden aangevuld en de kwaliteit van apparatuur om doelen te helpen bepalen wordt verbeterd. Dit komt de nauwkeurigheid van de systemen ten goede. Daarnaast zal de uitwisselbaarheid tussen de *fire support teams* van het CZSK en van het CLAS verder worden vergroot. Voor de coördinatie en synchronisatie van de vuursteun met andere effecten op de grond en met andere gebruikers van het luchtruim, worden op brigade- en bataljonsniveau coördinatiecellen opgericht.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid verder te verbeteren. Het past binnen het streven om de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten en de commandovoering te verbeteren.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en hoogwaardige commandovoering.

Gerelateerde projecten

- *Battlefield Management System (BMS)* en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)
- Defensiebrede vervanging wielvoertuigen (DVOW)
- Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen

Relevante Kamerstukken

Geen

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	25-50	A						2014-2018	
2011									
2012	25-50	A						2014-2018	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

MALE UAV (Medium Altitude Long Endurance Unmanned Aerial Vehicle)

Projectfase

In planning

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Gereed

Huidige planning: 2014-2017

Behoeftestelling

Defensie heeft behoefte aan strategische, operationele en tactische informatie voorafgaand, tijdens en na militair optreden. Hiervoor zijn actuele, gedetailleerde en gevalideerde inlichtingen nodig. Daarnaast bestaat behoefte aan waarnemingen (*surveillance en reconnaissance*) vanuit de lucht, vanaf middelbare hoogte, voor aanzienlijke periodes. De Kamer is op 30 september 2006 geïnformeerd (Kamerstuk 30 806, nr. 1) over de behoeftestellingsfase van dit project voor onbemande vliegtuigen. In 2007 is besloten het project niet voort te zetten. Defensie zal de MALE UAV-capaciteit alsnog gaan verwerven en momenteel wordt bezien of, en zo ja in hoeverre, de toenmalige behoeftestelling moet worden aangepast. Defensie geeft de voorkeur aan de verwerving 'van de plank'. De behoefte bestaat uit vier vliegtuigen, een communicatie- en grondcomponent, sensoren en randapparatuur.

Samenhang met het beleid

Het project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past in het streven om de inlichtingenketen te versterken.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde inlichtingen, effectieve (wapen)inzet, veiligheid en zelfbescherming. Deze capaciteit is als intensivering benoemd in de beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' van 8 april 2011.

Gerelateerde projecten

- Militaire Satelliet Capaciteit (MILSATCAP)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen

Relevante Kamerstukken

- Antwoorden op vragen van de vaste commissie voor Defensie over de beleidsbrief (Kamerstuk 32 733 nr 2 d.d. 19 mei 2011)
- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' d.d. 08-04-2011 (Kamerstuk 32 733, nr. 1)
- Brief over de resultaten van de uitgevoerde studie naar en de behoeftestelling van het MALE UAV-systeem d.d. 20-09-2006 (Kamerstuk 30 806 nr. 1)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	100-250	A						2014-2017	
2011									
2012	100-250	A						2014-2017	

* De raming van de exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP

Projectnaam

Militaire Satelliet Capaciteit (MILSATCAP)

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instroom van-tot

Oorspronkelijke planning: Nieuw project

Huidige planning: 2011 – 2018

Behoeftestelling

Commandovoering in moderne operaties vereist voldoende bandbreedte. De behoefte aan bandbreedte neemt toe, onder andere door steeds betere waarnemingsmiddelen. Daarom sluit Nederland zich aan bij een internationaal initiatief dat gegarandeerde satellietbandbreedte biedt en dat bovendien op termijn goedkoper is dan commerciële inhuur. Dit initiatief zal groeien tot negen satellieten in 2018 met een mondiale dekking. Op uitnodiging van de Verenigde Staten werkt Nederland samen met Canada, Denemarken, Luxemburg en Nieuw-Zeeland de mogelijkheden voor samenwerking uit. Het doel is het verkrijgen van (gegarandeerde) toegang tot *Wideband Global Satcom* (WGS) in ruil voor een bijdrage in de kosten van de negende satelliet. Het partnerschap zal duren van 2012 tot en met 2031.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen

het streven om de informatiepositie van ingezette eenheden te verbeteren.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: hoogwaardige en wereldwijde commandovoering, toegang tot gevalideerde inlichtingen en effectieve inzetbaarheid.

Gerelateerde projecten

- Militaire Satelliet Communicatie lange termijn defensiebreed (MILSATCOM LT)
- Vernieuwing TITAAAN
- Vervanging grondterminals MILSATCOM

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' d.d. 08-04-2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	25-50	A						2012-2018	
2011									
2012	25-50	A						2012-2018**	50-100*

* Bij een voorziene contractduur (MOU) van 20 jaar

** Investeringsdeel

Projectnaam

Nieuwe generatie identificatiesystemen (IFF mode 5/mode S) (NGIS)

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking.

Instroom van-tot

Oorspronkelijke planning: 2011-2014

Huidige planning: 2014-2017

Behoeftestelling

Identificatiesystemen maken het mogelijk om via elektronische ondervraag- en antwoordprocedures de identiteit van andere vliegende en varende eenheden vast te stellen. Het huidige *mode 4 Identification Friend or Foe (IFF)* systeem is in Navo-verband het belangrijkste identificatiesysteem. Dit systeem is verouderd. *Mode 4 IFF* wordt binnen de Navo vervangen door *mode 5 IFF*. *Mode 5* biedt een hoge mate van beveiliging en is interoperabel met de wapensystemen die sinds 2009 worden ingevoerd. Een betrouwbaar identificatiesysteem is van belang om ook in de toekomst te voorkomen dat eigen eenheden worden aangevallen.

De vervangingsbehoefte is defensiebreed en bevat naast de militaire *mode 5* ook de civiele *mode S* voor het Commando Zeestrijdkrachten (het Commando Luchstrijdkrachten beschikt reeds over *mode S*). *Mode S* is de vervanger van de bestaande *mode 3/A* waarmee de civiele luchtvaart vluchtgegevens uitwisselt.

Samenhang met het beleid

Het project past in het streven naar versterking van *Network Enabled Capabilities (NEC)* om de operationele samenwerking in internationaal verband te bevorderen en commandanten op alle niveaus te voorzien van identieke, liefst *real time* informatie. Het verbetert verder de interoperabiliteit met Navo-partners en Navo-verband. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: veiligheid en zelfbescherming, adequate bevelvoering en effectieve (wapen) inzet.

Gerelateerde projecten

- AH 64D upgrade
- Chinook Midlife Update (MLU)
- Combat Identification (Combat ID)
- F-16 mode 5 IFF
- Instandhouding M-fregatten
- Patrouilleschepen
- Vervanging Medium Power Radars in Wier en Nieuw Milligen
- Verwerving Joint Logistiek Ondersteuningsschip (JSS)
- Maritime Theatre Ballistic Missile Defence (MTBMD)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Als gevolg van de herschikkingen bij Defensie is het project herijkt en met een jaar verschoven.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' d.d. 08-04-2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP **						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	25-50	A (08)						2011-2014	
2011	25-50	A (10)						2011-2014	
2012	25-50			A				2014-2017	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

** Het project is een jaar verschoven als gevolg van de herschikkingen bij Defensie.

Projectnaam

Uitbreiding Chemische Biologische Radiologische en Nucleaire (CBRN)-capaciteit in het kader van de Intensivering Civiel Militaire Samenwerking (ICMS)

Projectfase

In planning

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2012-2014

Huidige planning: 2012-2014

Behoeftestelling

Als gevolg van de intensivering van de Civiel Militaire Samenwerking (ICMS) worden de capaciteiten voor Chemische, Biologische, Radiologische en Nucleaire (CBRN-) bestrijding uitgebreid. Het betreft de oprichting van een tweede CBRN-verdedigingscompagnie, een CBRN-responscapaciteit en een multidisciplinaire trainingsfaciliteit. De twee CBRN-verdedigingscompagnieën en de responscapaciteit zullen worden voorzien van opsporings-, identificatie- en ontsmettingsmiddelen. De multidisciplinaire trainingsfaciliteit, waar militaire en civiele eenheden gezamenlijk kunnen oefenen, betreft een trainingsfaciliteit, een ontsmettingsstraat, een meetveld en een meetlaboratorium. Opleidingen en trainingen zullen ook op locatie kunnen worden gegeven. Ten behoeve van de nationale inzet worden het materieel en de beschermende kleding van het CBRN-personeel zoveel mogelijk aangepast aan het optreden in civiele omstandigheden.

Samenhang met het beleid

De proliferatie van CBRN-vernietigingswapens kan ook de komende decennia een risico voor de veiligheid blijven opleveren. Naast staten kunnen terroristische organisaties ook over dergelijke wapens beschikken. Hierdoor kan Nederland geconfronteerd worden met CBRN-dreiging in binnen- en buitenland. Daarnaast bestaat het risico dat bij een calamiteit of een ongeval bij de chemische industrie giftige stoffen vrijkomen.

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid verder te verbeteren. Het past binnen het streven om de effectiviteit van de hoofdwapensystemen verder te vergroten en de commandovoering te verbeteren.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en veiligheid en bescherming

Gerelateerde projecten

- Project Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen (DVOW)
- Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (VOSS)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen.

Relevante Kamerstukken

- Brief Rapportage Intensivering Civiel-Militaire Samenwerking aan de Tweede Kamer van 24 mei 2006 (nr. BZK/2006-175447)
- Kamerbrief van 26 mei 2006 (30300X, nr.106)

Planning

Jaar	Project volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	50-100							2012-2014	
2011	50-100	A						2012-2014	
2012	50-100	A						2012-2014	

*Onderzoek naar de exploitatielasten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)

Projectfase

In planning, C-fase

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2004-2015

Huidige planning: 2004-2017

Behoeftestelling

Het defensiebrede project Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS) komt voort uit het *Soldier Modernisation* Programma (SMP) en voorziet in een aantal verbeteringen van de uitrusting van de te voet optredende soldaat. De overlevingskansen van de militair verbeteren hierdoor. Tevens wordt de commandovoering versterkt en nemen de mobiliteit, de effectiviteit en het voortzettingsvermogen toe. VOSS is in eerste instantie een ontwikkelingsproject waarbij de ontwikkeling centraal staan van een nieuwe geïntegreerde hoofdbescherming en een smart vest (met onder andere een C4I-module, een energievoorzieningssysteem, een draag- en bepakkingsysteem en modulaire ballistische bescherming). Vanuit diverse andere projecten wordt aangesloten op het project VOSS. De behoefte is gesteld op ongeveer 5.500 systemen voor de te voet optredende of uitgestegen militairen. Zij behoren tot de categorie die, als gevolg van hun optreden, de zwaarste eisen stellen aan hun uitrusting en in grote mate daarvan afhankelijk zijn. *Special Forces* maken geen deel uit van de doelgroep, maar zullen indirect profiteren van de kwaliteitsverbetering van de uitrusting door VOSS.

Samenhang met het beleid

Het project VOSS past in het streven om te voorzien in betere bescherming van ingezette eenheden en het vermogen op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten. Met VOSS worden de operationele capaciteiten van de individuele militair, maar ook van de lagere eenheden vergroot. De uitrusting van het project VOSS is bedoeld voor operaties in het gehele geweldsspectrum. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: gevalideerde inlichtingen, veiligheid en bescherming, effectieve inzet en hoogwaardige commandovoering.

Gerelateerde projecten

- *Battlefield Management System* (BMS) en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)
- *Combat Identification* (Combat ID)
- Groot Pantserwielvoertuig (GPW, Boxer)
- Infanterie Gevechtsvoertuig (IGV), productie en training
- Kwantitatieve versterking mariniersbataljons (manoeuvrebataljons Korps Mariniers)
- Richtkijker wapen schutter lange afstand
- Uitbreiding ICMS/CBRN-capaciteit
- Vervanging HF/VHF-radio (EZB/FM9000)
- Warmtebeeld *Lightweight Infrared Observation Nightsight*

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De projectduur is met een jaar verlengd. De Kamer wordt in 2011 geïnformeerd over de C-fase.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' d.d. 08-04-2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)
- Lijst van vragen en antwoorden voorstudiefase project VOSS d.d. 10-08-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 146)
- Voorstudiefase project Verbeterd Operationeel Soldaatsysteem (B-brief) d.d. 27-05-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 130)
- Lijst van vragen en antwoorden over het project VOSS d.d. 16-06-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr. 130)
- Behoeftestelling project VOSS (A-brief) d.d. 08-04-2008 (Kamerstuk 31 200 X nr. 105)
- Lijst van vragen en antwoorden over het SMP d.d. 05-03-1998 (Kamerstuk 25 600 X nr. 42)
- Brief SMP d.d. 02-12-1997 (Kamerstuk 25 600 X nr. 22)

Planning

Jaar	Project volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten *
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	>250	D						2004-2015	50-100*
2011	>250	C	D					2007-2018	50-100*
2012	100 - 250	C	D					2007-2017	50-100*

* In de initiële projectraming waren deels de exploitatiekosten opgenomen. Het volume betreft nu slechts het investeringsdeel.

Projectnaam

Vernieuwing TITAAN (voorheen: Vervanging deelsystemen TITAAN)

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2009-2015 (doorloop tot 2022)

Huidige planning: 2014-2015 (doorloop tot 2024)

Behoeftestelling

Vanaf 2001/2002 is het *Theatre Independent Army and Air Force Network* (TITAAN) in gebruik bij het Commando Landstrijdkrachten (CLAS), het Commando Luchstrijdkrachten (CLSK) en ten behoeve van de Intensivering Civiel Militaire Samenwerking (ICMS) in het kader van Openbare Orde en Veiligheid. Het vormt de basis ICT-netwerkinfrastructuur voor grondgebonden (*deployed*) optreden. Binnen TITAAN wordt veel gebruik gemaakt van op de civiele markt verkrijgbare middelen. Deze middelen kenmerken zich door een snelle technische en economische veroudering. Ten minste eens per vijf jaar moet een substantieel deel van deze middelen worden vervangen. Daarnaast voltrekken veranderingen op ICT-gebied zich in een snel tempo waardoor regelmatig algehele *upgrades* van het TITAAN netwerk noodzakelijk zijn. Het project Vernieuwing TITAAN moet voorzien in de vernieuwing van de soft- en hardware.

Het TITAAN-netwerk zal defensiebreed worden ingevoerd als standaard ICT-netwerkin-

frastructuur voor het operationele optreden voor alle eenheden van de krijgsmacht, en zal aansluiten op de statische infrastructuur in Nederland.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om het optreden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder te vergroten en de interoperabiliteit in nationaal en internationaal verband te kunnen verbeteren.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet en adequate commandovoering.

Gerelateerde projecten

- *Battlefield Management System* (BMS) en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)
- Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen (DVOW)
- Militaire Satelliet Communicatie lange termijn defensiebreed (MILSATCOM LT)
- Vervanging HF/VHF radio (EZB/FM9000)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

De invoering is geherfaseerd als gevolg van de maatregelen in de beleidsbrief. Daarnaast is de invoering met een jaar vertraagd als gevolg van een nadere studie om TITAAN geschikt te maken voor defensiebrede toepassing. Vanaf 2011 betreft de fasering de initiële investering. Na 2016 zal jaarlijks 20 procent van de componenten worden vervangen.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' d.d. 08-04-2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)
- Brief over de behoeftestelling voor TITAAN m.b.t. operationele communicatie- en informatiesystemen binnen de krijgsmacht (A-brief) d.d. 17-10-2001 (Kamerstuk 28 000 X nr. 7)

Planning

Jaar	Project volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	50-100							2009-2022	
2011	50-100							2010-2024	
2012	50-100	A						2011-2016	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Vervanging grondterminals MILSATCOM

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2013-2015

Huidige planning: 2018-2020

Behoeftestelling

Doel van het project is te voorzien in een gefaseerde vervanging van de huidige mobiele landterminals (*Super High Frequency SHF Tactische Terminals*) van het Militaire Satelliet Communicatie (MILSATCOM) systeem. De huidige SHF Tactische Terminals zijn alle gemodificeerd, behalve de systemen die operationeel zijn ingezet in Afghanistan. Het einde van de levensduur van deze terminals is onderwerp van onderzoek, waarbij de ervaringen met het systeem in Afghanistan worden betrokken. Afhankelijk van de uitkomst van deze levensduuranalyse zal de fasering worden aangepast.

Samenhang met het beleid

Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het project past in het streven de informatiepositie van Defensie in het kader van Network Enabled Capabilities verder te vergroten. Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: hoogwaardige commandovoering.

Gerelateerde projecten

- Militaire Satelliet Communicatie lange termijn defensiebreed (MILSATCOM LT)
- Militaire Satelliet Capaciteit (MILSATCAP)
- Vernieuwing TITAN

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Naar aanleiding van de maatregelen in de beleidsbrief is het project in tijd verschoven. De behoefte wordt gesteld in 2014.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' d.d. 08-04-2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	25-50	A						2013-2015	
2011	25-50	A			A			2016-2018	
2012	25-50				A			2018-2020	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

Projectnaam

Vervanging HF/VHF-radio (EZB/FM9000)

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Instroom van-tot**Oorspronkelijke planning:** 2012-2017**Huidige planning:** 2013-2021**Behoeftestelling**

Omstreeks 2012 bereiken de HF7000 EZB radio en de FM9000 radio, voornamelijk in gebruik bij het Commando Landstrijdkrachten, het einde van hun levensduur. Met dit project wordt voorzien in de noodzakelijke vervanging van beide typen radio's en gelijksoortige radio's van de overige krijgsmacht-delen. Daarnaast betreft het de vervanging van de grond-grond VHF radio (mobilofoon en portofoon).

Samenhang met het beleid

Het project past in het streven om het vermogen op te treden in netwerken (*Network Enabled Capabilities*) verder uit te bouwen. Daarmee vergroot het de effectiviteit van de grondgebonden eenheden van de krijgsmacht, vooral door toegenomen interoperabiliteit.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: hoogwaardige commandovoering.

Gerelateerde projecten

- *Battlefield Management System (BMS)* en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)
- *Chinook Midlife Update (MLU)*
- Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)
- Vernieuwing TITAAN

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het project is herijkt en met drie jaar verlengd als gevolg van herschikkingen bij Defensie. De invoering duurt tot eind 2021. De vervanging van de radio's maakt deel uit van het 'Draadloze transmissieplan Defensie'. Dit plan behelst een integrale benadering voor de datatransmissiemiddelen van Defensie en het scheidt een kader voor de invoering van de systemen.

Relevante Kamerstukken

Geen

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering **	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	100-250	A (09)						2012-2017	
2011	100-250	A (10)						2012-2018	
2012	100-250		A					2013-2021	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

** Het project is drie jaar verlengd als gevolg van herschikkingen bij Defensie.

Projectnaam

Vervanging Licht Indirect Vurend Stelsel (LIVS)

Projectfase

In planning, A-fase

Wel/niet gemandateerd

Komt voor mandatering in aanmerking

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2015-2018

Huidige planning: 2017-2020

Behoeftestelling

Het project LIVS behelst de vervanging van (grondgebonden) vuursteuncapaciteit voor het Commando Landstrijdkrachten (CLAS) en het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK) met het oog op de uitfasering van de 120mm-mortieren. Deze vuursteuncapaciteit van de lichte eenheden dient voor de bestrijding van doelen die buiten het bereik liggen van de wapensystemen van de gevechtseenheden. De mortieren zijn een aanvulling op deze wapensystemen en voor de verbetering van de bescherming van de eenheden onmisbaar. De huidige systemen voldoen niet meer aan de eisen die het moderne gevecht stelt zoals een groter bereik van de vuursteuncapaciteit en het zelfstandig functioneren van het wapen.

Samenhang met het beleid

Het LIVS zal passen in het in ontwikkeling zijnde vuursteunconcept voor het landoptreden. Dit project draagt bij aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht verder te verbeteren. Het past binnen het streven om op te kunnen treden in het gehele geweldsspectrum. De nieuwe

systemen moeten in staat zijn om gebruik te maken van precisie-eenheid. Hierdoor wordt de kans op ongewenste nevenschade verminderd.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: effectieve inzet.

Gerelateerde projecten

- Battlefield Management System (BMS) en Datacommunicatie Mobiel Optreden (DCMO)

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het project is herijkt en twee jaar verschoven als gevolg van de maatregelen in de beleidsbrief.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' d.d. 08-04-2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP						Fasering **	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	100-150							2015-2018	
2011	100-150	A						2015-2018	
2012	50-100		A					2017-2020	

* Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

** Het project is herijkt en twee jaar verschoven als gevolg van de maatregelen in de beleidsbrief.

Projectnaam

Verwerving HV brillen
[Voorheen Verwerving HV brillen – deel CLAS en deel CZSK]

Projectfase

In planning

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Instream van-tot

Oorspronkelijke planning: 2009-2011

Huidige planning: 2013-2014

Behoeftestelling

Het defensiebrede project Verwerving HV brillen omvat de behoefte van de krijgsmacht onder alle zichtomstandigheden te beschikken over voldoende *situational awareness* en bij dag en nacht te kunnen optreden. Dit is vereist voor de uitvoering van de operationele opdracht en voor de veiligheid en zelfbescherming. De realisatie is voorzien met monoculaire en binoculaire helderheidversterkende kijkers. Deze zijn draagbaar direct op het hoofd of te monteren op de helm.

Samenhang met het beleid

Het project draagt bij aan de verbetering van de operationele inzet van de individuele militair en past binnen het streven om de inzet en effectiviteit van wapensystemen te vergroten.

Het project draagt bij aan de volgende operationele capaciteiten van militair vermogen: (individuele) bescherming.

Gerelateerde projecten

- Kwantitatieve versterking mariniersbataljons (manoeuvrebataljons Korps Mariniers)
- Richtkijker wapen schutter lange afstand

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Het project is een jaar verschoven als gevolg van de maatregelen in de beleidsbrief.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' d.d. 08-04-2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)
- Kamervragen A-brief d.d. 08-10-2009 (Kamerstuk 27 830 nr. 66)
- A-brief verwerving HV brillen d.d. 17-07-2009 (Kamerstuk 27 830 nr. 64)

Planning

Jaar	Project-volume	Planning DMP*						Fasering	Raming exploitatielasten*
		2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Oorspronkelijk	25-50							2009-2011	
2011	25-50							2012-2013	
2012***	25-50							2011-2014	

* Gemandateerd project waarvan de A-brief al verzonden is.

** Onderzoek naar exploitatiekosten maakt deel uit van het DMP.

*** Het project is een jaar verschoven als gevolg van de maatregelen in de beleidsbrief.

Projecten in afstoting

In afstoting

126 | Projecten in afstoting

Projectnaam

Agusta Bell 412-reddingshelikopter (*Search And Rescue*)

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: n.v.t.

Huidige planning: drie helikopters vanaf 2013.

Samenhang met het beleid

De reddingshelikopters worden vervangen door de NH-90 helikopters.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen.

Relevante Kamerstukken

- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)

Projectnaam

Bevoorradingsschip (*Fast Combat Supply Ship*)

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: n.v.t.

Huidige planning: Hr.Ms. Zuiderkruis vanaf 2012 en Hr.Ms. Amsterdam vanaf 2014.

Samenhang met het beleid

De schepen worden vervangen door het *Joint Logistiek Ondersteuningsschip*.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' van 8 april 2011 (Kamerstuk 32 733 nr.1)
- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Motie-Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

Projectnaam

Cougar–transporthelikopter

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: n.v.t.

Huidige planning: Negen Cougar-transporthelikopters worden afgestoten. Vanaf 2017 worden de resterende acht toestellen afgestoten.

Samenhang met het beleid

Om budgettaire redenen is besloten de Cougar-transporthelikopters af te stoten. Drie toestellen en vier bemanningen worden gehandhaafd totdat voldoende NH-90 helikopters beschikbaar zijn om de *Search And Rescue* taken op de Noordzee en het patiëntenvervoer op de Waddeneilanden over te nemen. Daarnaast worden tot 2017 naar aanleiding van de motie-Knops c.s. (6 juni 2011, Kamerstuk 32 733 nr. 13) vijf extra helikopters aangehouden.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' van 8 april 2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)
- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Motie-Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

Projectnaam

DC-10 vliegtuig

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: n.v.t.

Huidige planning: een DC-10 vliegtuig vanaf 2014.

Samenhang met het beleid

Met de beleidsbrief is de Kamer geïnformeerd over de afstoting van het toestel. De voorziene uitbreiding van de strategische luchttransportcapaciteit met een derde DC-10 zal niet worden voltooid. Naar aanleiding van de motie van het lid-Voordewind van 6 juni 2011 (Kamerstuk 32 733, nr. 28) zal Defensie het toestel tot en met 2013 aanhouden.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' van 8 april 2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)
- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)

Projectnaam

F-16 gevechtsvliegtuig in *Midlife Update* configuratie M4

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: n.v.t.

Huidige planning: achttien F-16 gevechtsvliegtuigen vanaf 2012.

Samenhang met het beleid

Het aantal F-16 gevechtsvliegtuigen wordt verder verminderd van 87 tot 68. Achttien toestellen worden afgestoten en gerelateerde projecten zullen evenredig worden aangepast. Het negentiende toestel is afgeschreven vanwege schade als gevolg van een ongeval.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' van 8 april 2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)
- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Motie-Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

Projectnaam

Fennek *Medium Range Anti Tank* (MRAT)
pantserwielvoertuig

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: n.v.t.

Huidige planning: 40 Fennek MRAT voertuigen vanaf 2011.

Samenhang met het beleid

De helft van de 80 MRAT wapensystemen wordt afgestoten. De organisatie van de pantserinfanteriebataljons en verkenningseenheden zal worden aangepast.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' van 8 april 2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)
- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Motie-Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

Projectnaam

Fokker 50 vliegtuig (passagiersuitvoering)

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: Twee Fokker 50-vliegtuigen worden tussen 2010 en 2012 afgestoten.

Huidige planning: Twee Fokker 50-vliegtuigen worden tussen 2010 en 2012 afgestoten. De toestellen zijn reeds buiten gebruik gesteld.

Samenhang met het beleid

De Fokker 50-vliegtuigen zijn operationeel niet meer nodig. De transportcapaciteit wordt opgevangen door andere toestellen. Daarnaast worden civiele toestellen ingehuurd en wordt capaciteit van andere landen gebruikt.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Geen.

Relevante Kamerstukken

- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)

Projectnaam

Leopard 2A6 gevechtstank

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: 28 tanks tussen 2010 en 2012.

Huidige planning: 119 (inclusief de 28 tanks) vanaf 2011.

Samenhang met het beleid

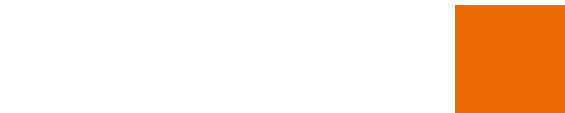
28 Gevechtstanks zouden al worden afgestoten op grond van de maatregelen van de beleidsbrief 'Wereldwijd Dienstbaar' van 18 september 2007. De resterende 91 gevechtstanks worden afgestoten omdat de gemechaniseerde brigades van Defensie worden ontdaan van de gevechtstanks. De Apache-gevechtshelikopter en het CV-90 pantserinfanterievoertuig kunnen dit verlies gedeeltelijk opvangen.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Alle 119 gevechtstanks van Defensie zullen worden afgestoten.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' van 8 april 2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)
- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Beleidsbrief Wereldwijd Dienstbaar d.d. 18-09-2007 (Kamerstuk 31 243 nr. 1)
- Motie-Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

Projectnaam

Lynx-helikopter

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: n.v.t.

Huidige planning: twintig Lynx-helikopters zullen tussen 2011 en 2013 worden afgestoten.

Samenhang met het beleid

De Lynx-helikopters worden vervangen door de NH-90 helikopters.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen.

Relevante Kamerstukken

- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Motie-Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

Projectnaam

Mijnenbestrijdingsvaartuig (mijnenjager)
van de Alkmaarklasse

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: n.v.t.

Huidige planning: Vier mijnenjagers vanaf
2012.

Samenhang met het beleid

De mijnenbestrijdingscapaciteit op zee wordt beperkt tot de minimaal benodigde capaciteit voor de uitvoering van structurele taken op de Noordzee, zoals in het kader van de kustwacht en de explosievenopruiming op zee. Er resteert slechts een beperkte mijnenbestrijdingscapaciteit om bij te dragen aan internationale operaties en aan de *Standing Naval Forces* van de Navo. De modernisering in het kader van het Project Aanpassing Mijnenbestrijdingscapaciteit (PAM) wordt voltooid om de kans op verkoop te behouden.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Nieuw opgenomen.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' van 8 april 2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)
- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Motie-Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

Projectnaam

Pantserhouwitzer 2000 (PzH-2000)

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: 26 PzH-2000's tussen 2010 en 2012.

Huidige planning: De oorspronkelijke planning van de afstoting van 26 pantserhouwitsers wordt niet gewijzigd. Zes extra houwitsers worden afgestoten vanaf 2012.

Samenhang met het beleid

26 Pantserhouwitsers zouden al worden afgestoten als gevolg van eerder genomen maatregelen. In de beleidsbrief wordt het aantal operationeel inzetbare pantserhouwitsers met zes stuks verminderd van 24 tot achttien.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Er worden zes extra houwitsers afgestoten.

Relevante Kamerstukken

- Beleidsbrief 'Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld' van 8 april 2011 (Kamerstuk 32 733 nr. 1)
- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Beleidsbrief Wereldwijd Dienstbaar d.d. 18-09-2007 (Kamerstuk 31 243 nr. 1)
- Prinsjesdagbrief d.d. 16-09-2003 (Kamerstuk 29 200 X nr. 4)
- Motie-Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

Projectnaam

Pantserrupscommandovoertuig M-577

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: De nog resterende 32 voertuigen tot en met 2015.

Huidige planning: Geen wijziging t.o.v. de oorspronkelijke planning.

Samenhang met het beleid

De voertuigen zijn operationeel niet meer nodig en worden vervangen door de Fennek (voltooid), de CV-90 en de Boxer.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Geen.

Relevante Kamerstukken

- Antwoorden op vragen over de 12de jaarrapportage van het project Vervanging Pantservoertuigen M-577 en YPR, d.d. 07-06-2011 (Kamerstuk 26 396 nr. 87)
- 12e jaarrapportage over het project Vervanging pantservoertuigen M577 en YPR, d.d. 21-04-2011 (Kamerstuk 26 396 nr. 86)
- Kamervragen over de verkoop van landmachtmaterieel d.d. 26-08-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 150)
- Kamerbrief over de verkoop van landmachtmaterieel d.d. 11-10-2010 (Kamerstuk 2010D38987)
- Brief over de verkoop van landmachtmaterieel aan Jordanië d.d. 16 juni 2010 (Kamerstuk 32 123 X, nr. 142)
- Kamervragen over tiende jaarrapportage project Vervanging Pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 09-06-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 75)
- Tiende jaarrapportage project Vervanging Pantservoertuigen M-577 en YPR met bijlage d.d. 15-04-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 74)
- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Brief inzake de noodzaak tot vervanging van de pantserrups commandovoertuigen type M-577 en pantservoertuigen YPR (A-brief) d.d. 18-04-1997 (Kamerstuk 25 000 X nr. 74)
- Motie-Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

Projectnaam

Pantserrupsvoertuig tegen luchtdoelen (Cheetah)

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: 60 Cheetah's tussen 2010 en 2012. De systemen zijn buiten gebruik gesteld.

Huidige planning: geen wijziging t.o.v. de oorspronkelijke planning.

Samenhang met het beleid

De Cheetah's zijn vervangen door het Stinger-wapensysteem op platforms.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Geen

Relevante Kamerstukken

- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Prinsjesdagbrief d.d. 16-09-2003 (Kamerstuk 29 200 X nr. 4)
- Motie-Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

Projectnaam

Pantserrupsvoertuig YPR-765 en YPR-806, diverse types

Projectfase

In afstoting

Uitstroom van-tot

Oorspronkelijke planning: 535 voertuigen (diverse types) tot en met 2015, waarvan inmiddels ongeveer 200 voertuigen buiten gebruik zijn gesteld.

Huidige planning: 539 voertuigen (diverse types) tot en met 2016, waarvan inmiddels 246 buiten gebruik zijn gesteld.

Samenhang met het beleid

De voertuigen zijn deels operationeel niet meer nodig en worden vervangen door de Fennek (voltooid), de CV-90 en de Boxer.

Belangrijke wijzigingen t.o.v. vorig jaar

Zes YPR-voertuigen zijn verkocht.

Relevante Kamerstukken

- Antwoorden op vragen over de 12de jaarrapportage van het project Vervanging Pantservoertuigen M-577 en YPR, d.d. 07-06-2011 (Kamerstuk 26 396 nr. 87)
- 12e jaarrapportage over het project Vervanging pantservoertuigen M577 en YPR, d.d. 21-04-2011 (Kamerstuk 26 396 nr. 86)
- Kamerbrief over de verkoop van YPR-voertuigen en ander materieel d.d. 18-11-2010 (Kamerstuk 26 396 nr. 85)
- Kamerbrief over de verkoop van landmachtmaterieel d.d. 11-10-2010 (Kamerstuk 2010D38987)
- Kamerbrief over de verkoop van Patria-pantservoertuigen d.d. 27-08-2010 (Kamerstuk 26 396 nr. 83)
- Kamervragen over de verkoop van landmachtmaterieel d.d. 26-08-2010 (Kamerstuk 32 123 X nr. 150)
- Brief over de verkoop van landmachtmaterieel aan Jordanië d.d. 16 juni 2010 (Kamerstuk 32 123 X, nr. 142)
- Kamervragen over tiende jaarrapportage project Vervanging Pantservoertuigen M-577 en YPR d.d. 09-06-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 75)
- Tiende jaarrapportage project Vervanging Pantservoertuigen M-577 en YPR met bijlage d.d. 15-04-2009 (Kamerstuk 26 396 nr. 74)
- Brief over Wapenexportbeleid d.d. 16-10-2007 (Kamerstuk 22 054 nr. 129)
- Brief inzake de noodzaak tot vervanging van de pantserrups commandovoertuigen type M-577 en pantservoertuigen YPR (A-brief) d.d. 18-04-1997 (Kamerstuk 25 000 X nr. 74)
- Motie-Van den Doel c.s. over het informeren van de Kamer bij verkoop d.d. 17-12-1996 (Kamerstuk 22 054 nr. 24)

UITGAVE

Ministerie van Defensie
September 2011

VORMGEVING

Grafische Dienst | AudioVisuele Dienst
Defensie | Den Haag

TEKST

Ministerie van Defensie

FOTOGRAFIE

Audiovisuele Dienst Defensie
Frank van Biemen
Rob Gieling
Visual Photo Design
US Army
Grafisch Ontwerpburo Engelbracht
e.a.

INTERNET

www.defensie.nl/materieelprojecten

